

Översiktsplan för

Orsa kommun

Dalarnas län

SAMRÅDSREDOGÖRELSE

Oktober
2018

Hur samrådet har bedrivits

Översiktsplanen handläggs enligt 3 kap Plan- och bygglagen (2010:900). Förslaget till översiktsplan godkändes för samråd den 12 juni 2017 av Kommunstyrelsen § 89 och sändes ut för samråd från den 7 juli till den 15 september 2017. Handlingarna ställdes ut på Stadsbyggnadsförvaltningen Fredsgatan 12 i Mora, i övre foajén på Dalagatan 1 i Orsa, på Kulturhuset Orsa sockenbibliotek, i Orsa besparingskogs turist- och fiskeinformationsbod i Noppikoski, på Skattunge Handel i Skattungbyn, och de har även funnits tillgängliga på kommunens hemsida. Annons infördes i Mora tidningen, Dala Demokraten och Falu Kuriren den 7 juli och i Orsakompassen den 4 juli 2017. Det hölls allmänna möten den 24 augusti i Holens bystuga, 29 augusti i Skattungbyns bystuga, och 6 september i Kulturhuset Orsa sockenbibliotek.

Remissinstanser samt boende och fastighetsägare i kommunen har givits möjlighet att lämna synpunkter på planärendet. Efter förfrågningar medgavs förlängd samrådstid för några remissinstanser.

Inkomna yttranden

Anonymiserad version

Sidnummer:

Statliga yttranden	3
S. 1 Länsstyrelsen Dalarna	3
S. 2 Länsstyrelsen Jämtlands län	17
S. 3 Försvarmakten.....	17
S. 4 Lantmäterimyndigheten.....	17
S. 5 Trafikverket	18
S. 6 Landstinget Dalarna	19
Yttranden från grannkommuner	19
S. 7 Mora kommun	19
S. 8 Ljusdals kommun	20

Kommunala yttranden	21
S. 9 Byggnadsnämnden.....	21
S. 10 Miljönämnden	22
S. 11 Service och utveckling genom NN	23
S. 12 NODAVA	24
Yttranden från företag, föreningar organisationer o. dyl.....	31
S. 13 Cykelfrämjandet	31
S. 14 Företagarna i Orsa	32
S. 15 LRF Orsa	35
S. 16 Orsa FVOF	37
S. 17 SRF Ovansiljan, ...	37
S. 18 Orsa besparingsskog	38
S. 19 Naturskyddsföreningen Orsa.....	39
S. 20 Vänsterpartiet Orsa	41
S. 21 Dalarnas ornitologiska förening	41
Enskilda yttranden.....	43
S. 22 NN.....	43
S. 23 NN.....	45
S. 24 NN, NN, NN.....	46
S. 25 NN.....	46
S. 26 NN.....	46
S. 27 NN.....	47
S. 28 NN.....	48
S. 29 NN.....	49
S. 30 NN.....	50
S. 31 NN.....	50
S. 32 NN.....	50
S. 33 NN.....	50
S. 34 NN.....	51
S. 35 NN.....	51
S. 36 NN.....	51
S. 37 NN.....	51
S. 38 NN.....	52
S. 39 NN.....	52
S. 40 NN.....	52
S. 41 NN.....	53
S. 42 NN.....	53
S. 43 NN.....	53
S. 44 NN.....	54
S. 45 NN.....	54
S. 46 NN.....	55
S. 47 NN.....	56
S. 48 NN.....	57
S. 49 NN och NN	59
S. 50 NN.....	59
S. 51 NN.....	61
S. 52 NN och NN	62
S. 53 NN och NN	62

S. 54	NN	64
S. 55	NN	64
S. 56	NN	65
S. 57	NN	66
S. 58	NN och NN	67
S. 59	NN	68
S. 60	NN	69
S. 61	NN, familjen N	69
S. 62	NN, NN	70
S. 63	NN	71
S. 64	NN	72
S. 65	NN, NN	72

Statliga yttranden

S. 1 Länsstyrelsen Dalarna

Stadsbyggnadsförvaltningens svar redovisas till detta yttrande i form av fotnoter.

S.1 Länsstyrelsen Dalarna

Samråd om Översiktsplan för Orsa kommun

Länsstyrelsen har för samråd enligt plan och bygglagen (PBL) 3 kap 9 § mottagit rubricerad kommuntäckande översiktsplan. Berörda statliga myndigheter har givits möjlighet att lämna synpunkter i ärendet.

Övergripande synpunkter

Det är ett gediget, ambitiöst och heltäckande arbete som Orsa kommun genomfört i den nya översiktsplanen. Planens förklaringar och beskrivningar gör det relativt enkelt för allmänheten att förstå.

Kartmaterialet skulle dock kunna redovisas med större tydlighet. Det gäller både papperskartor som skulle behöva vara i större format och/eller att digitala kartor kan förstoras utan att bli otydliga.¹

Det finns också en del brister i samband mellan karta och text. Det gäller exempelvis intresseområden för Natur sid 36-39 och Kulturmiljö sid 69-70.²

Länsstyrelsens särskilda granskning

Hälsa och säkerhet

Risker

Vid planläggning av nya industrier och bebyggelse intill befintliga industrier med kemikaliehantering ska hänsyn tas till risker för människors hälsa och säkerhet samt möjligheterna att förebygga miljöskador och risken för olyckor. Riktlinjer för industri och verksamheter (sid 111) bör innehålla dessa aspekter.³

¹ Kartmaterialet revideras och förtydligas.

² Sambanden mellan kartorna och texten förtydligas (nya sidnummer 36-37 och 75-76).

³ Texten kompletteras med kemikaliehantering, risk för människors säkerhet och hälsa och placering med hänsyn till möjligheter att förebygga miljöskador. Det införs även en textdel som förklarar att

Under riktlinjer för översvämning (sid 159) anges att de flesta verksamheter kan lokaliseras under högsta beräknade flöde. Det behöver framgå att en översiktlig bedömning av lämplighet utifrån platsens förutsättningar och tilltänkt markanvändning alltid behöver göras vid planläggning och byggande under högsta beräknade flöde.⁴

Under avsnitten Översvämning (sid 152) och Ras-, erosions- och skredrisk (sid 156) bör det framgå att Länsstyrelsen i Dalarnas län har tagit fram en regional vägledning för riskhantering i fysisk planering med avseende på risk för översvämning, ras och skred.

Vägledningen finns på Länsstyrelsens hemsida

<http://www.lansstyrelsen.se/Dalarna/Sv/publikationer/Manniska-och-samhalle/Pages/Riskvagledning-oversvamning-ras-och-skred.aspx>⁵

Kartan över översvämningsnivåer på sidan 158 behöver revideras. Enligt Länsstyrelsen i Dalarnas läns vägledning, sid 11, ska vattenregleringsföretagens översvämningskartering från 2012 användas för 100-årsflöde.⁶

Orsa camping i Orsa tätort är belägen inom ett område omgivet av vatten från flera håll. Vattenregleringsföretagens översvämningskartering från 2012 visar att i princip hela udden översvämmas. Det framgår av översiktsplanen att exploatering av mark för bostadshus i första hand ska planeras utanför 100-årsflödet. Vid eventuell detaljplaneläggning av fritidshus på udden ska en fördjupad utredning göras.

Utredningen ska göras för att bedöma hur stor risken är för översvämning på den aktuella platsen och om det är lämpligt att bebygga marken samt vilka åtgärder som behöver vidtas.⁷

Kommunen tar upp sambandet mellan klimatförändringar och översvämning sid 152. I SMHI:s yttrande som bifogas finns länkar till ytterligare information om klimat och översvämnings.⁸

Vatten

Det är positivt att det tydligt framgår av planen att möjligheterna till dricksvattenuttag både nu och i framtiden ska prioriteras.

Av kommunens riktlinjer för vatten och avlopp (sid 122) framgår att vattenskyddsområden ska tas fram för eventuella tillkommande kommunala vattentäkter. Det behöver även framgå att de vattenskyddsområden som på sid 121 konstaterats vara otillräckliga behöver revideras.

Fryksås vattenskyddsområde bedöms som överflödigt. Länsstyrelsen tolkar det som att Fryksås vattentäkt aldrig kommer att bli aktuell som reservvattentäkt.⁹

Buller

---

samma principer som gäller för placering av nya industrier i förhållande till befintlig bebyggelse även gäller för ny bebyggelse som placeras i förhållande till befintliga industrier (nytt sidnummer 117).

⁴ Texten kompletteras så att det framgår att riskanalysen också innebär en bedömning av platsens lämplighet utifrån tänkt markanvändning, och att en sådan alltid ska göras.

⁵ Texten kompletteras med information om riskvägledningen, och en informationsruta om vägledningen infogas på sidan 158.

⁶ Kartan revideras.

⁷ Ingen exploatering med bostadshus planeras på udden vid Orsa camping, se riktlinje O1 på sida 188-189.

⁸ Sidan 158 (tidigare sida 152) kompletteras med information om detta.

⁹ Det stämmer att Fryksås vattentäkt aldrig kommer att bli aktuell som reservvattentäkt. Riktlinjerna kompletteras med en riktlinje gällande att vattenskyddsområdena bör revideras.

Kapitlet om omgivningsbuller vad avser trafikbuller vid bostadsbyggnader behöver revideras och beskriva buller utifrån dagens regelverk i PBL och miljöbalken (MB) från 2015-2017. De riktvärden som anges i infrastrukturpropositionen (1996/97:539) är i sin helhet ersatta av Förordning SFS 2015:216 ändrad tom SFS 2017:359 och behöver utgå ur planen. Trafikbullerförordningen ersätter också Boverkets allmänna råd 2008: 1 (som bygger på infrastrukturpropositionen) med begrepp som tyst sida högst 40-45 dBA, högst 5 överskridanden av maxnivåer per natt med mera. Dessa uppgifter behöver utgå ur planen.

I stället behöver PBL 2 kap 6 a § samordning med MB förtydligas. PBL 2 kap 6 a § anger att vid planläggning och bygglov ska bostadsbyggnader lokaliseras, utformas och placeras med hänsyn till möjligheterna att förebygga olägenhet för människors hälsa det vill säga bedömningen ska i huvudsak ske utifrån samma utgångspunkter som i miljöbalken (MB 9 kap 3§). PBL 2 kap 6 a § utgör grunden för MB 26 kap 9 a §. Utdrag ur trafikbullerförordningen på sid 136 behöver uppdateras. På sidan 139 högst upp till höger i den grå rutan bör ordet miljöbedömning ändras till bedömning.¹⁰ På sidan 140 under riktlinjer för buller bör förtydligas att trafikbullerförordningen gäller men att Trafikverket har ett ansvar för att åtgärda buller även i befintliga miljöer varvid man använder sig av betydligt högre bullerriktvärden.¹¹

För verksamhetsbuller finns en vägledning från Boverket Rapport 2015:21 och en vägledning från Naturvårdsverket Rapport 6538 april 2015.¹²

Förorenad mark

Det är positivt med tydlig information om vad exploatören behöver tänka på samt en tydlig översiktskarta sid 150-151. Siffrorna på antalet potentiellt förorenade områden behöver aktualiseras, korrekta siffror ska vara att Orsa kommun har totalt 89 identifierade potentiellt förorenade områden, varav 33 är inventerade i riskklass 2-4, där i sin tur 9 objekt har tilldelats riskklass 2. Dessa siffror kan ändras med tiden vilket behöver framgå av planen.¹³

Miljöfarlig verksamhet

På sid 140 nämns "Täkter av torv för energitvinnning är tillståndspliktiga enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter". Den lagen har upphört. Energitorvtäkter ska numera behandlas som miljöfarlig verksamhet enligt MB. Den som vill bedriva en energitorvtäkt ska istället för koncession enligt torvlagen ansöka om tillstånd enligt miljöbalken. Energitorvtäkter omfattas av 9 kap. MB och miljöprövningsförordningen (2013:251).¹⁴

Miljö kvalitetsnormer (MKN)

Buller

10 Kapitlet om buller revideras efter nya lagstiftningen. Utdraget ur trafikbullerförordningen på sid 136 uppdateras och flyttas till sid 144-145, och ordet miljöbedömning ändras till bedömning.

11 Detta förtydligas.

12 Information om dessa vägledningar infogas.

13 Siffrorna uppdateras, och det ungefärliga datumet för vilket de gäller förs in. Kartan uppdateras.

14 Informationen uppdateras.

Upplysningsvis kan nämnas att miljö kvalitetsnormerna för buller gäller från alla vägar, järnvägar, flygplatser, tillståndspiktiga hamnar samt vissa utpekade industrigrenar om kommunen har minst 100 000 invånare.¹⁵

Riksintresse totalförsvarets militära del

Riksintresset för totalförsvarets militära del (3 kap 9 § andra stycket MB) kan i vissa fall redovisas öppet i översiktsplanen, i andra fall inte av sekretessskäl. De som inte redovisas öppet har oftast koppling till spanings-, kommunikations- och underrättelsesystem. I Orsa kommun finns inga riksintressen som kan redovisas öppet. För att säkerställa att ingen skada sker på de riksintressen som omfattas av sekretess och inte alls kan redovisas öppet på karta, är hela landets yta samrådsområde för objekt högre än 20 meter utanför tätort, och högre än 45 meter inom tätort. Det innebär att alla ärenden avseende höga objekt ska skickas på remiss till Försvarsmakten för att tillgodose riksintresset.

Informationen används också som förberedelse för införandet av höga objekt i landets flyghinderdatabas.¹⁶

Riksintresse generellt

Kommunen behöver vara konsekvent med att ange på karta vilka riksintressen som finns inom de olika delområdena.¹⁷

Riksintressen kulturmiljövård

Kartmaterialet ej konsekvent vad gäller redovisning av riksintressen kulturmiljövård och övriga intressen kulturmiljövård, flera otydliga begrepp förekommer. Det är en påtaglig brist på samband mellan karta och text på sidan 69-70 vilket gör informationen otillgänglig.

Det är angeläget att kommunen säkerställer de bebyggda riksintressena genom juridiskt skydd, t ex i form av områdesbestämmelser.

Delar av två föreslagna LIS-områden norr om Oreälv inom riksintresset för kulturmiljövård är ej lämpliga på grund av den komplexa fornlämningsmiljön med koppling till vattendraget. LIS-områden söder om Oreälv är däremot möjliga.

Även om ett område pekats ut som LIS-område är det viktigt att befintligt bebyggelsemönster följs, särskilt inom områden av riksintressen för kulturmiljövård.¹⁸

Riksintresse naturvård

Kommunen behöver redovisa riksintressen tydligare. Det finns exempelvis brister på samband mellan texten på sidan 36 och karta på sidan 39.¹⁹

15 På sidan 237 i texten om MKN gällande buller, i samband med informationen om Förordningen för omgivningsbuller så läggs följande text in: ”enligt denna ska kommuner med över 100 000 invånare bland annat kartlägga omgivningsbuller, detta krav gäller alltså inte Orsa kommun.”

16 Synpunkten noteras. I översiktsplanen nämns att höga objekt i plan- och bygglovsskedet ska remitteras till försvarsmakten, vilket redan är rutin. Se sida 141.

17 Kartorna revideras och uppdateras.

18 Informationen kring kulturmiljöer uppdateras och förtydligas.

Kommunen ser behovet av att ta fram områdesbestämmelser för vissa områden.

De två föreslagna LIS-områdena vid Oreälven revideras, och mer utförlig information om området och fornlämningar införs, se sida 62-63. Information om att byggnation inom LIS-områden också omfattas av riktlinjer kring anpassning till befintliga bebyggelsemönster med mer införs.

19 Kartorna revideras och uppdateras.

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen LIS

Kommunens ambitioner och idéer är i grunden bra när det gäller LIS men redovisningen (sid 52 -59) är alltför kortfattad och otydlig. LIS redovisas på delområdeskartorna men inte i delområdestexten.

Enligt MB 7 kap 18 e § punkt 3 kan LIS-områden pekats ut som endast har liten betydelse för att tillgodose strandskyddets syften dels i eller i närheten av tätorter och dels om det råder stor efterfrågan på mark för bebyggelse i området mellan Orsasjön och Skattungen. När det gäller tätorter kan MB 7 kap 18 e § punkt 3 inte tillämpas i eller i närheten av landets större tätorter (prop 2008/09: 119 sid 64) som t ex länscentra. Länsstyrelsen delar kommunens bedömning att det är förenligt med lagstiftningen att peka ut LIS-områden i Orsa tätort samt kommunens bedömning av bebyggelsestrycket i området Orsasjön - Skattungen. Utpekande av LIS-områden i tätorten och området vid Orsasjön med högt bebyggelsestryck ska relateras till de samlade strandskyddsvärden som finns i tätorten respektive vid Orsasjön (prop 2008/09:119 sid 110 -111), vilket ger restriktivitet i bedömningen. Detta behöver förtydligas i planen.

Det är positivt att kommunen arbetar med fokusområden men det behöver förtydligas i planen att kommunen utgår från kriterier som ligger till grund för urvalet av fokusområden/LIS-områden och förtydliga vilka dessa kriterier är. (Ett bra exempel finns i LIS-planen för Mora sidan 12 under punkten 4.1.) Kanske kan man förtydliga genom att hänvisa till de olika kriterierna som beskrivs utförligt på sid 74 -89 med mycket åskådliga kartor t.ex. på sid 76, 83 och 84. Motiv för att välja ut Ämåsjön som fokusområde/LIS-områden behöver redovisas.

Det behöver förtydligas i planen vad kommunen vill använda de olika LIS-områdena till. Man kan ange flera användningsmöjligheter för samma område. Detta behöver framgå kortfattat i varje delområdesbeskrivning.

Samtliga LIS-områden behöver redovisas i någon delområdesbeskrivning med karta. Kartor finns för samtliga LIS-områden men beskrivning saknas för Ämåsjön och några områden vid Södra Skattungen nämligen Djurviken, Gälläng och ett område söder om Skattungholmen.

Det är positivt att kommunen har gjort en översiktlig naturvärdesinventering för vissa delar av de utpekade LIS-områdena. Länsstyrelsen kräver inte att kommunen ska göra detaljerade naturvärdesinventeringar i samband med att LIS-planer tas fram. Ett sådant krav skulle vara mycket resurskrävande för kommunerna. Länsstyrelsen rekommenderar dock att föreslagna LIS-områden har besökts och en översiktlig bedömning gjorts av planerare och kommunkolog samt att området stämts av mot det regionala underlagsmaterialet RUM. Vid prövning av bygglov/strandskyddsdispens och planläggning ska däremot en bedömning av naturvärden på platsen alltid göras. Detta behöver framgå av kommunens riktlinjer för strandskydd och riktlinjer för LIS-områden. LIS-områden pekats ut på en översiktlig nivå. Vid ett bygglov eller vid framtagande av en detaljplan kan det därför komma fram omständigheter som gör att en dispens eller ett upphävande av strandskyddet inte kan medges. Detta ska tydligt framgå av planen. Kommunen ska vara tydlig med att ett LIS-utpekande inte är någon garanti för att få bygga.

Riktlinjerna på sidan 59 för LIS-områden behöver kompletteras och förtydligas. LIS-områden är inte lämplig på uddar, näs med mera. Texten i riktlinjerna för LIS om fri passage är i huvudsak bra men näst sista meningen under rubriken Åtkomst till fri passage "Vid förtätning kan längre avstånd behöva accepteras" kan bli förvirrande

och behöver tas bort. Det är bra att det framgår att befintliga släpp inte får byggas bort och bostadsbyggnader på redan ianspråktagen tomtmark får givetvis finnas kvar och vid behov ersättas av ett nytt bostadshus. Om kommunen redan nu vill arbeta med denna fråga i detalj finns ett bra exempel i LIS-planen för Mora på sid 102-103.

²⁰

Kommunen behöver vara konsekvent med att ange på de områdesvisa kartorna vilka riksintressen för naturvård som finns inom området och i synnerhet inom de olika LIS-områdena. Detta gäller även samtliga kända naturvärden som exempelvis ängs- och betesmarker eller Skogsstyrelsens utpekade nyckelbiotoper. När det gäller riksintresse för friluftsliv MB 4 kap 2 § räcker det med att det framgår av texten med hänvisning till karta på sidan 30. Syftet är att förenkla handläggningen för kommunen och Länsstyrelsen och minimera antalet överprövningar och negativa besked för sökanden i senare skeden.

Många LIS-områden är utpekade inom riksintresse för naturvård. Dessa riksintresseområden är oftast små och omfattar specifikt utpekade lokaler för olika naturvärden. Generellt är det inte lämpligt med exploatering inom ett sådant område. Inom LIS-områdena finns ängs- och betesmarker som är utpekade i Ängs- och betesmarksinventeringen och andra naturvärden som hotade arter med mera. Se det regionala underlagsmaterialet RUM. De olika naturvärdena bör framgå av delområdeskartorna. Det är olämpligt att exploatera ängs- och betesmarker och områden för hotade arter med mera generellt och i synnerhet inom LIS-område. LIS-områden pekas ut på en översiktlig nivå. Det är i regel inte lämpligt att peka ut LIS-områden i områden med höga naturvärden. Om kommunen ser behov av att ha den möjligheten på vissa platser behöver detta motiveras väl. (Ett exempel på detta finns LIS-planen för Mora D15 Sandön sid 30-31.)

Eftersom många LIS-områden pekats ut vid små vattendrag finns även möjligheten att begära att Länsstyrelsen tar ställning till möjligheten att upphäva strandskyddet enligt MB 7 kap 18 § punkt 2. Då krävs naturvärdesinventering för att säkerställa att inga naturvärden eller värden för allmänhetens friluftsliv påverkas nu eller i framtiden. Det finns inte någon fastslagen handläggningstid för dessa ärenden. Många, kanske de flesta, LIS-områden som pekas ut berör enbart små vattendrag. Länsstyrelsen ser positivt på detta. Länsstyrelsen har dock uppfattningen att strandskydd i regel inte gäller vid diken. Se Länsstyrelsens vägledning.²¹

Synpunkter på delområden:

Orsa tätort sid 174

Orsa camping är belägen inom ett område omgivet av vatten från flera håll. Länsstyrelsen anser att området bör i första hand reserveras för campingens utvecklingsmöjligheter med god tillgänglighet för allmänheten. LIS-områdena ligger huvudsakligen på gränsen för strandskyddet längs stränderna mot Orsajön och Oreälven vilket är positivt ur denna synpunkt. Detta gäller inte Lillviken och vattendraget mellan Lillviken och Oreälven i samma utsträckning.

Vattenregleringsföretagens översvämningskartering från 2012 visar att i princip hela udden översvämmas vid 100-årsflöde. Vid eventuell detaljplaneläggning av fritidshus

²⁰ En utförligare beskrivning av LIS förs in, och kartor uppdateras och förtydligas. Riktlinjerna kompletteras och förtydligas i enlighet med länsstyrelsens yttrande.

²¹ Kartorna för delområden och LIS-områden revideras och kompletteras.

på udden ska en fördjupad utredning göras för att bedöma hur stor risken är för översvämning på den aktuella platsen och om det är lämpligt att bebygga marken samt vilka åtgärder som behöver vidtas. Inom delområdet finns områden med höga naturvärden så som ängs- och betesmarker, ytor med ängssvampar, fältgentiana, hotade arter med mera som eventuellt berör LIS-område. Exploatering bör inte ske i sådana områden som är utpekade i RUM.

Det är positivt att kommunen beskriver gröna strukturer som biotopskyddade alléer. Det är även positivt att kommunen i planen beskriver och värnar friluftsliv/grönområden.

I första hand bör exploatering undvikas inom strandskyddat område, men det är positivt att frågan om passage tas upp om strandskyddade områden berörs.

På delområdeskartan redovisas Utvecklingsbehov grönstråk inom Lindängets Natura 2000. Eventuella åtgärder för detta skulle kunna kräva Natura2000-tillstånd eller åtminstone samråd med länsstyrelsen.²²

Orsblecket sid 202

Det generella biotopskyddet, i första hand odlingsrösen med mera, kan beröras inom och även utanför LIS- områden.

Det är positivt att jordbruksmark viktig för landskapsbilden skyddas i riktlinjerna mot ny bebyggelse. I synnerhet med tanke på eventuella odlingsrösen.²³

Skattungbyn sid 208

Inom LIS-områdena finns ängs- och betesmarker som är utpekade i Ängs- och betesmarksinventeringen. Flera riksintressen för naturvård är utpekade inom delområdet. Det gäller bland annat i princip hela Skattungbyn på grund av det artrika odlingslandskapet med odlingsrösen med mera. Riksintresseområdet omfattar specifikt utpekade lokaler för olika naturvärden. Generellt är det inte lämpligt med exploatering inom ett sådant område. Samtidigt är det av vikt att det finns någon möjlighet till utveckling av Skattungbyn som är en kommunens orter med viss service. En möjlighet är att i de enskilda ärendena begära att Länsstyrelsen tar ställning till möjligheten att upphäva strandskyddet som tidigare nämnts sid 6.

Det är positivt att jordbruksmark som är viktig för landskapsbilden skyddas i riktlinjerna mot ny bebyggelse. I synnerhet med tanke på eventuella odlingsrösen.²⁴

---

²² Ingen byggnation av fritidshus är aktuell i området invid campingen med översvämningsrisk, detta förtydligas i riktlinjerna. LIS-området revideras och områden utpekade i ängs- och betesmarksinventeringen undantas. Kommunen ställer sig positiv till utveckling av grönstråket Lindänget tillsammans med länsstyrelsen, där länsstyrelsen äger frågan.

²³ En hänvisning till sidan med information om det generella biotopskyddet införs i delområdesbeskrivningen eller teckenförklaringen till delområdeskartan.

²⁴ En hänvisning till sidan med information om det generella biotopskyddet införs i delområdesbeskrivningen eller teckenförklaringen till delområdeskartan. Kartmaterialet och LIS-områdena revideras och områden utpekade i ängs- och betesmarksinventeringen tas bort. Kommunen behåller de utpekade LIS-områdena eftersom det finns mark som ligger inom 100 meter från småvatten och som samtidigt inte omfattas av riksintressen för naturvård och inte heller av generellt biotopskydd. Kommunen bedömer också att det kan finnas mark som omfattas av riksintresse för naturvård och som ändå kan exploateras med LIS som särskilt skäl för strandsskyddsdispens utan att exploateringen inverkar negativt på riksintressets syften. Bedömningen ska ske i samband med handläggning av detaljplaner eller bygglov.

Slättberg sid 198

Slättberg berörs av ett riksintresseområde för naturvård som bland annat omfattar extremt många odlingsrösen. Själva byn Slättberg är i huvudsak belägen utanför riksintresseområdet vilket ger en större möjlighet till viss bebyggelseutveckling av Slättberg som ligger så nära Orsa centrum.

Det generella biotopskyddet, i första hand väldigt många odlingsrösen med mera, kan beröras inom och även utanför LIS-områden. Det är positivt att jordbruksmark viktig för landskapsbilden skyddas i riktlinjerna mot ny bebyggelse. I synnerhet med tanke på eventuella odlingsrösen. Det är också positivt att kommunen lyfter fram grönområden med stora naturvärden och stigar in mot tätorten.²⁵

Stackmora sid 200

Även Stackmora berörs av ett riksintresseområde för naturvård. På ett ställe inom riksintresset finns även ett naturvärde utpekade av Skogsstyrelsen. Själva byn Stackmora är till stor del belägen utanför riksintresseområdet, vilket ger en större möjlighet till viss bebyggelseutveckling av Stackmora. Det generella biotopskyddet, i första hand väldigt många odlingsrösen med mera, kan beröras inom och även utanför LIS-områden. Det är positivt att kommunen lyfter fram grönområden med stora naturvärden och stigar.²⁶

Södra Orsa sid 190

Inom LIS-områdena finns ängs- och betesmarker utpekade i Ängs- och betesmarksinventeringen. Det finns gott om ängs- och betesmarker samt artrika vägkanter i området Södra Orsa, så det finns goda förutsättningar för ängs- och betesgynnad flora i delområdet. Inom LIS-områdena förekommer även hotade arter bland annat majviva, gullviva, blåsippa och skogsklocka.

Inom LIS-områdena kan det finnas generellt biotopskyddade strukturer som odlingsrösen och åkerholmar i odlingslandskapet. Även vattendrag/diken i jordbrukslandskapet som berörs av LIS-områden kan vara biotopskyddade.

Det finns utpekade LIS-områden inom riksintresse för naturvård.

Det är positivt med rekommendationer om samordning av bad- och båtplatser och om värnande av utblickar mot Orsasjön samt passager för att värna allmänhetens tillgång till strandområden.

Knutar Einars äng som är klassat som riksintresse för naturvård, Natura 2000-område och naturreservat behöver också vara märkt som Natur på delområdeskartan i ÖP. Naturminnet Kårgärde saknas i teckenförklaringen på sidan 191.²⁷

Tallhed sid 214

Länsstyrelsen är tveksam till lämpligheten låta ett våtmarksområde runt Svarttjärnen ingå i LIS-området.

²⁵ En hänvisning till sidan med information om det generella biotopskyddet införs i delområdesbeskrivningen eller teckenförklaringen till delområdeskartan.

²⁶ En hänvisning till sidan med information om det generella biotopskyddet införs i delområdesbeskrivningen eller teckenförklaringen till delområdeskartan.

²⁷ En hänvisning till sidan med information om det generella biotopskyddet införs i delområdesbeskrivningen eller teckenförklaringen till delområdeskartan.

Länsstyrelsen har inga synpunkter på befintlig användning av flygfält, motorbana och plantskola. Kommunen behöver ta hänsyn till förekomst av hotade arter i och omkring flygfältet vid en eventuell förändring i markanvändningen.²⁸

Torrval sid 196

Det finns mycket höga naturvärden i delområdet. Utpekande av LIS berör dock inte dessa. Positivt att kommunen pekar ut och värnar om den markerade stigen nordost om byn som värdefull.

Torsmo sid 210

Inga synpunkter.

Bjus och Hornberga sid 216

Det är inte lämpligt att peka ut LIS-område inom områden med höga naturvärden enligt kommunens inventering. Det generella biotopskyddet, i första hand odlingsrösen med mera, kan beröras inom och även utanför LIS-områden.

Inom LIS-områden finns hotade arter bland annat ringlav och gränsticka.

Ortolansparv har setts i området och en inventering kan behöva genomföras vid eventuell exploatering.²⁹

Bäcka sid 222

Det generella biotopskyddet, i första hand odlingsrösen med mera, kan beröras.

Det är inte lämpligt att peka ut LIS-område inom områden med höga naturvärden enligt kommunens inventering. Det är framförallt olämpligt att bebygga uddar.

Länsstyrelsen bedömer det som en god ide att använda området för stugby/camping dock inte på udden som i princip i sin helhet omfattas av strandskydd.³⁰

Fryksås sid 218

Det generella biotopskyddet, i första hand odlingsrösen med mera, kan beröras.

Vattenskyddsområdet finns inte med i teckenförklaringen.³¹

Grönklitt sid 184

---

²⁸ Våtmarksområdet vid Svarttjärn tas bort ur utpekad LIS.

²⁹ En hänvisning till sidan med information om det generella biotopskyddet införs i delområdesbeskrivningen.

Den översiktliga naturvärdesinventering som utförts av kommunen säger endast att det kan finnas naturvärden i området. En riktlinje slår fast att det vid önskan om exploatering inom ett sådant område ska utföras en mer noggrann naturvärdesinventering. Informationen om naturvärdesinventeringen förtydligas.

³⁰ En hänvisning till sidan med information om det generella biotopskyddet införs i delområdesbeskrivningen.

Den översiktliga naturvärdesinventering som utförts av kommunen säger endast att det kan finnas naturvärden i området. En riktlinje slår fast att det vid önskan om exploatering inom ett sådant område ska utföras en mer noggrann naturvärdesinventering. Informationen om naturvärdesinventeringen förtydligas.

³¹ En hänvisning till sidan med information om det generella biotopskyddet införs i delområdesbeskrivningen. Vattenskyddsområdet införs i teckenförklaringen.

I den östra delen av BU23 och RUI ligger en värdeattrakt för gran, nyckelbiotoper och biotopskydd utpekade av Skogsstyrelsen. I dessa områden finns det fynd av långskägg som är en hotad lav.

Hotade arter finns noterade på olika platser i hela området. Bland annat är violettgrå tagellav, tallticka och garnlav noterat vid Råtjärnen. Öster om de befintliga nedfarterna finns lokaler med långskägg. Det finns också noterat skyddsvärda fåglar i området.

Naturvärdesinventering bör genomföras för att identifiera befintliga naturvärden innan exploatering.³²

Observera att det finns tjärnar och vattendrag i området som innehar strandskydd. (Bland annat i område B8, OBHKU, BU24, R7, RIO, BU23, R8). Strandskyddet ska hanteras i detaljplan eller dispensprövning.³³

Hansjö sid 220

Det finns utpekade LIS-områden inom riksintresse för naturvård inom området.

Våtmarksområdet runt Ribb-Anderstjärnen bör inte pekas ut som LIS-område.

Inom LIS-områdena finns ängs- och betesmarker utpekade i Ängs- och betesmarksinventeringen samt hotade arter bland annat mosippa och dofttaggvamp.

Det finns även hotade arter så som grenlav utanför LIS-område och en naturvärdesinventering kan behövas innan exploatering.

Inom LIS -områdena kan det finnas generella biotopskyddade strukturer som odlingsrösen och åkerholmar i odlingslandskapet. Även vattendrag/diken i jordbrukslandskapet som berörs av LIS-områden kan vara biotopskyddade.³⁴

Heden, Kallholen, Nederberga, Björken och Mässbacken sid 212

I delområdet finns det naturvärden knutna till riksintresset naturvård Siljan-Skattungen och övriga intressen för naturvärden Krokäng. Samtliga områden med höga naturvärden bör framgå av delområdeskartan.

Inom LIS-områdena finns ängs- och betesmarker utpekade i Ängs- och betesmarksinventeringen. Det finns gott om ängs- och betesmarker samt artrika väggkanter i området, så det finns goda förutsättningar för ängs- och betesgynnad flora i delområdet. Inom LIS-områdena förekommer även hotade arter bland annat guckusko, majviva, låsbräken och fältgentiana.

Det finns även hotade arter utanför LIS-område och en naturvärdesinventering innan exploatering kan behövas.

Inom LIS -områdena kan det finnas generella biotopskyddade strukturer som odlingsrösen och åkerholmar i odlingslandskapet. Även vattendrag/diken i jordbrukslandskapet som berörs av LIS-områden kan vara biotopskyddade.³⁵

Kallmora sid 206

³² En riktlinje om att naturvärdesinventering ska utföras vid framtagande av nya detaljplaner i Grönklitt införs.

³³ Ytterligare LIS-områden har i utställningsversionen av planen lagts till i de uppräknade områdena.

³⁴ En hänvisning till sidan med information om det generella biotopskyddet införs i delområdesbeskrivningen.

³⁵ En hänvisning till sidan med information om det generella biotopskyddet införs i delområdesbeskrivningen.

Inom LIS-områdena finns ängs- och betesmarker utpekade i Ängs- och betesmarksinventeringen. Det finns gott om ängs- och betesmarker samt artrika vägkanter i området, så det finns goda förutsättningar för ängs- och betesgynnad flora i delområdet. Inom LIS-områdena förekommer även hotade arter bland annat guckusko, majviva, låsbråken och fältgentiana.

Inom LIS-områdena kan det finnas generella biotopskyddade strukturer som odlingsrösen och åkerholmar i odlingslandskapet. Även vattendrag/diken i jordbrukslandskapet som berörs av LIS-områden kan vara biotopskyddade.³⁶

Maggås sid 194

Inom LIS-områdena kan det finnas generella biotopskyddade strukturer som odlingsrösen och åkerholmar i odlingslandskapet. Även vattendrag/diken i jordbrukslandskapet som berörs av LIS-områden kan vara biotopskyddade.

Längst med stora vägen genom Maggås finns det artrika vägkanter.

Granticka har hittats inom LIS-området.³⁷

Mickelvål och Åberga sid 204

Inom LIS-områdena finns ängs- och betesmarker utpekade i Ängs- och betesmarksinventeringen. Det finns gott om ängs- och betesmarker samt artrika vägkanter i området, så det finns goda förutsättningar för ängs- och betesgynnad flora i delområdet. Inom LIS-områdena förekommer även hotade arter bland annat guckusko, majviva och fältgentiana.

Inom LIS-områdena kan det finnas generella biotopskyddade strukturer som odlingsrösen och åkerholmar i odlingslandskapet. Även vattendrag/diken i jordbrukslandskapet som berörs av LIS-områden kan vara biotopskyddade.

Flera riksintressen för naturvård utpekade, bland annat Åberga-Mickelvål med många odlingsrösen. Det är positivt att det finns riktlinjer till skydd för jordbruksmarken och landskapsbilden.

Dispens kan behövas om exploatering påverkar naturminnet Bästän i Åberga. Det är Länsstyrelsens bedömning att strandskydd råder inte vid vägdiken, se Länsstyrelsens vägledning.³⁸

Länsstyrelsens övriga synpunkter

Natur

Generellt biotopskydd

Beskrivningen av generellt biotopskydd på sidan 40-41 lyfter fram alléer och odlingsrösen och stenmurar. Generellt biotopskydd gäller även för småvatten d.v.s. små vattendrag och diken inom jordbruksmark vilket är aktuellt inom delområdena och därför också bör beskrivas. Angående odlingsrösen har Orsa kommun förslag på att det ska vara möjligt att ta bort, flytta eller samförlägga odlingsrösen eller delar av odlingsrösen men för att kunna göra det som kommunen föreslår behöver en dispens från biotopskyddslagstiftningen sökas hos Länsstyrelsens naturvårdsenhet.

³⁶ En hänvisning till sidan med information om det generella biotopskyddet införs i delområdesbeskrivningen.

³⁷ En hänvisning till sidan med information om det generella biotopskyddet införs i delområdesbeskrivningen.

³⁸ En hänvisning till sidan med information om det generella biotopskyddet införs i delområdesbeskrivningen.

Detta behöver förtydligas i planen. Eftersom dessa åtgärder behöver prövas formellt i en dispensansökan enligt lagstiftningen och vägledande rättsfall kan inte Länsstyrelsen ta ställning till dessa frågor i en ÖP. Dispens från biotopskyddet ges med stor restriktivitet, särskilda skäl behöver anges.³⁹

Strandskydd

Beskrivningen av de särskilda skälen i den grå faktarutan på sidan 48 bör formuleras som skälen är beskrivna i lagtexten för att inte skapa förvirring om vad som egentligen gäller.⁴⁰

Utökat strandskydd

Kommunen föreslår på sid 50 att strandskyddet ska utökas för ett område - Lindänget. Detta förslag behöver formellt prövas av Länsstyrelsen som fattar beslut i ärendet. Kommunen bör kontakta Länsstyrelsen i denna fråga.⁴¹

Övrigt

När det gäller allemansrätten på sidan 95 bör kommunen i sin beskrivning förtydliga att terrängkörning inte ingår i allemansrätten samt att det finns fler undantag från terrängkörningslagen än de som kommunen angivit.⁴²

Det bör förtydligas på sidan 161 att även tillstånd enligt miljöbalken kan krävas för zoobutiker.⁴³

Tre av kommunens naturminnen Kårgärde i södra Orsa, Ormgranar i Hornberga och Åbergalinden finns redovisade inom delområdena. Dispens för åtgärder som kan påverka naturminnen ska sökas hos Länsstyrelsen vilket bör framgå av planen. Naturminnet Kårgärde saknas i teckenförklaringen på sidan 191.⁴⁴

Kulturmiljö

Benämningen kulturminneslagen i texten behöver ändras. Gällande lag heter kulturmiljölagen.

Övrig kulturhistorisk lämning omfattas ej av skydd enligt kulturmiljölagens 2 kap och kan ej likställas med fornlämning. I andra stycket sista meningen på sidan 218 behöver formuleringen "vilket motsvarar fornlämning" strykas.⁴⁵

Länsstyrelsen delar Orsa kommuns uppfattning om att framtagande av kulturmiljöprogram är angeläget.

Det är från kulturmiljösynpunkt angeläget att det föreslagna bostadsområdet söder om kyrkogården utformas så att visuell kontakt mellan kyrkan och kyrkogården kvarstår.⁴⁶

³⁹ Informationen om generellt biotopskydd förtydligas i planen, och en hänvisning till var man kan hitta mer information förs in.

⁴⁰ Beskrivningen kompletteras och förtydligas.

⁴¹ Kommunen kommer att kontakta länsstyrelsen i frågan.

⁴² Detta förtydligas.

⁴³ Detta förtydligas.

⁴⁴ Naturminnet Kårgärde införs i teckenförklaringen. Information om dispensansökan förs in i respektive delområdesbeskrivning.

⁴⁵ Planen korrigeras i enlighet med länsstyrelsens synpunkter.

⁴⁶ Den visuella kontakten mellan kyrkan och kyrkogården är idag svag. Kyrktornet syns idag från kyrkogården, men kyrkogården syns inte från kyrkan. En gällande äldre detaljplan tillåter bebyggelse i två våningar i området mellan Lillån och kyrkan.

Installation av solceller bör göras med stor försiktighet i miljöer med höga kulturhistoriska värden. Vad som är lämpligt bör bedömas i det enskilda fallet.

Det är angeläget att eventuella fiskevårdsåtgärder görs med hänsyn till kulturmiljölämningar, bl a flottningslämningar, i anslutning till vattendragen och endast där det är nödvändigt. Flottningslämningar är att betrakta som "kulturmiljölämningar i vatten". Detta behöver beaktas vid val av strömsträckor som ska restaureras. Exempelvis är det onödigt att ta bort flottningslämningar där det inte behövs för att fisken ska kunna vandra. Denna kulturmiljöaspekt bör finnas med under rubriken Riktlinjer för vatten sid 47.⁴⁷

Grön infrastruktur

Arbetet med grön infrastruktur syftar till att i alla former av markanvändning av gröna ytor i en kommun, även jord och skogsbruk, ska man bli bättre på att spara värdekärnor och det geografiska sambandet mellan dessa (spridningskorridorer). Kommunen bör lyfta denna aspekt i översiktsplanen. Riktlinjerna för grönstruktur på sidan 43 t ex kan förtydligas i detta avseende.⁴⁸

Jordbruksmark

Det är positivt att kommunen utgår från MB 3 kap 4 § i sina riktlinjer för jordbruksmark sidan 113. Men kommunen bör göra vissa kompletteringar för att riktlinjerna ska kunna vara ett bra stöd vid detaljplaneläggning och bygglov.

Lagtexten kan med fördel läggas in i ÖP i en grå ruta.

När det gäller brukningsvärd jordbruksmark tar kommunens riktlinjer upp och beskriver hur bebyggelseutveckling ska ta hänsyn till rationellt jordbruk och landskapsbild. Riktlinjerna bör dock kompletteras med en liknade beskrivning av vilken jordbruksmark som är viktig att fortsätta bruka för biologisk mångfald och grön infrastruktur. Det gäller bland annat förutsättningar för bevarande och skötsel av betesmarker och slätterängar och småbiotoper som med sina natur- och kulturvärden är en förutsättning för att miljö kvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap ska kunna nås.

Det bör förtydligas i planens riktlinjer när kommunen anser att en förändrad markanvändning från jordbruksmark till exploaterad mark är ett väsentligt samhällsintresse. Det bör finnas riktlinjer i vilka fall bostäder i området är att betrakta som väsentligt samhällsintresse. Det bör också motiveras i översiktsplanen och/eller detaljplan varför förutsättningarna att ta annan mark i anspråk inte är tillfredsställande.⁴⁹

Totalförsvaret civila del

Kommunen bör i sin översiktsplan även ta hänsyn till totalförsvarets civila del. Enligt regeringens försvarspolitiska inriktning 2016-2020 ska planeringen för civilt försvar nu återupptas. Planeringsarbete ska utgå från att förmågan att hantera kriser i

⁴⁷ Denna information förs in i riktlinjer för vatten.

⁴⁸ En riktlinje och en förklarande text om grön infrastruktur förs in.

⁴⁹ Informationen om jordbruksmark kompletteras och förtydligas. Kommunens syn på väsentligt samhällsintresse utvecklas.

samhället i fredstid också ska ge en grundläggande förmåga att hantera krigssituationer.⁵⁰

Stamnät för el

Länsstyrelsen delar Svenska kraftnäts uppfattning att ledningar på spänningsnivå 400 kV som tillhör stamnätet bör synliggöras i planen exempelvis på kartan på sidan 151. Enligt Länsstyrelsens databaser är kraftledningarna inom tätorten regionala och då bör det finnas möjlighet att i de enskilda fallen överväga möjligheten till markkabelförläggning. Svenska kraftnäts yttrande bifogas.

Information om grundvatten

Upplysningsvis kan nämnas att Sveriges geologiska undersökning hänvisar till kommunspecifik information om grundvatten. Se bilaga.
<http://www.sgu.se/grundvatten/vattenskydd-som-raden/remisser-till-sgu-om-grundvattentakter/>
<http://www.sgu.se/samhallsplanering/planering-och-markanvandning/kommunalplanering/geologi-forkommunalplanering/>

Konsekvensbeskrivning och miljömål

Det är mycket positivt att kommunen i sin konsekvensbeskrivning gör en samlad bedömning utifrån hållbar utveckling, det vill säga miljö, sociala och ekonomiska konsekvenser.

I redogörelsen för regionala miljömål (sid 18 sista stycket) skulle också kunna nämnas att ett nytt Åtgärdsprogram 2018-2022 är under utarbetande. FN:s globala mål för hållbar utveckling (Agenda 2030) bör nämnas.

Miljöbedömning, behovsbedömning och avgränsning av miljökonsekvensbeskrivningen

Kommunen har givit Länsstyrelsen i Dalarnas län en möjlighet att yttra sig när det gäller behovsbedömning enligt 6 § förordningen om miljökonsekvens-beskrivningar samt möjlighet till samråd när det gäller avgränsningen av miljökonsekvensbeskrivningen enligt 6 kap 13 § MB. Länsstyrelsen delade kommunens bedömning.

NN
Länsarkitekt

NN
planarkitekt

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Stadsbyggnadsförvaltningens svar till länsstyrelsen Dalarna återfinns i form av fotnoter till texten ovan.

⁵⁰ Ytterligare information om försvaret och civilförsvaret har förts in i planen.

S. 2	Länsstyrelsen Jämtlands län Länsstyrelsen avstår yttrande i detta skede.
Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer Noteras.	
S. 3	Försvarsmakten Yttrande över kommuntäckande översiktsplan för Orsa kommun, Dalarnas län I Orsa kommun finns inga öppet redovisade riksintressen för totalförsvarets militära del. I Orsa kommun är det framför allt höga objekt, exempelvis vindkraftverk, som kan påverka riskintresset för totalförsvaret negativt. En generell text om riksintresset bör införas i plandokumentet och Försvarsmakten visar på ett förslag att tillägga till översiktsplanedokumentet enligt nedan. Riksintresset för totalförsvarets militära del Riksintresset för totalförsvarets militära del (3 kap 9§ andra stycket miljöbalken) kan i vissa fall redovisas öppet i översiktsplanen, i andra fall inte. Dels finns områden i form av övnings- och skjutfält och flygflottiljer som redovisas öppet, dels områden som av sekretesskäl inte kan redovisas öppet. De senare har oftast koppling till spanings-, kommunikations- och underrättelsesystem. Huvuddelen av Sveriges kommuner är i olika omfattning berörda av riksintresset. I Orsa kommun finns inga riksintressen som kan redovisas öppet. För att säkerställa att ingen skada sker på de riksintressen som omfattas av sekretess och inte alls kan redovisas öppet på karta, är hela landets yta är samrådsområde för objekt högre än 20 m utanför tätort och högre än 45 m inom tätort. Det innebär att alla ärenden avseende höga objekt måste skickas på remiss till Försvarsmakten. Informationen används också som förberedelse för införandet av höga objekt i landets flyghinderdatabas. Kommunen bör i sin översiktsplan även ta hänsyn till totalförsvarets civila del. Enligt regeringens försvarspolitiska inriktning 2016-2020 ska planeringen för civilt försvar nu återupptas. Planeringsarbete ska utgå från att förmågan att hantera kriser i samhället i fredstid också ska ge en grundläggande förmåga att hantera krigssituationer.
Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer Informationen om försvarsmaktens civila del har förts in i planen. Information om samråd avseende höga objekt finns, och rutinen följs sedan tidigare.	
S. 4	Lantmäterimyndigheten Lantmäterimyndigheten har tagit del av samrådshandlingarna i ovan rubricerat ärendet och har inget att erinra mot dessa.

<p>Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer Orsa kommun tackar för lantmäterimyndighetens granskning.</p>
<p>S. 5   Trafikverket Samråd gällande översiktsplan för Orsa kommun</p> <p>Trafikverket instämmer i översiktsplanens övergripande inriktning angående trafik och transporter och dess betydelse för att stärka och utveckla kommunen i olika avseenden. Det är utmärkt att olika nivåer av skyddsavstånd till järnvägen och vägar avsedda för transport av farligt gods mm beaktas. Ur ett tillgänglighetsperspektiv för både kort och långväga gods- och persontransporter är det särskilt viktigt att större transportvägar värnas.</p> <p>Ökade transporter på järnväg medför högre buller och risk för vibrationer längs järnvägen. Trafikverket är ju inte förvaltare av Inlandsbanan, men vill ändå kommentera att det är utmärkt att kommunen i sin planering uppmärksammar att ett skyddsavstånd till järnvägen är viktigt att upprätthålla, också ur drift -och underhållsperspektiv. För banor av riksintresse tillämpas en zonindelning som underlag för riskbedömning inom 150 meter från järnvägen. Generellt bör det inte finnas någon bebyggelse inom 30 meter från järnvägen. Detta utrymme krävs för exempelvis räddningsinsatser, om man i framtiden behöver göra kompletteringar med fysiska åtgärder för att minska risker (t ex vid ökad hastighet eller mängd farligt gods som transporteras på spåret). Erfarenheter har visat att det svårt att lösa problem med buller- och vibrationer inom 50 meter från järnvägen, men även bortom detta avstånd kan framförallt buller orsaka problem, med avseende på en god boendemiljö.</p> <p>På samtliga statliga vägar i kommunen, förutom väg E45, finansieras trafiksäkerhetshöjande åtgärder via den så kallade Länstransportplanen, där en ny version f.n är på remiss och kommer att fastställas under våren 2018.</p> <p>Alla utpekade brister och behov på statliga vägnätet ska föregås av en s.k. Åtgärdsvalsstudie som är ett samlat begrepp på en metodik som säkrar att man tydligt analyserar och beskriver problem innan lösningar diskuteras. http://www.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-utreda/Planerings--och-analysmetoder/Atgardsval/</p> <p>När det gäller länsvägarna som nämns i planförslaget så är det Region Dalarna som prioriterar medel till trafiksäkerhetshöjande åtgärder. De utpekade vägarna och stråken med beskrivningar utgör ett bra underlag för fortsatt arbete med olika lösningar, som förutom säkerhetshöjande åtgärder exempelvis kan gälla drift och underhåll m.m., av en viss väg.</p> <p>Kommunen och Trafikverket, tillsammans med Region Dalarna, har forum där olika behov tas upp och diskuteras.</p> <p>Vägplanen för väg 1000 och 1002 är fastställd och arbetet pågår.</p>
<p>Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer Orsa kommun tackar för Trafikverkets granskning. Viss information om pågående vägprojekt har i utställningsversionen av planförslaget uppdaterats.</p>

S. 6 Landstinget Dalarna
Ny översiktsplan för Orsa kommun, svar på samråd
Landstinget Dalarna har tagit del av förslaget till ny översiktsplan för Orsa kommun och upplever det positivt att landstingets verksamhet värnas i förslaget, vilket framgår av sidorna 78-79.
Goda förbindelser och fungerande infrastruktur är en viktig förutsättning för tillgänglig Hälso- och sjukvård.
Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer
Orsa kommun tackar för landstingets granskning.

Yttranden från grannkommuner
S. 7 Mora kommun
Remissvar- samråd Översiktsplan för Orsa kommun Dnr: MK KS 2017 /00469-4, 212
Beskrivning av ärendet
Orsa kommun har tagit fram ett förslag till ny översiktsplan (ÖP). Förslaget är utsänt för samråd, och Mora kommun har fått planen på remiss för yttrande senast 15 september. Den gällande ÖP är från 1994. Det finns ett tematiskt tillägg i form av en vindbruksplan från 2011 som kommer att fortsätta gälla. Fyra äldre generalplaner har i dagsläget status som fördjupade översiktsplaner, de kommer att upphöra att gälla i och med den nya ÖP:n.
Mora och Orsa delar till stor del arbetsmarknad, offentlig och kommersiell service och bostadsmarknad. Samordningsfördelar kan stärka båda kommunerna. Boverket betonar i Vision för Sverige 2025 vikten av att landsbygdskommuner samarbetar mer framöver, och förslaget till ny översiktsplan kan stärka detta samarbete. Förslaget innehåller uppdaterade strategier och riktlinjer för gemensamma frågor. Den gemensamma stadsbyggnadsförvaltningen har underlättat för att samordna förslaget till ny ÖP för Orsa med Mora kommuns förslag till fördjupad översiktsplan (FÖP) för tätorten.
Trafik
Under 2017 har det pågått ett försök med tågtrafik för arbetspendling mellan Mora och Orsa, vilket fallit mycket väl ut. Förslaget till ÖP underlättar en framtida utbyggnad av exempelvis hållplatser för pendeltrafik mellan Mora och Orsa. Övrig kollektivtrafik mellan kommunerna utgörs av busstrafik. Både Mora kommun och Orsa kommun expanderar med bostadsområden längs de väl trafikerade kollektivtrafiklinjerna mot Orsa, och i ÖP-förslaget visas hur Orsa kommun ser på utvecklingen av detta, och prioriteringen av de två linjerna.
I och med utbyggnaden av bostadsområden så kommer en utbyggnad av cykelvägnätet att krävas. I ÖP-förslaget finns en översiktlig plan över utvecklingen

av nya cykelstråk, bland annat mellan kommunerna. Denna är samstämmig med den föreslagna utvecklingen av primärt cykelnät som föreslås i Moras förslag till FÖP. För biltrafiken kommer flera förändringar att ske i och med trafikverkets projekt på sträckan Mora-Orsa. Det sker även upprustning och ombyggnation av väg 1000, vilket kommer att göra vägen till Grönklitts besöksanläggning säkrare och mer bekväm för de många Morabor som söker sig dit. Utbyggnaden av bostäder mellan kommunerna kommer att ställa krav på gemensamma lösningar av vägfrågor.

Bostadsförsörjning

ÖP-förslaget underlättar bostadsbyggande i Orsa kommun, vilket kan förväntas öka tillgången till olika kompetenser för Moras växande arbetsmarknad. ÖP-förslaget ger riktlinjen att bostadsbyggande i kommunen ska fokuseras till centrum i tätorten, och längs pendlingsstråket mot Mora.

Turism

Besöksnäringen är viktig för både Mora och Orsa, och tillsammans kan kommunerna utöka utbudet av besöksmål och aktiviteter. ÖP-förslaget innehåller strategier för att stärka Orsa som en kommun med storslagen natur, utsikt, närhet till vatten och ett rikt musikliv. Många Morabor besöker Orsa för fritidsaktiviteter och turiständamål, exempelvis skidåkning i Grönklitt och för att uppleva utsikten, samt Orsayran och andra musikevenemang. Mora och Orsa kommuner delar också de stora riksintressena för turism och friluftsliv som finns i Siljansområdet, och i förslaget ingår riktlinjer för landskapsbilden kring Orsasjön, vilken är av intresse för Mora.

Service och handel

Den nya bostadsbebyggelse som planeras mellan kommunerna kommer att ha nära till handeln i Noret och kan förväntas göra sina dagligvaruinköp där. De Morabor som besöker Orsa tätort för att handla uppsöker i första hand specialbutiker med ett utbud som saknas i Mora. I ÖP-förslaget ingår riktlinjer för att stärka denna handel. Förslaget ger möjlighet till utveckling av träningsanläggningarna i Grönklitt.

Slutsammanfattning

Sammanfattningsvis kan förslaget bidra till ytterligare samordningsvinster för båda kommunerna. Samspelet med och förhållandet till Orsa kommun är betydelsefullt för den mellankommunala samverkan när det gäller tillgången till bland annat service, kollektivtrafik, bostäder och arbetsmarknad.

Mora kommun vill främja ett utvecklat mellankommunalt och regionalt samarbete. Ett utvecklat samarbete kring mellankommunala frågor bidrar till en positiv utveckling för såväl Orsa- och Mora kommun såväl som för hela regionen.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Orsa kommun tackar för Mora kommuns granskning och svar.

S. 8 Ljusdals kommun

Yttrande angående remiss av samrådsförslag gällande ny kommuntäckande översiktsplan Orsa kommun

Bakgrund

Stadsbyggnadsförvaltningen Mora Orsa har upprättat ett förslag till ny översiktsplan för Orsa kommun. Syftet med översiktsplanen är att översiktligt planera den fysiska markanvändningen i kommunen med ett långsiktigt tidsperspektiv fram till 2035.

Orsas nuvarande översiktsplan upprättades 1994.

Orsa kommun angränsar Ljusdals kommun i sydväst, och har gemensamt riksintresse för kommunikation (väg E45) samt riksintresse för friluftsliv (Orsa Finnmark). Landskapet mellan kommunerna har stora gemensamma kultur- och naturvärden.

Yttrande

Ljusdals kommun anser att det framtagna planförslaget är väldisponerat och tydligt. Angående Orsa kommuns norra del, som angränsar till Ljusdals kommun har vi några kommentarer:

Sid 19

Det är positivt att det uppmärksammas att invånare i Ljusdals kommuns västra delar korsar kommun- och länsgränsen längs E45 söderut för handel, administration och offentlig service. Fler eventuella mellankommunala intressen som berör Ljusdals kommun, t.ex. kommunikationer, arbetspendling kan med fördel belysas.

Sid 81-87

Väg E45 är en väl använd väg för turism. I samrådsförslaget så bör det nämnas att vägen av många även används för genomresa norrut mot Sveg, Östersund samt till välkända turistmål i exempelvis Funäsdalen och Vemdalen i Härjedalen.

I övrigt har Ljusdal kommun inget att erinra.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Orsa kommun tackar för Ljusdals kommuns granskning och svar. Planförslaget revideras och information om väg E45:s betydelse för resande till de olika resmålen förs in.

Kommunala yttranden

S. 9

Byggnadsnämnden

Översiktsplan för Orsa kommun, samrådsförslag

Beslut

Byggnadsnämnden önskar att planen förtydligas när det gäller öppen mark, jordbruksmark, utsikt, landskapsbild och utblickar på viktiga platser (däribland från Turistvägen), främst sidorna 32, 114 och 191.

Avsnittet om LIS-områden sid 52-59 och sidorna 224-227 bör arbetas ihop eller få en tydligare koppling mellan sig för att underlätta tydandet av planen. Utpekade LIS-områden och dess syften bör få en tydligare beskrivning och förklaring.

Byggnadsnämnden har i övrigt inget att erinra.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer	
Planförslaget förtydligas gällande jordbruksmark med mera i enlighet med Byggnadsnämndens synpunkt. Kapitlet som behandlar LIS kompletteras och förtydligas, bland annat när det gäller LIS-områdets beskrivning och syfte.	
S. 10	Miljönämnden
Yttrande över förslag till översiktsplan för Orsa kommun	
Beslut	
Miljönämnden beslutar att lämna följande synpunkter på upprättat förslag till översiktsplan för Orsa kommun:	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Miljökontoret har i ett tidigare skede inkommit med synpunkter på översiktsplanen. I nu upprättat förslag till översiktsplan kvarstår dock ett flertal av dessa synpunkter (se bilaga). 2. Miljönämnden anser att LIS-områdena (Landsbygdsutveckling i strandnära lägen) Näsudden vid Bäcka och Ämävallen vid Ämåsjön bör tas bort. Näsudden är en obebyggd udde som vid en översiktlig naturvärdesinventering visat sig ha höga naturvärden. Även Ämävallen har vid inventering visat sig ha höga naturvärden. Vid Ämävallen finns idag fyra bebyggda tomter utanför strandskyddat område vilka kan kompletteras med ytterligare tomter utan att det behöver ske inom strandskyddat område. 3. Inför samrådsskedet har avsnittet om att undersöka möjligheterna att peka ut delar av Finnmarken som ett biosfärområde tagits bort. Biosfärområden handlar om naturvård och hållbar utveckling på ett nytt sätt och fungerar som ett komplement till kultur- och naturreservat, nationalparker m.m. Beslut om biosfärområde ger i sig inte ett skydd i juridisk mening. Det ger inte heller några inskränkningar av eller utökade krav på befintliga skyddade områden. Miljönämnden anser att översiktsplanen är en bra plattform för att lyfta fram detta och att avsnittet bör finnas kvar i översiktsplanen. 4. Miljönämnden anser att första stycket om vattenkraft på sidan 129 bör tas bort då dess status som riksintresse är oklar. Det finns exempelvis ingen information på Energimyndighetens hemsida om vattenkraft som riksintresse. Ore älv omfattas dessutom av dubbla riksintressen (3 och 4 kap miljöbalken). 5. Miljönämnden anser att Koppången bör lyftas fram ytterligare i översiktsplanen. På sidan 34 bör befintlig text kompletteras med följande: Koppången är en av landets värdefullaste våtmarker och tillhör en landskapstyp som är svagt representerat i Sveriges nationalparksnät, därför är Koppången föreslagen som nationalpark av Naturvårdsverket. På sidan 38 under riktlinjer för naturvård bör befintlig text kompletteras med följande: Naturreservatet Koppången är ett naturområde som är viktig för besöksnäringen. Området är lätt tillgängligt från E45 och inlandsbanan och bör prioriteras för vidareutveckling av besöksnäringen genom att kommunen verkar för bildningen av nationalpark Koppången. På sidan 105 under stycket God tillgänglighet till viktiga platser för besöksnäringen bör Koppången nämnas, som har god tillgänglighet för 	

allmänheten med närheten till E45 och inlandsbanan och dessutom har fler besökare än Storstupet, Helvetesfallet, Skräddar-Djurberga och Gruvbackarna.

NN (C) anmäler jäv och deltar inte i beslutet.

Motivering

Miljönämnden bedömer att upprättat förslag till översiktsplan för Orsa kommun är förenlig med 3, 4 och 5 kap. miljöbalken.

Bilaga

Kvarstående synpunkter på förslag till översiktsplan för Orsa kommun 2017-08-18

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

1. Planförslaget har i vissa delar korrigerats efter Miljönämndens synpunkter i nämnd bilaga.

2. LIS-området vid Bäcka har korrigerats så att en exploatering med LIS som skäl inte påverkar strandskyddet negativt. En riktlinje som kräver att en utförligare naturvärdesinventering görs inför exploatering med LIS som skäl inom områden som den översiktliga naturvärdesinventeringen visar på kan ha höga naturvärden har införts.

3. Översiktsplanarbetets styrgrupp har valt att ta bort stycket.

4. Planförslaget korrigeras i enlighet med Miljönämndens synpunkt.

5. Skrivelsen om att kommunen ska verka för att nationalpark bildas på Koppången förs inte in i planförslaget eftersom detta enligt översiktsplanens styrgrupp i dagsläget inte är aktuellt. Information om att Naturvårdsverket föreslagit Koppången som nationalpark förs in på sida 34. Koppångens vikt för besöksnäringen förtydligas.

S. 11 Service och utveckling genom NN

Synpunkter rörande översiktsplanen

Jag vill komplettera speciellt det avsnitt som rör handel och kommersiell service.

Jag bifogar den handelsanalys som gjordes inom kommunens centrum-utvecklingsprojekt BID 2015-2016.

Jag vill särskilt lägga till följande:

För att få en bra handelsutveckling i centrum är det enligt BID-analysen en löande strategi att samla kommersiella verksamheter där trafikflödena är som störst i centrum, exempelvis Kaplansgatan och Moravägen mellan rondellerna. Där bör man eftersträva att anpassa lokaler så att de matchar kraven på tillgänglighet och ytor från handeln.

Kommunen bör eftersträva att centrum, fastigheterna i centrum och de allmänna platserna hålls i gott skick.

Platser som är attraktiva drar besökare och där det finns besökare kan det bli handel. Handel är i väsentlig utsträckning en output från platsers attraktivitet.

Pendeltågstrafiken kommer att öka mellan Mora och Orsa. Därför är det viktigt att satsa på ett fräscht och funktionellt stationsområde med tillgång till bland annat pendlarparkering.

Det är bra att förlägga delar av friluftsbudgeten i centrumnära områden eftersom det skapar flöden och handel och eftersom de gynnar de grupper som inte har tillgång

till bil. Friluftsutbudet kan vara exempelvis skridskobana, idrottsplatser och centrumnära vandringsleder.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Information om BID och samling av kommersiella flöden och centrum förs in på sida 112.

Hur fastighetsägare väljer att anpassa sina lokaler styrs vanligen inte i en översiktsplan, synpunkten vidarebefordras till Verksamhet samhälle, Näringslivscoordinator. Flera delar av översiktsplanen syftar till att förbättra centrum och allmänna platser, och ett kontinuerligt arbete för att praktiskt genomföra detta utförs av Verksamhet Samhälle.

Hur pendeltågstrafiken i framtiden kommer att organiseras mellan Mora och Orsa är i dagsläget inte känt. På sidan 88 införs en riktlinje om att väderskyddade pendelparkeringar för cykel ska anordnas.

Information om fritidsaktiviteter och friluftsutbud kompletteras på sida 102.

S. 12 NODAVA

Yttrande avseende delområde avfall inom ramen för översiktsplan Orsa

Nodava lämnar följande synpunkter gällande avfallsområdet kopplat till förslaget till översiktsplan.

Inledning

Synpunkter lämnas dels som ett antal konkreta förslag på textavsnitt, dels som fördjupande kommentarer kring olika kapitel. Specifika synpunkter rörande olika kapitel kan innebära att delområdesrekommendationer och riktlinjer för olika kommundelar och byar samt strategier för genomförande kan behöva ses över och vid behov kompletteras.

Synpunkterna omfattar till del förslag på ambitions- eller viljeinriktning, som till del kan behöva vara föremål för fördjupade diskussioner. Några behov av korrigeringar uppmärksammas.

Översiktsplanens sid 267, rubrik Vad gör översiktsplanen? belyser till del vad ÖP:n bör syfta till och så långt möjligt belysa och bädda för inom området avfall; en "Välfungerande avfallshantering". Planeringen för detta bör innebära en målbild om ett effektivt och välkoordinerat system, med god service, som är enkelt att använda och som är estetiskt tilltalande, långsiktigt hållbart, funktionellt och med hög nöjdhet hos medborgare och besökare. Därtill kommer den viktiga frågan om vad som kan göras planeringsmässigt för att göra samhället än mer hållbart genom t.ex. återbruk och förebyggande av avfall.

Övergripande synpunkter som berör flera deltexter

Transport av kärnavfall och slam

Berör framförallt Riktlinjer för bebyggelse (sid 63) och Riktlinjer för vägar (sid 87).

Nyetablering av bebyggelseområden eller utvidgning av befintliga områden, samt placering av byggnader, måste planeras med tanke på att nya eller befintliga vägsystem ska kunna byggas eller anpassas för tunga fordon, gällande t.ex. vägbredd, bärighet och lutning.

Detta gäller särskilt i byar med enskilda avlopp där en direkt åtkomst till avloppsbrunnar måste finnas helst inom 10 men maximalt 25 meter från farbar väg. Det gäller även möjlighet till placering av avfallskärl direkt vid fastighet alternativt tillgång till mark för centrala uppsamlingsplatser eller gemensamma hämtställen inom lämpliga avstånd från en grupp av fastigheter. I detta hänseende är det inte lämpligt att t.ex. bostadshus göms längst in på en gårdsbildande tomt, med avloppsbrunn vettande från gårdsbildning och farbar väg, då en uppenbar risk finns för att stora arbetsmiljörisker och trafiksäkerhetsrisker uppstår vid tvång av backning och onödig slangdragning. I sådana fall måste farbar väg utanför gårdsbildning, alternativt farbar gård, säkras vid planläggning och bygglovprövning. Backningstvång ska som regel aldrig planeras in vid nybebyggelse.

Avfallshanteringen längs vägar med höga trafikflöden måste beaktas särskilt avseende trafiksäkerhet, systemutformning och lokalisering, samt tillgång till mark. Detta gäller kanske särskilt E45 (Vångsgårde till Orsa) och väg 296 (Heden till Skattungbyn). Den långsiktiga ambitionen bör vara att arbeta bort kärplaceringar vid vägar med höga trafikflöden och att ersätta detta behov på lämpligt sätt, t.ex. med alternativa kärplaceringar för enskilda fastigheter, centrala uppsamlingsplatser eller gemensamma hämtställen. Detta kräver tillgång till mark, vilket måste säkras på lämpligt sätt, och tankar om utformning.

Systemuppbyggnad avfallsservice: placering och utformning

Berör framförallt Riktlinjer för arkitektur (sid 67), Riktlinjer för befolkning och bostäder (sid 75), Riktlinjer för grundläggande service (sid 79) och Riktlinjer för avfall (sid 125).

Avfallsservicen är en grundläggande service med stor vardaglig betydelse för en god boendemiljö. Den måste hålla en hög kvalitet samt vara funktionell och behovsanpassad ur ett medborgarperspektiv, den bör därför finnas relativt fastighetsnära. Den är även viktig inom ramen för besöksnäringen, som kommer att behöva säkra hållbarhetsfrågorna alltmer för att kommunen ska förbli attraktiv.

ÖP:n kan med fördel belysa avfallsområdet mer genomgripande.

I en strävan mot ett mer hållbart samhälle bör kommunen aktivt överväga att utveckla avfallsservicen med ett fördjupat kommunalt ansvarstagande gällande såväl förpackningsinsamling som återbruk (det senare, se nästa rubrik). Kommunen bör alltså värdera frågan om att utveckla en kommunalt driven förpackningsinsamling med en strategi om bynära insamling av förpackningar, som koordineras med ansvaret för insamling av hushållsavfall (Jämför t.ex. ambitionsskrivningarna rörande strategi för bredband sid 272). Ett utvidgat kommunalt ansvarstagande finner sin bevekelsegrund i mångårig samhällskritik mot den servicegrad som FII erbjuder, ett system som under lång tid har haft bristfällig service jämfört med insamlingen av det hushållsavfall som samlas in via Nodava. Särskiljandet i systemuppbyggnad är svårförståelig ur ett medborgarperspektiv och gynnar inte källsorteringen. Det stelbenta system som erbjuds har blivit ett reellt och konkret hinder för en hållbar samhällsutveckling. Vid val av system med centrala uppsamlingsplatser erfordras mark för ändamålet, placering och utformning är viktiga frågor.

Kommunen bör på samma vis värdera frågan om koordinering av samhällets avfallsservice i tätorten, med en sammanhållen service för förpackningar, restavfall och matavfall. Systemet bör planeras utifrån definierade bostadsområden, och med lämplig placering och estetik. Befintlig station bakom COOP är ett exempel på en

dålig lokalisering avseende tillgänglighet och trafiksäkerhet samt även estetik, som därtill saknar koordinering med det kommunala ansvaret. Strategin om den växande besöksnäringen (sid 273), inte minst gällande vildmarksliv och arrangerad utomhusverksamhet, kan lämpligen inkludera ett strävansmål om god och adekvat avfallsservice för privat och näringslivsdriven besöksnäring även utanför tätorterna. Den bör också innehålla skrivningar om vikten av besöksnäringens egna initiativ i denna fråga, för att garantera kommunens dragningskraft som ett framtida hållbart resmål. Här kan exempelvis Grönklittsområdet utgöra en viktig geografisk nod för än mer utvecklade ambitioner. Se även rubrik Riktlinjer för besöksnäringen, nedan.

Orsa som förstärkt nav i ovensiljan för återbruksverksamhet

Berör framförallt Orsa kommuns roll i regionen (sid 21) och Riktlinjer för handel och kommersiell service (sid 107).

Genomlysningen av Orsas roll i regionen ger vid handen att Orsas främsta roll avseende handel är som komplement till Mora med specialhandel.

Genom den dialog som har skett mellan Nodava och Näringslivskontoret i Orsa så har bedömning gjorts av Näringslivskontoret att det finns potential att utveckla återbruksverksamheten till att få en regional dragningskraft, särskilt genom att kombinera återbruksförsäljning med försäljning av nya produkter och eventuellt även hantverksservice som t ex. reparation.

Den kommunala återbruksverksamheten via Arbetsmarknadsenheten har under de senaste årens samarbete med Nodava framstått som en mycket driftig organisation med stor kompetens och ett nyfikat förhållningssätt, och enheten utgör därmed en mycket god grund för en fortsatt utveckling inom området återbruk, bara utvecklingsmöjligheter inventeras och lämpliga platser för expansion utpekade. En kommunal ambition inom området skulle alltså t ex. kunna vara att göra Orsa känt i regionen och landet avseende återbruk och hållbarhet. I linje med detta kan samverkan mellan kommunalt återbruk, privata och näringsverksamheter inom återbruk, Nodava och tydliga ideella kraftpooler som t ex. Skattungbyn vara en förstärkt väg för utveckling av denna kommunprofil.

Möjligtvis kan t.ex. AME:s hyrda lokaler på Born utvecklas med mer tillgänglig yta inriktad mot handel med mer skrymmande återbrukssaker som t.ex. fönster, dörrar och andra byggnadsdetaljer.

Specifika synpunkter till särskilda textstycken

Riktlinjer för besöksnäringen (sid 105)

Allmänt sett gäller att man inom besöksnäringen bör arbeta strategiskt med olika hållbarhetsfrågor, naturligtvis av miljöskäl men också för att behålla eller öka attraktionskraften för en alltmer medveten marknad.

Fullgod, lättförstådd och lättillgänglig avfallsservice utgör en viktig aspekt för besöksnäringen och utgör en grundläggande samhällsservice. Sätillvida bör man alltid överväga om det går att ordna en adekvat källsortering vid besöksmål och såväl knutet till friluftsliv- och arrangerad utomhusverksamhet som fast lokaliserade besöksmål.

Kommunen kan här föregå med gott exempel vid egen verksamhet, men även säkra sådana aspekter med sina samarbetspartners, som t.ex. föreningar och företag, vid t.ex. avtalsskrivningar eller villkorsskrivningar för bidrag m.m. Vid omfattande eller

mer permanenta verksamheter/besöksmål blir därmed ansvarsfrågor, transportmöjligheter, systemlösningar och marktillgång viktiga. Grönklitt är ett specifikt och viktigt område för besöksnäringen där utvecklade skrivningar om ambitionsnivåer på servicegrad och systemuppbyggnad, placering och utformning kan vara av godo.

Ordet "soptunnor" (stycke 3) byts lämpligen ut mot "avfallskärl".

Teknisk infrastruktur (sid 119)

Underrubrikens uppräkningskompletteras lämpligen med "avfallssystem med god struktur".

Teknisk infrastruktur (sid 125)

Förslag till nytt textstycke:

NODAVA AB, Norra Dalarna Vatten och Avfall, har ansvar för hanteringen av hushållsavfall i kommunen. Bolaget är delägt av Mora, Orsa och Älvdalens kommuner.

Orsa kommuns senaste avfallsplan har gällt under perioden 2013-2017. Reviderade avfallsplaner ställs ut för granskning i slutet av 2017. Avfallsplanen fastställer de mål som kommunen vill uppnå inom avfallsområdet och vilka åtgärder som man avser att vidta. Den övervägande delen av mål och åtgärder i avfallsplanen är framtagna i ett regionalt samverkansarbete mellan dalarnas kommuner och länsstyrelse, där målen utgör regionala miljömål för sektorsområdet avfall. Avfallsplanen tar sin utgångspunkt i de nationella miljökvalitetsmålen samt i de lokala och regionala behov som har identifierats gällande avfallshanteringen, samt i länets framtagna s.k. ledstjärnor för arbetet.

Föreskrifter om avfallshantering utgör de kommunala bestämmelserna om hur avfall ska hanteras. Här listas ansvar och skyldigheter för olika aktörer. Dessa finns att få från Nodava eller kommunen, och går att läsa på www.nodava.se.

Riktlinjer för avfall (sid 126)

Förslag till nytt textstycke:

Det långsiktiga arbetet med avfall ska sträva mot att framhäva avfall som en viktig resurs. I detta ingår en strävan mot att minimera avfallsmängderna och avfallsets farlighet, och att öka återbrukets och materialåtervinningens betydelse i samhället. Avfallsfrågorna ska belysas och beaktas då beröringspunkter finns till andra samhällsområden, med ledstjärnor som enkelhet o god service, positivt budskap, hållbar utveckling och helhetssyn.

Vid planläggning av nya exploateringsområden ska avfallsfrågorna beaktas, bl.a. gällande markområden som behövs för avfallsinsamling; alltifrån kvartersnära ytor till ytor för återvinningsstationer, centrala uppsamlingsplatser och ev. återvinningscentraler samt ytor för återbruksverksamhet. Hänsyn skall även tas till vägnas utformning för avfallstransporter.

Platser för avfallsinsamling ska så långt möjligt placeras där man naturligt passerar och så att de är lättillgängliga. De ska ha en tilltalande och strukturerad utformning. Avfallsfrågorna ska även beaktas vid planering/revidering av befintlig bebyggelse.

Föreordnade områden (sid 144)

Under rubrik Markförorening i Orsa, är det lämpligt att man specifikt noterar att även kommunen själv har ansvar för riskklassade områden/ fastigheter, inte minst gamla deponier. Under rubrik MIFO - att inventera områden sid 145 kan man få intrycket att det är länsstyrelsen som har ett ansvar för att utrednings- och åtgärdsarbetet skrider

vidare för riskklassade områden, vilket inte stämmer, då det är den ansvarige enligt MB 10 kap. som bär det primära ansvaret att driva denna fråga.

Under Riktlinjer för förorenad mark är det lämpligt att uttrycka en ambition och inriktning avseende kommunens egna ansvarsområden, såvitt känt framför allt deponier, men ev även andra fastigheter. Kommunen bör aktivt arbeta för att långsiktigt säkra utredning, riskminimering, och vid behov åtgärdande av de kommunala deponierna, samt utreda ansvarsförhållanden och finansiella lösningar. Kommunen bör också säkra ett arbetssätt som innebär att fastigheter som såväl köps och avyttras inom det kommunala beståndet får en adekvat statusbedömning ur risksynpunkt, s.k. due diligence.

Nationella miljömål och miljö kvalitetsnormer (sid 233)

Skrivningarna kan relatera tydligare till framförallt de regionala miljömålen och var de återfinns (länsstyrelsens hemsida). Här lämnas uteslutande kommentarer avseende delområde Avfall inom det regionala miljömålsområdet.

Följande övergripande mål är föreslagna för länet:

Övergripande mål 1: Mängden avfall som kommunen ansvarar för ska minska till förmån för hållbar konsumtion¹ och ökad återanvändning

Övergripande mål 2: Hushåll, kommuner och verksamheter ska bli bättre på att källsortera och materialåtervinningen ska öka

Övergripande mål 3: Matavfall ska omhändertas så att nationella miljömål uppnås

Övergripande mål 4: Insamlingen av farligt avfall ska förbättras

Övergripande mål 5: Tillgänglighet och förutsättningarna för att lämna grovavfall till återanvändning ska förbättras

Övergripande mål 6: Återanvändning av avloppsslam ska bidra till resurseffektiva kretslopp med minsta möjliga påverkan av farliga ämnen

Övergripande mål 7: Risken för negativ miljöpåverkan från nedlagda kommunala deponier ska minska

Övergripande mål 8: Nedskräpning ska minska i städer, naturområden samt längs sjöar och vattendrag

Övergripande mål 9: Minska avfallsmängder och öka återanvändning av byggavfall samt använda miljövänliga material och omhändertar farligt avfall på rätt sätt

Alla övergripande mål kan på ett eller annat sätt kopplas till en frågeställning där man överväger den kommunala ambitionsnivån kontra frågan om eventuella konsekvenser för markanvändningen. Föreliggande yttrande, med specifika kommentarer, tar sin utgångspunkt i målskrivningarna. Mål nr 1 berör exempelvis frågan om ökat kommunalt engagemang avseende återbruksverksamhet, samt eventuell lokalisering för detta, se vidare rubrik Orsa som förstärkt nav ... , ovan. Mål nr 2 berör exempelvis frågan om servicegrad, systemuppbyggnad och kommunalt engagemang gällande förpackningsfrågan, se vidare rubrik Systemuppbyggnad avfallsservice ... , ovan. Mål nr 8 berör exempelvis frågan om servicegrad och systemuppbyggnad för avfallsservice inom besöksnäringen, se rubrik Riktlinjer för besöksnäringen, ovan.

Länet har sedan tidigare också tagit fram s.k. ledstjärnor för avfallsarbetet i Dalarna: LEDSTJÄRNOR

Ledstjärnorna avser att vara vägledande för alla beslut och ställningstaganden inom

avfallshanteringen i Dalarna. De togs fram inför föregående avfallsplanperiod.

Enkelhet och god service

- Enkelhet för kund och medborgare

- God service

- God pedagogik

Positivt budskap

- Positiv inställning

- Använd föredömen och goda exempel

- Bekräftelse

Hållbar utveckling

- Klimatsmart

- Resurseffektivt

- Generationsperspektiv

Helhetssyn

- Effektivitet

- Samordning

Ledstjärnorna stödjer på samma sätt en ambitionsriktning som kan påverka viljeinriktningen i olika delfrågor i ÖP:n, så kan exempelvis nämnas enkelhet, god service, resurseffektivitet och samordning. Ledstjärnorna nämns i förslaget till nytt textstycke ovan.

Konsekvenser av planförslaget för näringslivet (sid 264)

Orden "som soptunnor" byts lämpligen ut mot "med avfallskärl".

Yttrande avseende delområde VA inom ramen för översiktsplan Orsa

Nodava AB lämnar följande synpunkter gällande VA-området kopplat till förslaget till översiktsplan.

Synpunkter

Kapitel VATTEN- OCH AVLOPP

- I stycke sex på sidan 120 bör första meningen ändras till:

"Huvudman för allmänna anläggningar för vatten och avlopp (VA-anläggningar) är Orsa Vatten och Avfall AB som är ett av Orsa kommun helägt bolag."

Kapitel VATTENSKYDDSSOMRÅDEN

- I stycke ett på sidan 121 bör meningen "Grönklitts vattenskyddsområde behöver utökas" tas bort. Det står i sista meningen i stycke ett.

- I stycke ett på sidan 121 bör det stå "De vattenskyddsområden som finns idag är inte nödvändigtvis konstruerade efter hur vattnet rör sig i marken."

- I sista meningen i stycke ett på sidan 121 bör det ändras från "avrinningsområdena" till "tillrinningsområdena".

- Mellan stycke två och tre på sidan 121 bör följande stycke läggas till:

"En verksamhetsutövare som befinner sig utanför vattenskyddsområdet, vars verksamhet kan ha skadliga effekter på grund- eller ytvattnet i området, är skyldig att iaktta hänsyn till vattenskyddsområdet vid utövandet av sin verksamhet (prop.1997 /98:45 del 2, s. 15 och s. 94). Detta följer av de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. MB."

Kapitel POTENTIELLA TILLRINNINGSOMRÅDEN

- I stycke ett på sidan 121 bör det stå "Tillrinningsområde utgör det område genom vilket grundvattnet sannolikt rinner ner till vattentäkten."

Kapitel RIKTLINJER FÖR VATTEN OCH AVLOPP, säkra vattenförsörjningen på sikt

- Efter stycke ett bör följande stycke läggas in:

"För de befintliga vattentäkter som planeras att brukas i framtiden ska revidering ske av föreskrifter och områdesavgränsningar för att omfatta hela tillrinningsområdet till respektive vattentäkt. Innan detta arbete är genomfört bör samhällsplanering, lokalisering av nya verksamheter samt pågående markanvändning inom de utpekade potentiella tillrinningsområdena anpassas efter samhällets långsiktiga vattenförsörjningsintresse och därtill hörande behov av skydd."

FRYKSÅS

Vi ställer oss mycket positiva till skrivelsen att detaljplan eller områdesbestämmelser med bland annat utökad lovplikt bör tas fram för Fryksås. Detta anser vi vara en prioriterad åtgärd med tanke på den utveckling av teknisk försörjning som måste genomföras för området.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Orsa kommun och stadsbyggnadsförvaltningen och NODAVA fortsätter ett samarbete för att nå de mål som nämns i den inledande texten. Detta är en process där översiktsplanen är en del.

Det är möjligt att kommande versioner av översiktsplan i framtiden kan komma att rymma utökad information om avfallshantering i takt med att hanteringen utvecklas. Ordet "soptunnor" byts eller kompletteras med ordet "avfallskärl" och texten på sida 132 kompletteras i enlighet med synpunkten.

Gällande huvudmannaskapet och konstruktionen med kommunala bolag och förhållandet mellan NODAVA och Orsa vatten och avfall så redovisas detta på ett förenklat sätt i planförslaget eftersom informationen annars skulle bli alltför omfattande. En hänvisning till VA-planen finns på sida 126. När allmänheten söker kontakt med Orsa vatten och avfall AB så kontaktas de genom NODAVA, därför beskrivs NODAVA i det inledande stycket.

Texten på sida 127 har utarbetats i samarbete med NODAVA. Ordet "nödvändigtvis" införs i texten och ordet "avrinningsområden" byts till "tillrinningsområden".

I översiktsplanen strävar vi av demokratiska skäl efter att använda ett språk som förstås av många, därför införs en förenklad text kring skyldigheter för verksamhetsutövare utanför vattenskyddsområden på sida 127 (tidigare sida 121). För vidare information hänvisas läsaren till NODAVA eller miljökontoret.

En förenklad text som förklarar ordet tillrinningsområde införs i informationsrutan "Ordlista" på sida 126.

Riktlinjerna för vatten och avlopp har utvecklats i samarbete med NODAVA. De riktlinjer som presenteras i samrådsförslaget tillsammans med den nyinförda riktlinjen om att vattenskyddsområdena ska revideras anses uppfylla samma syfte som det stycke som föreslås i synpunkten. Arbetet med de nya vattenskyddsområdena har nu nått längre än när NODAVAs synpunkt togs emot.

Yttranden från företag, föreningar organisationer o. dyl.

S. 13   **Cykelfrämjandet**

Hej!

Vi lämnar härmed följande utlåtande om synpunkter på översiktsplanen.

Punkterna är i prioritetsordning:

1. Upprätta en plan med kartor för utveckling av de viktigare cykelstråken i Orsa med (om möjligt) målsatta tidpunkter då åtgärder ska vara genomförda.
  2. Målning av cykelbanor, i första hand vid korsning cykelbana-väg, i andra hand hela cykelbanan
  3. Iordningställande av cykelbana/cykelstråk från rondell E45-rondell Spiran. I dagsläget är den sträckan direkt trafikfarlig med kraftiga höjdskillnader/kanter vid vägpassager, många korsande vägar med oklara företrädesregler och risk för incidenter cyklist-gående. För snabbare cyklist är det minst farliga alternativet faktiskt att cykla ute i körbanan tillsammans med bilarna...
  4. Passage över Jvgg. i korsningen Jvgg-Stormyrg. Passagen är otydlig och trafikfarlig på flera sätt.
  5. Passage över Enån vid Trunna med en ny gc-bro i anslutning till befintlig bro på E45. Det cykelstråk (nåja...) som anvisas idag utgör en rejäl omväg med stora höjdskillnader och flera farliga passager över hårt trafikerade vägar. En av de viktigaste punkterna för en attraktiv cykelpendlingsväg mellan Orsa och Mora och en attraktiv led runt Orsajön för cykelturister.
  6. Passage mellan Höglunda och Skeervägen på östra sidan av nuvarande E45. Viktigt stråk inte minst för skolbarn till och från Digerbergets skola samt till och från Orsaskolan.
  7. Respektera cykelbanorna! Kommunal personer bör det är möjligt uppmana andra aktörer att hålla cykelbanorna fria från hinder och inte ställa ut tunga saker i dem (t ex blomkrukor på sommaren).
  8. Vid nyanläggning av cykelstråk bör kanter undvikas helt och hållet och anslutning till cykelväg bör inte vara för brant. (Idag är det ofta endera en hög eller låg vass kant ELLER för stor höjdskillnad mellan cykelbanan och det som den ansluter mot, så att det upplevs som ett kraftigt gupp av cyklist.
- Tack för ordet, vi hjälper gärna till som bollplank vid framtida utformning och planering av cykelleder!

/ Cykelfrämjandet i Orsa lokalavdelning

via

--

NN

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

1. I planförslaget finns en karta över de viktigaste cykelstråken i Orsa. Regionen har också just nu ett projekt där cykelleder märks upp. Arbetet med cykelstråken sker kontinuerligt inom kommunen.
2. Målning av cykelbanorna är i dagsläget inte aktuellt.
3. Se sida 88 och 113. Informationen skickas vidare till Verksamhet Samhälle, funktionen för infrastruktur.

4. Informationen skickas vidare till Verksamhet Samhälle, funktionen för infrastruktur.
5. Cykelstråken mellan Mora och Orsa står inför en större ombyggnation i och med Trafikverkets ombyggnation av väg E45.
6. Detta är identifierat som en länk i ett framtida cykelvägnät.
7. Synpunkten skickas vidare till Verksamhet samhälle.
8. En riktlinje om detta förs in på sida 88.

S. 14 **Företagarna i Orsa**

Företagarna i Orsa lämnar härmed följande yttrande över förslaget till översiktsplan: Orsa kommuns roll i regionen

Den totala sysselsättningen i Orsa har mellan år 2005 och 2015 ökat med ca 275 arbetstillfällen trots att den offentliga sysselsättningen under samma period har minskat med ca 190 arbetstillfällen. Under samma period har Moras sysselsättning minskat med ca 130 arbetstillfällen och Älvdalens har minskat med ca 150 arbetstillfällen. (Källa SCB) Orsa har varit den kommun i norra Dalarna där tillkommande sysselsättning har skapats det senaste decenniet. Vi anser att det ska framgå, då sysselsättning är den viktigaste förutsättningen för fortsatt boende och attraktivitet. Stycket bör justeras. Över huvud taget är det önskvärt att utveckla beskrivningen i planen av Orsas utveckling när det gäller sysselsättning och näringsliv. (Viss sådan information finns i förslaget till ny näringslivsstrategi för Orsa kommun.)

Transporter

Tågpendel Orsa-Mora

Vi ser det som mycket viktigt att det lyckade försök med tågpendel mellan Orsa och Mora kan fortsätta. Vårt fokus där ligger på arbetspendling, d v s ett antal turer med tidsmässig tyngdpunkt mellan kl 0630 och 0800 resp 16.30-18. För att detta ska göras så ekonomiskt effektivt som möjligt bör förstås delar av den nuvarande busstrafiken upphandlas som tågtrafik istället, i första hand linje 46 (Inlandsbussen), i andra hand vissa av- eller alla turer under arbetspendlingstid på linje 141. En sådan överföring av trafiken från buss till tåg har betydelse såväl för Orsas attraktivitet som bostads- och pendlingsort som företagets möjligheter att rekrytera och behålla medarbetare. Det är väl dokumenterat i forskning att arbetspendling med kollektivtrafik ökar när man skapar möjligheter till bekväm pendling med tåg på tider anpassade till medarbetarnas behov. I Mora och Orsa bör finnas väderskyddade cykelparkeringar så att resenären enkelt kan förlänga pendlingsresan ända fram till arbetsplatsen/bostaden. Man kan också tänka sig ett system där Returbutiken iordningställer och underhåller ett antal cyklar som pendlaren kan låna (genom kvittering av nyckel till cykellåset, där kvitteringen är villkorad med tillgång till kollektivtrafikbiljett).

En utbyggnad av "Triangelspåret" i Mora Noret är angelägen för en framtida utveckling av nuvarande och framtida godstrafik till och från Orsa/Norrlands inland. Orsa och Mora bör gemensamt trycka på Trafikverket så att den (ekonomiskt mycket blygsamma) investeringen genomförs. Ombyggnad av E45

Flera av våra medlemmar driver företag längs med E45. Vi har all respekt för att vägen behöver bli snabbare och säkrare och att man därför bland annat måste hålla ner antal avfarter/korsningar. Själva förutsättningen för att människor ska kunna bo i Orsa är dock att det finns sysselsättning. Det är därför av yttersta vikt att de företag

som är offensiva och just nu är i en fas där de genomför- och planerar stora satsningar inte motarbetas genom att av- och genomfarter förläggs långt från deras viktigaste transportleder och tillfartsvägar!

För en boende i området kan det vara obekvämt att behöva åka längs med E45 för att komma till en avfart som leder till/från hemmet. För en företagare däremot så kan det, i vissa konjunkturlägen, vara skillnaden mellan att överleva och att tvingas lägga ner. Det handlar totalt om ett tiotal arbetstillfällen i de berörda företagen och för de företagen är det mycket viktigt att avfarterna läggs så fördelaktigt som möjligt i förhållande till deras verksamhet. Vi upprepar; för boende- kanske lite obekvämt, för företagarna- en överlevnadsfråga... Den nya sträckningen av vägen bör också placeras i ett läge som så gott som möjligt ger goda bruksförhållanden för lantbruket.

Näringsliv

Handel/ Orsa Centrum

Trenden för Orsa Grönklitt och Orsa Camping är tydligt positiv. Antalet besökare ökar över tid och i Grönklitt planeras t ex en fördubbling av antalet bäddar. Det skapar stora affärsmöjligheter för andra turistföretagare även i andra delar av kommunen med nya arbetstillfällen och olika typer av anläggningar som höjer Orsas attraktivitet. De ökar då attraktiviteten inte bara för besökarna, utan även för permanentboende. Orsa Centrum har då förutsättningar att åter bli en attraktiv plats att etablera nya verksamheter i, en utveckling som man har sett till exempel i Idre by när Idre Fjäll har byggts ut. Men en sak som är viktig då är att centrum och de stora trafikstråken mot besöksanläggningarna blir mer profilerade och att Orsas varumärken lyfts fram där. Orsa har flera starka varumärken som kan och bör lyftas fram i det offentliga rummet, till exempel musik, vildmark och rovdjur. Den offentliga utsmyckningen har hittills varit alltför svag på det området. En tydlig offentlig profilering av det offentliga rummet längs de mest trafikerade turiststråken och i Orsa Centrum är en nödvändighet för att Orsa ska kunna utvecklas till en stark destination och för att nya entreprenörer ska få bra möjligheter att etablera nya attraktioner på andra ställen längs turiststråken med nya arbetstillfällen och en ännu starkare och bredare destination som effekt. För områden som är avsedda för olika ändamål och har restriktioner så har vi svårt att i detalj gå igenom det. Vi vill dock göra ett generellt påpekande, att även om ett område är avsett för ett speciellt ändamål och utpekats som mindre lämpligt för andra ändamål så efterlyser vi en viss flexibilitet om det skulle uppstå en situation att en näringsidkare vill starta en ny verksamhet på den platsen. Orsa är en för liten ort för att ha knivskarpa gränser mellan olika verksamhetsområden och det finns många exempel runt om i landet på framgångsrika entreprenörer som har skapat verksamheter som skapar både attraktivitet och arbetstillfällen, även om platsen inte ansågs idealisk från början. Orsa är inte direkt en plats där det är mycket lönsamt att starta nya verksamheter och nya entreprenörers vilja att starta bör därför så långt som möjligt uppmuntras.

Planberedskap

Vi hittar inget avsnitt om "planberedskap", men det är generellt sett viktigt för en kommun att ha attraktiva planområden där en etablering kan göras snabbt. Detta gäller både för bostäder och för industri/handel. Vi har inga aktuella uppgifter om planberedskap för industri och handel, men det räcker inte bara ATT det finns planlagda områden för de ändamålen. Det måste också vara områden som är attraktiva för etablering. Annars kommer den potentiella etableringen aldrig att

inträffa... Någon måste därför göra bedömningen av om de verksamhetsområden som är utlagda i översiktsplanen måste därför vara så omfattande att sådana attraktiva områden kan inrymmas. Nya detaljplaner för industriändamål bör läggas på mark som inte är attraktiv för jordbruk, eftersom det är (på många olika sätt) viktigt för Orsas framtida utveckling och attraktivitet att det även framgent finns ett aktivt lantbruk och att nya entreprenörer kommer fram inom lantbruket.

Mellankommunala frågor

Som företagare så är vi beroende av en väl fungerande offentlig sektor. Om Norra Dalarna ska kunna ha en fortsatt god offentlig service så är en förutsättning att det nuvarande mellankommunala arbetet utvecklas. Mora och Orsa har många befintliga kopplingar. Ur det perspektivet känns det fattigt att det bara är en sida av 276 som handlar om mellankommunala frågor... Beror det på att det inte finns några sådana visioner? Hur Mora och Orsa (och Älvdalen) ska samverka framåt är viktigt och det måste finnas mycket mer att beskriva där! Konsekvensbeskrivning Där står bl a följande "Sträckningen av nya E45:an kommer antagligen inte att ta mer obebodda mark i anspråk då den föreslås gå i ungefär samma sträckning som i dagsläget". Det bör någonstans läggas till att det både försvinner värdefull jordbruksmark och att förutsättningarna för företagen som är beroende av till- och utfart till nya E45 påverkas negativt OM till- och utfarterna placeras enligt aktuellt förslag. Meningen "Avgiftsbelagda aktiviteter kan bidra till att segregationen och utanförskapet ökar mellan dem som har råd och dem som inte har råd att besöka anläggningarna" bör strykas. Den kan bara tillämpas på offentligt drivna aktiviteter, då de privat drivna aktiviteterna måste vara avgiftsbelagda för att vara ekonomiskt hållbara. Alternativt till det är att de inte finns alls...

Genomförande

På punkten "Förtäta och omvandla Orsa centrum och öka kontakten med Orsasjön" bör det finnas med en beskrivning om hur man genomför följande: "Den centralt belägna handeln och kommersiella servicen ska knytas samman med hjälp av stråk och gestaltning." (sid 107). (Se även ovan "Orsa har flera starka varumärken som kan och bör lyftas fram i det offentliga rummet, till exempel musik, vildmark och rovdjur.) Detta är en viktig del i utvecklingen av Orsa som en attraktiv plats för boende och besökare. Orsa kommun HAR en roll i utformningen av det offentliga rummet, det finns ingen anledning att inte beskriva den i genomförande-beskrivningen! Hänvisa till stycket "Orsas varumärke som musikkommun kan stärkas genom att låta offentlig utsmyckning och konst knyta an till musik. Genomförande: Kommunstyrelsen och verksamhet Samhälle har ansvar för den offentliga utsmyckningen och måste verka för att den har anknytning till musik. Exempelvis kan tävlingar anordnas där konstnärer får möjlighet att bidra med alster till den offentliga miljön.". Det är också viktigt att det inte BARA är musik som lyfts fram på detta sätt i det offentliga rummet. Det står på många ställen i dokumentet om Orsas starka koppling till vildmark och djur och det är också det som är Orsas unika prägel inom Siljan som destination (där är inte musiken lika viktig). Musik är den starkaste profilen, men även vildmarks- och djurkopplingen måste synliggöras i det offentliga rummet (ungefär som i enlighet med det förslag till utsmyckning av järnstängslet mellan järnvägen och Järnväggsgatan och utsmyckningen av scenen på TV-programmet Moraeus med mera). På punkten "Skapa förutsättningar för den snabbt växande besöksnäringen som på olika sätt utgår från naturupplevelser i kommunen." bör det göras en bättre beskrivning av kommunens roll i utvecklingen

av Orsa som destination. När det gäller den del av besöksnäringen som ligger utanför Grönklitt(sgruppen) så har den kommunala förvaltningen en viktig roll. Det är allmänt påvisat i FoU kring destinationsutveckling att det offentliga har en viktig roll i destinationsutvecklingen. Detta gäller särskilt på mindre orter. I den näringslivsstrategi som antas under hösten 2017 beskrivs t ex att kommunen ska ta ansvar för processen att utveckla en besöksnäringstrategi. Under Genomförande bör den nya Näringslivsstrategin nämnas, då det har genomförts en rejäl process under utformningen av den och att det i planen finns tydliga riktlinjer för hur man i samverkan jobbar för näringslivsutveckling och ökad sysselsättning. Vi tackar för möjligheten att lämna synpunkter och ställer gärna upp på ett möte om ni vill att vi ska utveckla synpunkterna eller föra en dialog.

Orsa 14 sep 2017

Med Vänliga hälsningar!

För Företagarna i Orsa, NN, vice ordförande, (*mejladress, telefonnummer*)

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Transporter: En riktlinje för arbetet med arbetspendling med cykel och väderskyddade cykelparkeringar förs in på sida 88.

Näringsliv: En information om att Orsa kommun har en näringslivsstrategi och en sökväg där denna kan läsas förs in i planen.

Genomförande: Lydelserna på sida 250, 251 och 276 ändras i enlighet med synpunkterna.

Synpunkten sänd även vidare till Verksamhet Samhälle, då den berör flera där ingående verksamhetsområden.

Planberedskap: Orsa kommun har en viss planberedskap, och de detaljplaner för verksamheter som sedan tidigare är antagna gäller fortsatt. Översiktsplanen ger också möjlighet att ta fram fler planer i framtiden. Stadsbyggnadsförvaltningen för gärna en fortsatt dialog om vilka områden som är attraktiva för olika typer av etablering, och hur etableringar kan ske på bästa sätt utan bieffekter som missgynnar andra verksamhetsutövare och intressen.

S. 15 LRF Orsa

Synpunkter ifrån LRF-Orsa på förslag till Översiktsplan.

Styrelsen för LRF:s lokalavdelning här i Orsa har efter att ha läst och diskuterat delar i översiktsplanen som berör oss kommit fram till följande synpunkter.

LRF Orsa är positiv till att översiktsplanen så ofta nämner lantbrukets betydelse för kommunen. Viktigt att Orsa kommun bidrar till att det går att bedriva aktivt jord och skogsbruk samt stödjer företagande på landsbygden. Dialog med Orsas jord- och skogsbrukare när beslut tas samt långsiktighet är mycket viktigt för framtidstron och möjligheten att utveckla företagande i kommunen.

Vi tycker det är positivt att man framhåller vikten av att inte bygga på jordbruksmark. Att bevara utsikten är som det skrivs inte bara viktigt för oss som bor här utan även avgörande för turistnäringen. Vi undrar också på vilka grunder

denna indelning av jordbruksmarken gjorts, där exempelvis i Fredshammar olika klassningar finns.

Vi förstår dock inte om det skyddet av åkermarken är olika starkt beroende på om den bedöms som viktig av utsiktsskäl eller av produktionsskäl. Detta är önskvärt med ett förtydligande. Brukas marken används den till någon form av produktion normalt foder. Det är endast den jordbruksmark där gräset putsas ned och ingen skörd tas som marken inte används till produktion. Vi har noterat att det i texten om Bäcka inte finns med något om jordbruksmarken förutom den mark som ligger i anslutning till herrgården. De övriga skiftena som hör till Bäcka är mycket bra mark för all form av produktion även om de för tillfället används till träda och där grödan putsas årligen.

-Text på sidan 116 Ägosplittring Kommer framtidens fastighetsägare att ha lika stor förståelse och respekt för att brukandet av marken sker på det här sättet? Och vad händer med en åker eller en beteshage när ett långsmalt skifte mitt i blir sålt?

Här skrivs eller förtydligas.

Orsa kommun vill verka för att mindre åkrar och skogsarealer köps, byts eller på annat sätt fastighetsregleras till angränsande mark. Målet är att de areella näringarna ges de bästa förutsättningar för att behålla eller öka sin konkurrenskraft.

-Djurhållning sidan 160

Där kan man i nuvarande skrivning konstatera att kommunens syn är att tillstånd är viktigt och att finns flugor och andra störningar.

Här skrivs eller förtydligas.

Att naturturism och ekonomisk verksamhet med djur och natur är positivt. Det ger både lokala arbetstillfällen, öppna landskap och vackra vyer.

Detta ger en möjlighet även för ortsbor att uppleva nya sidor av Orsa främst i form av betande djur, detta är mycket viktigt för landskapsbilden och det är naturligt att det finns djur där det finns människor.

-Allmänt (Jordbruksmark viktig för landskapsbild)

Exempel ifrån byn Skattungbyn men texten återfinns längs hela södra sidan av E45 och RV296.

Skattungbyn är riksintresse för kulturmiljö på grund av sin väl bevarade 1800-talsbebyggelse, och jordbruksmarken i byn är utpekad som riksintresse för naturvård.

Här skrivs eller förtydligas.

För att behålla eller återställa de fina utsiktsmiljöerna och att behålla riksintressena så bör man likställa åkermarken med ”Mark viktig för rationellt jordbruk”. Här bör borttagning eller flytta av diken och stenrösen även underlättas.

Utan aktivt brukande av marken försvinner snabbt de naturvärden som är tänkta att bevaras. Att möjliggöra flytt av diken och rösen gör att dessa kommer ha ett högre naturvärde och acceptans.

I dessa byar finns flera heltidsanställda som tillser att det öppna kulturlandskapet bibehålls och utvecklas så den vackra landskapsbilden bibehålls.

<p>Vi är glada att få vara med på denna resa och ser gärna fram emot att ev träffa er innan slutgiltig skrivning sker.</p> <p>Styrelsen för LRF Orsa genom NN</p>	
<p>Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer Ägosplittring: Synpunkten medför inga förändringar av texten om ägosplittring eftersom detta inte hanteras i översiktsplan. Synpunkten vidarebefordras till Verksamhet Samhälle, mark- och exploateringsfunktionen. Djurhållning: Texten om djurhållning kompletteras med en ny inledning, sida 166. Jordbruksmark viktig för landskapsbild: Texten på sida 118 om jordbruksmark och i vilka fall den kan respektive inte kan exploateras/bebyggas har reviderats efter samrådet. Kommunen kan påverka frågan genom att vara tydlig med bland annat vad som anses vara ett väsentligt samhällsintresse, men många av de frågeställningar som tas upp i synpunkten handlar om tolkningar av gällande lagstiftning, som inte styrs genom översiktsplan.</p>	
<p>S. 16 Orsa FVOF Hej Yttrande av handlingsplan för Orsa Kommun Sid 46 vatten Storvuxen vandringsöring tidigare har man skilt på olika stammar av öring Kallas för bland annat för Hansjööring, Siljans öring. Granåöring finns i Skattungen. Orsa Kommun bör verka för fria vandringvägar förbi Hansjö nedre kraftverk och Unnåns kraftverk. Sid 47 Fritidfisket är högt prioriterat det stycket kan ju stå kvar som det är. Sid 129 Där står det Nedre Stackmora, Övre Stackmora det måste väl menas Hansjö nedre kraftverk och Unnåns kraftverk. Med vänlig hälsning NN</p>	
<p>Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer Namnet på öringen revideras i enlighet med synpunkten. Sida 129, numera sida 133, har reviderats eftersom ny information har kommit från Energimyndigheten. Begreppen ”Övre Stackmora” och ”Nedre Stackmora” har utgått. I riktlinjen ”Fritidsfisket är högt prioriterat” på sida 47 framgår att Orsa kommun ska verka för fria vandringvägar.</p>	
<p>S. 17 SRF Ovansiljan, SRF Ovansiljan tillhör riksorganisationen SRF, Synskadades Riksförbund. Vi har tagit del av rubricerade handlingar och vill här lämna följande synpunkter till den övergripande planeringen. Synnedsättning är ett kommunikationshandikapp. Synskada innebär svårigheter att orientera sig, särskilt i främmande och nya miljöer. Hur utformningen av den fysiska miljön – byggnader, gator, torg, gångstråk osv - både i centralort och ute i byar görs,</p>	

kan underlätta eller försvåra för synskadade. Frågor SRF driver beträffande tillgänglig och användbar fysisk miljö finns samlade i vår "Plattform om tillgänglig och användbar fysisk miljö" på vår hemsida srf.nu. Där finns exempel på vad som kan göras för att försöka nå målsättningen "Ett bra samhälle för alla", till exempel vid utformning av skyltar, trappor, perronger och andra kanter, ledstråk, kösystem, belysning, kontraster, trafiksäkerhet, tysta fordon, övergångsställen, gång- och cykelbanor, kollektivtrafik, bussterminaler, järnvägsstationer, gångfartsområden, gatubeläggning, gatusten osv.

I samband med planering och utformning av den framtida markanvändningen i Orsa kommun vill SRF att Kommunala Handikapprådet/Tillgänglighetsrådet, KTR, får en konsultativ roll i syfte att nå målsättningen ett samhälle för alla.

Mora 2017-09-15

På uppdrag av SRF Ovansiljan

NN

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Orsa kommun tackar för informationen om "Plattform om tillgänglig och användbar fysisk miljö".

KPTR (tidigare KTR) är en av kommunens remissinstanser i översiktsplane- och detaljplaneärenden, och kommer att vara det fortsatt.

S. 18 Orsa besparingskog

Orsa Besparingskog har tagit del av samrådshandlingen gällande ny översiktsplan för Orsa Kommun.

I tätorten och i byarna ser vi det som motiverat att ha en detaljerad översiktsplan som grund för framtida planering av bebyggelse, industri och handel.

Utanför tätbebyggt område bör en detaljplan däremot vara utformad så att den, så lite som möjligt utgör ett hinder för landsbygdsutveckling, skogs- och jordbruk samt övrigt näringsliv. När ett område klassas som ett område med höga naturvärden i en översiktsplan, får det sannolikt långgående konsekvenser för den berörda markägaren och för möjligheten att utveckla boende och näringsliv.

Av den anledningen anser vi att man bör vara försiktig med att, i översiktsplanen, peka ut stora områden med "höga naturvärden" - så vida inte dessa redan är klassificerade i en mer formell process (till exempel "Natura 2000" eller som "riksintresse").

Särskilt anmärkningsvärt är det när stora områden klassificeras som områden med höga naturvärden, enbart med grund i en enskild persons inventering. Sådana områden finns till exempel kring Ämåsjön där Orsa Besparingskog äger mark. Det är viktigt att, i varje enskilt ärende, väga olika intressen mot varandra. Vilka naturvärden finns på platsen? Hur påverkas dessa av den tänkta åtgärden? Hur unika är dessa naturvärden? Vilken betydelse för den enskilde och/eller 011en har den tänkta åtgärden? När en enskild persons inventering får den formella "tyngd" som det innebär att vara en del av kommunens översiktsplan, så minskar möjligheten att göra den avvägning som beskrivits här ovan, avsevärt.

Orsa Besparingskog anser att enskilda personers inventeringar av naturvärden - även om de är relevanta och korrekta - inte hör hemma i en översiktsplan.

Synpunkter angående naturvärden bör däremot vara en del av varje enskild

bedömning av en åtgärd, till exempel ett bygglov eller en ansökan om dispens från strandskyddet.

Orsa Besparingsskog ser stora möjligheter till landsbygdsutveckling - utöver skogsbruket - på vårt markinnehav. Det kan vara fråga om olika typer av turism, men även möjlighet att erbjuda boende i natursköna och attraktiva lägen.

Vi ser därför gärna att den mark som vi äger i sjönära lägen - till exempel vid Ämåsjön – klassifieras som LIS-område. Vi är beredda att vara behjälpliga i en sådan process och vi ser gärna att en sådan även omfattar hela vårt markinnehav.

Allmäningsstyrelsen

Orsa den 15/9-2017

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Enligt lag är kommunen skyldig att ha en kommuntäckande översiktsplan som ska aktualitetsförklaras varje mandatperiod.

Information om hur den översiktliga naturvärdesinventeringen har utförts och hur områdena ska behandlas har införts i planen, sida 54. Naturvärdesinventeringen har handlats upp av kommunen enligt gängse rutin.

Områden inom Orsa besparingsskogs markinnehav som valts ut i en tidigare dialog med kommunen har i planförslaget pekats ut som LIS.

S. 19 Naturskyddsföreningen Orsa

Planera för tystnad i Norra Mora Vildmark (B)

Formellt skyddade områden, både befintliga och planerade, bör omfattas av förbud mot motorfordon med undantag för skoteråkning på markerade skoterleder och övrig motortrafik på befintliga vägar.

Naturskyddsföreningen anser att andelen ”tysta” områden minskat dramatiskt de senaste åren. Ledsystemet för skotertrafik är redan väldigt omfattande. Därför bör inte bara Norra Mora vildmark, utan alla områden som omfattas av skydd, befrias från motoriserad verksamhet. Det är inte rimligt att man i känsliga skyddade områden ska få utöva en aktivitet som stör och/eller skadar såväl naturmiljön som andra människors rekreativmiljö. Tystnaden är dessutom en allt viktigare resurs som måste värnas.

När nya formella skydd av naturmark planeras ska naturområden som är viktiga för besöksnäringen prioriteras

För att gynna besöksnäringens fortsatta utveckling ska områden med höga naturvärden som är viktiga för besöksnäringen vara högt prioriterade när det planeras bildande av nya naturreservat och andra formella skydd. Naturområden som bedöms vara viktiga för besöksnäringen är sådana som ligger nära Orsa tätort, nära Grönklitt eller i anslutning till stora skyddade områden i Finnmarken.

Att prioritera skydd av naturmark på grundval av kriteriet att det är viktigt för turismnäringen känns konstigt. Det som bör prioriteras när mark avsätts för skydd är habitat- och/eller artskydd. Det finns dessutom oftast ingen motsättning mellan

habitatsskydd eller områden som är intressanta för turismutvecklingen. Snarare tvärtom.

Naturskyddsföreningen välkomnar dock skydd av tätortsnära naturområden. Det är viktigt av många orsaker. Men det får inte ske på bekostnad av värdefulla naturmiljöer på andra ställen inom kommunen.

Kartan över naturvärdesområden (sid 39) borde uppdateras. Inte minst med tanke på att vildmarken framhålls så starkt på flera platser i översiktsplanen. Några stora och skyddsvärda områden av mycket hög klass saknas, såsom exempelvis Eberget och Bjurdammsberget/Kajsberget (de finns faktiskt markerade som värdefulla för friluftslivet på kartan på sid 97). Dessa två områden är två stora skyddsvärda skogar som är kvar och som hänger ihop med Mora Norra Vildmark. Saknas gör även Torråsen där Korsnäs, under uppseendeväckande former, högg gammelskog i höstas. Många små områden saknas också.

VATTEN

Återställande av Ore älv och fria vandringsvägar kring kraftverk är viktigt för fisket och fiskevårdsområdet. Omlöpsvägar vid kraftverk är ofta bäst eftersom de efterliknar naturen mest. När man ska genomföra förändringar kring älven är dialogen med fiskevårdsrådets medlemmar och andra fastighetsägare kring älven viktig.

Det stämmer förvisso att omlöp kan vara bra vid t.ex. större kraftverk. För naturmiljön är dock det bästa utrivning och återskapande av tidigare strömsträckor och lekbottnar. Här måste man göra en avvägning och titta var man har störst samhällsnytta. Idag finns ett mycket stort antal kraftverk som drivs mer eller mindre på hobbybasis, till stort men för både samhällsutveckling och naturmiljön. Det finns ingen som helst rimlighet i att låta sådana verk äventyra det akvatiska livet och chansen till näringsutveckling i glesbygden. Ore älv kan – förutom att den är unik i sig - dessutom sättas in i ett betydligt större sammanhang när det gäller att rädda den hotade Siljansöringen. Älven är då livsviktig för hela Siljanssystemet och alla angränsande kommuner. Här har Orsa ett stort ansvar att förbättra och inte förvärra situationen.

Befintlig reglering av kommunens sjöar och vattendrag får inte försämrats från rådande tillstånd. Dock kan den få förändras om detta är till förmån för vattenmiljön. Korttidsreglering får inte ske i någon form.

Vidare så bör självfallet riksintresset för vattenkraft avlägsnas från ÖP. Bakgrund till detta är att det inte överensstämmer med verkligheten. Enlig Kammarkollegiet finns inget beslut om riksintresse för vattenkraft i de områden som nämns.

Naturskyddsföreningen välkomnar ambitionen för cykelvägar. Där bör även vägar till t.ex. Skattungbyn ses över. Sträckan mellan Skattungbyn och Kallmora är mycket cykelvänlig och rent av farlig, vilket kan resultera i att många väljer bort cykeln. Användandet av såväl konventionella cyklar som elcyklar ökar och är ett bra alternativ till bilen.

Övriga kortfattade synpunkter:

Bra jordbruksmark måste värnas.

Solceller är ett bra alternativ även i vårt klimat.

Logistiken i kollektivtrafiken måste förbättras så att busslinjer är synkroniserade med t.ex. tågavgångar. Idag finns flera bussavgångar som inte stämmer med tågavgångarna. Om man vill få folk att åka mer kollektivt måste detta åtgärdas.

Det bör finnas laddstationer för elbilar.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Gällande tysta områden så är det inom områden som omfattas av formella skydd till större delen inte tillåtet att åka skoter eller fyrhjuling. Detta regleras inte i översiktsplan, utan av lagstiftning. Kommunen kan i översiktsplanen visa hur man ser på frågan om tystnad, se sida 38.

Det finns flera olika formella skydd för naturmark, och dessa kan bildas av olika initiativtagare, exempelvis länsstyrelse, kommun eller markägare. Det vanligaste är att formella skydd bildas på grundval av naturvärden i området. Kommunens riktlinje på sidan 38 om prioritering av naturområden som är viktiga för besöksnäringen utesluter inte att områdena har stora naturvärden. Kommunen delar Naturskyddsföreningens syn att det oftast inte finns någon motsättning mellan dessa värden och besöksnäring.

Kartan över naturvärden har uppdaterats och reviderats.

Texten gällande riksintresse för vattenkraft har ändrats och begreppet har tagits bort efter att ny information kommit från Energimyndigheten, se sida 133.

Sträckan Kallmora-Skattungbyn förs in som saknad länk i cykelvägnätet. Se även ändringar i riktlinjerna på sida 88.

Orsa kommun delar föreningens uppfattning i de kortfattade synpunkterna, och planen stödjer detta. Laddstationer för elbilar har redan inrättats i Orsa tätort.

S. 20 Vänsterpartiet Orsa

Jag anser att det ska stå med i översiktsplanen att Orsa kommun säger ja till att Koppången ska bli nationalpark.

NN för vänsterpartiet i Orsa.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Detta är enligt översiktsplanens styrgrupp i dagsläget inte aktuellt. Skrivelsen tas inte upp i planförslaget.

S. 21 Dalarnas ornitologiska förening

Citat: "På Näsudden föreslås LIS-område för camping/stugby. En camping/stugby i detta läge är ett bra komplement till befintliga besöksanläggningar i Orsa kommun.

Området ska detaljpaneläggas för att säkra upp allmänhetens tillgång till udden och dess strandområden" Kommentar: Detta är ett av de viktigaste områdena för fågellivet i Orsasjön, och får inte exploateras! Närheten till fågelrika stränder och myrar vid Långänget-Aven/Lillaven österut anser vi bestämt diskvalificerar en exploatering av udden. Hela området måste istället utvecklas för naturvärdena.
NN, Ornitolog från Orsa för Dalarnas Ornitologiska Förening

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

LIS-området på Näsudden vid Bäcka har i utställningsversionen av planförslaget reviderats för att enbart tillåta vissa byggnationer för verksamheter på udden.

Enskilda yttranden

S. 22   NN

Några åsikter och tankar kring bebyggelse och markanvändning med utgångspunkt i Översiktsplan Orsa kommun

"... en kommun där kulturarvet står i fokus för utvecklingen" - formuleringen är hämtad från sidan 238 i översiktsplanen, och kan tolkas på lite olika sätt. När jag nu börjar med att framföra ett mycket konkret önskemål, måste den dock, under alla omständigheter, vara relevant att stödja sig på- liksom en del andra uttryck: "kulturmiljövärdena ska bevaras" - vikten av "välbevarade fåbodemiljöer" och, mycket explicit: "Ny bebyggelse i byar och fåbodar tar hänsyn till kulturmiljön". Av en i planen ingående karta som visar vilka områden som ska anses särskilt skyddsvärda ur ett kulturhistoriskt perspektiv, tror jag mig kunna utläsa att ett antal fåbodar (som inte är klassade som riksintresse och därmed redan har ett starkt skydd) ska värnas bättre genom utökad bygglovsplikt. Det är svårt att se bra på kartan, men jag tror att ni ritat in till exempel Höghed, Lindorna och Ljothed som sådana områden. Oavsett vad ni redan planerat, vill jag vädja: inför områdesbestämmelser för sådana kulturmiljöer! Det behövs mycket starkare skydd för dessa historiskt viktiga platser. Nybyggnation, större ombyggnationer, påbyggnader, större omflyttningar samt bortflyttningar av hus, konstruktioner av olika "däck" och uteplatser - schaktningar och vägdragningar – för ALLT detta ska bygglov krävas, och timmerhuskulturen liksom fåbodkulturen i stort/historiska perspektiv ska vara helt vägledande för vad som tillåts.

Det brådskar.

Många fåbodar som säkert har rötter ner i senmedeltid är redan i någon mening delvis förvanskade, dels genom förbuskning, dels genom olämpligt byggande och andra åtgärder som påverkat kulturmiljön. Grundstrukturen kan dock fortfarande urskiljas nästan överallt, och det gäller att rädda det som finns kvar. Också ur ett turistnäringssperspektiv - vad är det vi vill visa som "fåbodkultur"? Många hemfåbodgårdar befinner sig i en fas där de "går ur släkten" och hamnar ute på en marknad. Det är en ny situation - där nedärvda insikter och kunskaper om fåbodemiljöerna ofta saknas - och då måste samhället träda in.

Till min stora sorg finner jag i planen att Orsa kommun ännu en gång försummar möjligheten till en förbättrad planering för sin industri. Vi har gott om mark i Orsa, och det borde finnas värdigare och bättre lösningar än att envist bygga vidare på en miljökatastrof från 1950-talet - då Plattfabriken hamnade mitt bland gårdarna på Born.

Jag hittar i planen till och med formuleringar som tyder på att ni anser att placeringen är *bra* -med närhet till järnväg och europaväg. Ni beskriver placeringen av industrierna som en rationell strategi.

Det är historiskt felaktigt och helt upprörande.

Bygg- och miljömyndighet verkar visserligen till sist ha blivit medvetna om att det föreligger faktiska (inte påhittade) miljöproblem med placeringen, framför allt i form av buller (som faktiskt nämns) - men problematiken görs mindre än den i verkligheten är.

Att det i nuläget är ganska lugnt vad gäller protester och anmälningar angående just buller och andra utsläpp från industriområdets mest centrumnära delar, beror inte på att någon som helst problematik egentligen har lösts - utan på att de företag som var de värsta utsläppskällorna råkar ha försvunnit genom konkurs och andra haverier. Just nu har vi som bor i närheten "tur". Vid eventuella nya företagsetableringar kan denna tur plötsligt vända - och vi vet hur oändligt svårt det är att få till verk samma åtgärder mot just till exempel buller. Bara att få ut en miljöinspektör i terrängen kan vara en närmast övermäktig uppgift.

Stadsplanering ska inte rymma sådant som "tur".

Översiktsplanen är minst av allt inriktad på förväntade nya industrietableringar, men planera ändå medan tid är. Orsa kunde hålla sig med en intelligent framförhållning även i planeringen för industrimark. Jag ser bara genom att titta på kommunerna i närheten en mycket bättre planering.

Jag är av den tron att vi i en inte alltför avlägsen framtid åter kommer att behöva odla mycket mera i närområdet, och troligen också hålla mera djur.

Livsmedelsproduktionen kan inte i längden vara beroende av långa, ohållbara transporter. Vi kanske behöver inhemsk ull? Inhemskt lin? Odling och djurhållning ger också sysselsättning.

Översiktsplanens inställning till jordbruksmark ger ett något motsägelsefullt intryck. Ni vill göra det möjligt för "människor att fortsätta nyttja och bruka jorden".

"Andelen jordbruksmark som tas i anspråk för ny exploatering och påverkan på landskapsbilden är liten p g av värnandet av kulturmiljön, kulturarvet och bymiljöerna.", skriver ni. Ni vill "uppmuntra djurhållning och jordbruk", även deltidjordbruk. *Ekosystemtjänster* nämns, och det är intressant och bra.

På kartorna finns inritade ett antal större områden där "rationellt jordbruk" ska prioriteras.

Sedan finner jag till min förvåning att detaljplaner som motsäger ovan nämnda citat ligger kvar, oförändrade. Utkanterna av tätortsområdet rymmer fickor som fortfarande har jordbrukskaraktär; och min åsikt är att man även där ska vara rädd om den odlingsbara jorden. Hur stor reserv av (mindre attraktiva) byggtomter behövs i realiteten? Ni talar väldigt mycket om vikten av "utsikt" och sjönära lägen i samband med bostadsbyggande. Rita då om sådana föråldrade detaljplaner som till exempel i "Klockarkitt"! Ja, det är min "back yard", som jag försvarar, men en "backyard" är också en plats man känner väl, och det kunde ses som en tillgång. I detta fall är det så: jag vet det mesta om industriproblematiken och om bullret från vägen E 45, jag vet vad som växer och lever på ängsmark och beten, jag vet var vattnet flödar och jag kan mycket om Borns historia. Ni skriver att nybyggnation "respektfullt" ska komplettera "den befintliga bebyggelsen". Rita då en plan som lever upp till alla era formuleringar! (Jag bidrar gärna med synpunkter.)

Slutligen några små reflektioner:

en formulering som skrämmer mig en aning är "modern, uttrycksfull" arkitektur. Sådan arkitektur ska, enligt planen, in bland befintlig bebyggelse, som en markör för sin tid. Vad betyder det? Är "Måsen" ett uttryck för sådan arkitektur? Håll gärna ett seminarium eller ett föredrag omkring sådant, en kväll i Orsa kulturhus kanske! Det är viktigt och spännande men behöver också diskuteras!

Jag blir också lite rädd för den starka betoningen av Orsa som "boendekommun". Ert bildval säger mycket: det är oftast utsikter, inga människor i verksamhet. Lite surrealistiskt, ödsligt och skrämmande även det. Människorna är någon annanstans, de kommer bara och sover och tittar ut lite från sina boplatser, sedan åker de någon annanstans. Det känns inte hållbart.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Orsa kommun delar synpunkten att det är önskvärt att områdesbestämmelser tas fram för vissa bebyggelseområden. Planförslagets riktlinjer för Fryksås tar upp detta. Planförslaget visar också bebyggelseområden där utökad bygglovsplikt bedöms finnas. Kartorna har förtydligats till utställningsversionen.

Delar av Born är sedan länge detaljplanelagt som verksamheter och industri.

Översiktsplanens styrgrupp har valt att låta planförslaget fortsatt gå i linje med de äldre gällande planerna. Vid eventuella etableringar så kommer frågan om buller och andra störningar att behandlas.

Styrgruppen har valt att inte behandla frågan om äldre gällande detaljplaner för bostadsbebyggelse i samband med framtagandet av denna översiktsplan. Det är önskvärt att göra en översyn över äldre planer.

Frågan om hur kommunen ser på uttrycksfull modern arkitektur och ett eventuellt seminarie/föreläsning om detta vidarebefordras till stadsarkitekten.

Att Orsa har en stark möjlighet att vara en bra boendekommun ska inte tolkas som att innevånarna enbart ska bo i kommunen och pendla ut för arbete, utan även som att Orsa kommun kan attrahera företag och företagare att etablera sig i kommunen eftersom kommunen kan erbjuda attraktivt boende. Många branscher är idag inte beroende av vilket plats de fysiskt befinner sig på, vilket öppnar för detta. Orsa kommun delar arbetsmarknadsregion med Älvdalens kommun och Mora kommun, vilket förstås också möjliggör pendling.

S. 23   **NN**

“Minecraft education edition”

Hej jag tycker att skolor ska börja med minecraft education edition i skolorna pga att det kan hjälpa folk i skolor och det kommer göra skolan mycket roligare det är iaf min idé. Och se så kan ju barn som vill bygga Orsa i minecraft och bygga dit det dem vill ha med.

Kan ni fixa fiber i alla lägenheter i Orsa snälla

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Orsa kommun tackar för din synpunkt. Det är möjligt att det i kommande revideringar av översiktsplanen blir aktuellt att använda Minecraft i arbetsprocessen. Det finns möjlighet att ladda ned Orsa kommun som Minecraftunderlag från lantmäteriet, <https://www.lantmateriet.se/sv/Kartor-och-geografisk-information/oppna-data/hamta-filer-till-minecraft/>

Synpunkten gällande att skolorna ska erbjuda Minecraft educational edition vidarebefordras till utbildningsansvarig inom kommunen.

Frågan om fiberutbyggnaden vidarebefordras till kommunens ansvariga för fiberutbyggnad.

S. 24	NN, NN, NN
<p>Vi har tagit del av översiktsplan för Orsa Kommun med utsikt mot 2035. Vi är ägare av fastigheten X och är granne med Grönklittsgruppen och deras anläggningar i Orsa Grönklitt. Grönklittsgruppen önskar ett bilfritt centrum. För att möjliggöra detta måste trafikmatningen via Sommarvägen upphöra. Vilken väg är Sommarvägen? Vår fastighet ligger väster om Björnparken och stugbyn vid Rådsjön och vi har servitut på farbar väg från vår fastighet till vägen från Grönklitt till Hansjö. Vi hindras redan nu av vägbommar och skidspår. Grönklittsgruppen har inte tagit hänsyn till att det finns andra boende inom närområdet. Vi är tacksamma för att få ta del av era synpunkter.</p>	
<p>Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer</p> <p>Sommarvägen är den väg som går förbi Grönklitts vandrarhem. I kommande arbete med ett planprogram och detaljplan för Grönklitt centrum så kommer frågan om en permanent väganslutning till rovdjurscentrum/skidstadion att behandlas.</p>	
S. 25	NN
<p>Skeer borde bli kommunens nya fina äldreboende där t o m dementa kan vistas ute innanför staketet. Bra tillgång till kök där de boende kan delta i matlagningen då de vill och kan. Utrymmen för dans/gymnastik/hobby/samvaro finns, kanske även några djur. Att satsa på detta ger jobbtillfällen och fin reklam för "trivsammaste boendet".</p>	
<p>Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer</p> <p>Det finns i dagsläget inga planer för att utveckla Skeer till äldreboende. Planförslaget utesluter dock inte en sådan användning.</p>	
S. 26	NN
<p>Hej! Jag bor i bostadsområdet Käckvägen/Strandellvägen och har många gånger tänkt att det skulle funnits en cykelväg ner till campingen längs Orsasjön så man kommer fram vid Brantuddens förskola. Skulle vara bra för alla boende åt "Mora hållet" som enkelt vill ta sig till campingen, genom naturen och längs sjön istället för genom centrum. Sommartid är det mycket trafik och det finns inte ett övergångsställe att ta sig över från Circle K/Willys till andra sidan och tvärtom. Även turisterna på campingen skulle kunna promenera längs denna cykelväg. Med vänlig hälsning, NN</p>	
<p>Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer</p> <p>Cykelstråken i området kring Circle K/Willys kommer att byggas om i samband med Trafikverkets ombyggnation av väg E45. Orsa kommun kommer tillsammans med länsstyrelsen att undersöka möjligheterna att utveckla ett grönstråk från Lindänget till Brantudden, men frågan ägs av länsstyrelsen eftersom området kommer att bli naturreservat.</p>	

S. 27

NN

Hej

TACK för fin presentation i Skattungbyns bystuga! Tack också för mycket fint layoutad publikation, den ger ett mycket tillgängligt och 'lockande' intryck.

Mycket kom upp i presentationen och efterföljande diskussioner, men följande punkter vill jag särskilt betona vikten av:

- Den *kontinuerliga inflyttningen* till Skattungbyn av unga människor och familjer, som deltar i kursen Resursbevarande försörjning vid Mora Folkhögskolas filial i byn. Detta har inneburit att byn tagit emot nyinflyttade varje år i 40 års tid, och resulterat i bostadsbrist i byn. I översiktsplanen är det viktigt att nämna detta i beskrivningen/karakteristika för byn, samt att markera var bebyggelse planeras, så att framtida bygglov går snabbt och smidigt. Jag känner till flera personer som velat bygga i byn, men gett upp och flyttat efter några år eftersom tomtmark inte varit tillgänglig.
- Som en följd av bostadsbristen försöker vissa att ordna sitt tillfälliga boende byn genom att bo i vagn. Detta är inte en permanent eller ens önskvärd lösning för många, utan helt enkelt det enda alternativet i nuläget. *Kommunen bör ta ett tydligare ansvar för att trycka på berörda parter för att få till stånd att det byggs små och enklare hyresbostäder i byn, för att inte förlora framtida skattebetalande medborgare.* Förslaget med skärpta krav för Atterfallshus ifrågasätts med tanke på bostadsbristen.
- Centralt för livskvalitén och byns framtida utveckling är att kraftfulla åtgärder vidtas för att *sänka hastigheten på landsvägen 296*. I nuläget är den tätt trafikerad av tung lastbilstrafik som mer regel än undantag ligger långt över de angivna 50 km/tim. Vid landsvägen ligger 3 skolor och 3 butiker, och därav många barn och gångtrafikanter längs vägen. Risker för olyckor är bara en tidsfråga. Fartkameror och blinkande skyltar 'du kör för fort' föreslås, och ännu hellre omreglering av tung trafik. En skrivning kring detta vore på plats i planen.
- *Sterösen-* jag håller med om förslagen att så långt det är möjligt underlätta för dem i byn som använder åkermarken och håller byn öppen.

Med vänlig hälsning

NN

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Det är Orsa kommuns mening att den nya översiktsplanen kommer att möjliggöra en bra bebyggelseutveckling i Skattungbyn. Synpunkten har också vidarebefordrats till Verksamhet samhälle och mark- och exploateringsfunktionen inom kommunen för vidare behandling.

Nuvarande lagstiftning gör det svårt att bygga mycket små bostäder för permanentboende, bland annat på grund av krav på tillgänglighet. Små hyresbostäder är i och med planförslaget möjligt att bygga i Skattungbyn, men i dagsläget bedömer Orsabostäder att det inte finns tillräckligt marknadsunderlag för en sådan nyproduktion. Planförslaget bedöms påverka möjligheterna att bygga i Skattungbyn positivt. Så kallade Atterfallshus kräver alltid bygganmälan, men i områden som bedöms innehålla kulturvärden och omfattas av förvanskningsförbud enligt Plan- och bygglagen så tillkommer utökad bygglovsplikt.

Väg 296 är Trafikverkets väg. Synpunkten vidarebefordras till Trafikverket. Delområdesbeskrivningen kompletteras med kort information om problemen längs vägsträckan.

Dispens från det generella biotopskyddet som gäller stenrösen ges av länsstyrelsen om särskilda skäl uppfylls. Kommunens hållning i frågan finns redovisad på sida 41 tillsammans med mer information.

S. 28   **NN**

Hej!

Här kommer några synpunkter på förslaget till översiktsplan. Stort och smått blandat.

Begreppet ”servicepunkt” används i texten på annat sätt än vad länsstyrelsen gör i samband med frågor om lokal service. Här borde kanske preciseringar göras. Under omvärldsfaktorer hade det varit lämpligt att ta in ett avsnitt om strukturförändringar och mekanismerna bakom dem. Den pågående urbaniseringen i Sverige kan inte glesat bebodda landsortskommuner rå på. Det är statliga beslut som avgör. På motsvarande sätt kan man inte rå på konsekvenserna av pågående klimatförändringar. Det man däremot kan utveckla på kommunal nivå är en beredskap för samhällelig omstrukturering. Därvid är riskanalyser viktiga instrument, liksom analyser av vilka aktörer som kan påverka vad. Som en konsekvens av sådana resonemang kan man hävda vikten av att kommunen i sin organisation ständigt följer upp pågående förändringar och i tid tar hänsyn till dem i sina verksamheter. I annat fall riskerar översiktsplanen att bli en papperstiger.

När det gäller landskapsbilden och jordbruk borde det nämnas att det finns en konflikt mellan önskan att skydda jordbrukslandskapet som sådant och de enskilda brukarnas möjligheter att driva sina verksamheter. Det borde klargöras att det samhälleliga intresset för bevarat jordbrukslandskap inte kan tillgodoses genom restriktioner, men däremot genom ekonomisk ersättning till brukarna för de tjänster av allmänt intresse som de levererar. Det klassiska misslyckandet vid bildandet av Ängsö nationalpark 1909 bör vara ett levande memento för alla planerare.

Beträffande Skattungbyn:

Texten ”Bebyggelsen får inte växa utanför markerad gräns mot Kallmora” är onödig och bör tas bort.

Skattungbyn har inte någon sammanhållen bebyggelsekaraktär. Har finns exempel på i stort sett allt. Området för utökad bygglovsplikt bör reduceras till det område Öst om Lindorna som bebyggelsemässigt är tämligen sammanhållet.

För övrigt bör de fastighetsägare som ”drabbas” av utökad bygglovsplikt åtminstone kompenseras för denna olägenhet (i deras perspektiv) genom generös nolltaxa för de kommunala ärendena. Skälet för nolltaxan är att den utökade bygglovsplikten syftar till gemensamma hänsyn. Därför bör också finansieringen vara gemensam i enlighet med likställighetsprincipen.

Det bör klart slås fast vilka hänsyn som kan utgöra hinder för jordbruksdriften. Det omotiverade hindret för jordbrukare att hantera stenrösen i en trakt som har sten överallt måste användas praktiskt och förutsägbart. Görs inte detta kommer jordbruksdriften att hämmas och det öppna jordbrukslandskapet växa igen. Här finns en målkonflikt och den bör formuleras och hanteras.

LIS-områdena är väl avgränsade. Förhoppningsvis kommer de att undanröja dagens hinder för ny bebyggelse.

Med hälsningar NN

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Begreppet servicepunkt används i översiktsplanen för att beskriva de platser där olika typer av service bör koncentreras. Begreppet har olika betydelse i olika sammanhang, och bland annat länsstyrelsen använder begreppet på ett annat sätt.

Kommunens användning av begreppet framgår av textens sammanhang.

Synpunkterna gällande omvärldsfaktorer och strukturförändringar samt kommunens möjlighet att påverka dessa är intressanta, och anledningen till att detta inte beskrivs närmare i planen är för att innehållet i planen behöver begränsas i omfattning.

Det är möjligt att dessa olika infallsvinklar kan ingå i framtida översiktsplanarbeten, liksom ett arbetssätt med riskanalyser.

Det är inte möjligt att i översiktplan styra hur staten med olika ersättningar och lagstiftning ska hantera den komplexa frågan om jordbrukslandskapet. Planförslaget syftar till att klargöra hur Orsa kommun prioriterar och ser på jordbruksmark utifrån olika platser och aspekter. Detta bedöms underlätta handläggning i olika ärenden då ämnet berörs.

Gränsen för bebyggelsens utbredning kvarstår i utställningsversionen av planen.

Dessa begränsningslinjer bidrar till att förhindra en splittrad bebyggelse där byarna flyter ihop och fler kommuninnevånare får sämre tillgänglighet till kollektivtrafik och servicepunkter med mera.

Skattungbyns olika delar har delvis olika karaktär, och enskilda byggnader i flera olika stilar finns. Området med utökad bygglovplikt är markerat utifrån byns övergripande struktur och sammanhang. Så kallade Attefallshus kräver alltid byggnmälan, men i områden som bedöms innehålla kulturvärden och omfattas av förvanskningsförbud enligt Plan- och bygglagen så tillkommer utökad bygglovsplikt. Sådana områden finns på flera platser inom kommunen, och kan också gälla på fler platser än de som identifierats i planförslaget. Det är generellt alltid så att bygglovshandläggning och bygglovavgifter beror av byggnationens komplexitet, läge och olika förutsättningar på platsen. Ingen särskild kompensation för detta är i dagsläget aktuell.

Gällande stenrosen i jordbruksmark så har informationen om det generella biotopskyddet utökats i utställningsversionen av planförslaget. Det är länsstyrelsen som handlägger ärenden om dispens från generellt biotopskydd.

LIS-områden innebär att ytterligare två skäl till dispens från strandskyddet kan åberopas. Strandskydd gäller fortfarande inom LIS-områden, men dispens blir lättare att få för vissa åtgärder. Mer utförlig information om LIS och strandskydd har förts in i utställningsversionen av planförslaget. Vissa LIS-områden har också justerats.

S. 29 NN

Jag vill ha fiber i hansjö hejdå.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Synpunkten vidarebefordras till kommunens ansvariga för fiberutbyggnad.

S. 30	NN
Bättre cykel vägar upp till born	
Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer	
På sida 88 finns riktlinjer för hur kommunen ska arbeta med att göra bättre cykelvägar. Synpunkten vidarebefordras även till Verksamhet Samhälle som ansvarar för kommunens cykelvägnät.	
S. 31	NN
Jag vill ha en rolig affär med leksaker warhammer och lajvsaker	
Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer	
Översiktsplanen syftar till att göra Orsa centrum attraktivt så att fler affärer ska vilja öppna där. Orsa kommun kan tyvärr inte bestämma vilka affärer som ska komma, men med ett fint och välplanerat centrum så ökar chansen att en leksaksaffär vill öppna här.	
S. 32	NN
Jag vill ha flera kläd affärer och dollar store ska flyttas till orsa	
Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer	
Översiktsplanen syftar till att göra Orsa centrum attraktivt så att fler affärer ska vilja öppna där. Orsa kommun kan tyvärr inte bestämma vilka affärer som ska komma, men med ett fint och välplanerat centrum så ökar chansen att en klädaffär vill öppna här. Orsa kommun har i dagsläget inga indikationer på att Dollar Store skulle planera en etablering i Orsa.	
S. 33	NN
Min första synpunkt är att själva planen(dokumentet) är alldeles för omfattande. Vem orkar läsa hela. Sen tycker jag att även om planen är så pass omfattande så är den så generell att det är svårt att få något grepp om vad kommunen vill i de flesta frågor. Man vill tex öka tillgängligheten i Orsas fina naturområden men man verkar inte ha någon ambition om att Koppången ska bli en Nationalpark. Koppången är en av de områden som Naturvårdsverket anser vara prioriterat för att omvandlas till Nationalpark Att ha en Nationalpark i kommunen är något alldeles extra fint och som lockar både inhemska och utrikes turister. Min synpunkt är att det i Orsas översiktsplan ska skrivas in att kommunen kommer meddela Naturvårdsverket att inleda processen att omvandla Koppången till Nationalpark.	
Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer	
Synpunkten på planens läsbarhet tas med inför kommande revideringar av planen.	

<p>Synpunkten om att kommunen bör kontakta Naturvårdsverket i frågan om att Koppången ska omvandlas till nationalpark är enligt översiktsplanens styrgrupp i dagsläget inte aktuell.</p>
<p>S. 34   NN Det vore bra om sandhedsrinken blev upbyggd igen. Det bor många barn/ ungdomar i området som gärna skulle vilja åka skridskor på sin fritid.</p>
<p>Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer Synpunkten vidarebefordras till Verksamhet Samhälle, funktionen för fritidsverksamhet.</p>
<p>S. 35   NN Hej. Jag har tittat igenom översiktsplanen och finner ingen specifik information om Koppångens naturreservat. Jag skulle önska att ni i översiktsplanen skriver att Orsa vill att det ska blir Nationalpark. Med vänlig hälsning <i>NN</i></p>
<p>Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer Planförslaget rymmer endast kort information om de olika naturreservat som finns inom kommunen. Mer utförlig information finns på länsstyrelsens hemsida. Frågan om Koppången ska omvandlas till nationalpark är enligt översiktsplanens styrgrupp i dagsläget inte aktuell.</p>
<p>S. 36   NN Hej, jag har några elever på högstadiet Orsaskolan som föreslår att det ska byggas en cykelväg så att man säkert kan ta sig från området kring Cirkel K till nedlagda OK-macken. Den cykelväg som erbjuds idag innebär en omväg så många väljer att ge sig ut på den hårt trafikerade E45an. Mvh klass 7-9 Orsaskolan</p>
<p>Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer I samband med Trafikverkets ombyggnation av väg E45 så kommer nya cykelvägar att byggas som kommer att göra sträckan mer lättcyklad och säker. På sida 88 finns riktlinjer för hur kommunen ska arbeta med frågan.</p>
<p>S. 37   NN Fixa en hockeyrink i maggås</p>
<p>Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer Synpunkten vidarebefordras till Verksamhet Samhälle, funktionen för fritidsverksamhet.</p>

S. 38	NN
<p>Hej Orsa kommun, jag <i>NN</i> bor uppe i Maggås och jag undrar om ni hade kunnat pratat med dalatrafik om att bussen linje (321) går på helgerna och lite senare på kvällarna, för att på helgerna kanske man inte alltid har skjuts dit man vill och då finns det ingen buss som går och så vill jag gärna att dom går lite längre på kvällarna än att sluta åka vid 5, typ att dom slutar åka vid 10 på Helgarson och vardagarna. Jag hade blivit jätteglad om ni hade kunnat pratat med dalatrafik och sen hört av er t mig. MVH <i>NN</i></p>	
<p>Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer Frågan vidarebefordras till kommunens ansvariga för kollektivtrafik. Kommunens syn på kollektivtrafiken till Maggås och andra byar redovisas på sida 81 och 91.</p>	
S. 39	NN
<p>Det ska gå bra tider från Orsa skolan till Skattungbyn speciellt onsdagar vi slutar 14:30 den kommer vid 15:00</p>	
<p>Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer Frågan vidarebefordras till kommunens ansvariga för kollektivtrafik. Kommunens syn på kollektivtrafiken till Maggås och andra byar redovisas på sida 81 och 91.</p>	
S. 40	NN
<p>Hej Orsa kommun Jag undrar om ni kan fixa en multi-arena på berget. För då kan flera olika sporter få mera tid att träna och kan då kanske man kan starta flera lag/grupper för att locka barn och (självkärlt vuxna också). Eftersom att så många inte håller på med någon idrott så kan ju de påverka hälsan dåligt. Men om man idrottar så bli ju hälsan bättre och om man inte håller på med nån idrott så kan de ju vara lite "jobbigt" att komma in som ny och när alla andra tränat sen dom var jättesmå Då om man har en multi-arena så kan man t.ex göra så det finns en "nybörjar grupp". Sen vill jag också att dom fixar hockeyrinken på berget. Fixa sargen, lampor/lyckstolpar och fixa isen på vintern. Då kan skolan också använda sig av den när dom vill. Mvh <i>NN</i></p>	
<p>Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer Synpunkten vidarebefordras till Verksamhet Samhälle, funktionen för fritidsverksamhet. Planförslaget syftar generellt till att stärka kommuninnevanarnas tillgång till rekreatiomsområden och sportanläggningar, även för nybörjare. I dagsläget finns inga planer på att anlägga en multiarena på Berget.</p>	

<p>S. 41   NN</p> <p>Hej orsakommun Jag skulle vilja att det läggs mer pengar till Orsa ishall. Exempel på vad man skulle kunna lägga pengarna på är att man kan ha isen på sommaren. Varför ska vi ha ishallen på sommaren? Jo för att om vi har isen på sommaren kan man lättare ha läger där och då utvecklas ungdomarna/vuxna i tex hockey eller konståkning. Om då klubben anordnar ett läger, så då kommer fler besökarna till Orsa och tex köper från affärerna, bor på campingen, gå på grönkligt Orsa och så vidare. Då får Orsa in mer pengar och fler besökare och blir populärare!</p>
<p>Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer</p> <p>Se yttrandet nedan</p>
<p>S. 42   NN</p> <p>Hej Hej Orsa kommun! Jag tycker att vi kan lägga mer pengar på Orsas ishall. Exempel på vad vi kan lägga pengar på är att göra så att vi kan ha isen på sommaren. Ni kanske undrar varför ni ska göra det? Hypotes om vad som skulle hända då: Om klubben då skulle kunna annordna ett läger typ ett hockey eller konståknings läger, då skulle det komma hit folk från tex Gävle och då skulle de tex bo på campingen, handla i Orsas affärer, och gå på björnparken. Det skulle komma in mycket flera besökare till Orsa då och Orsa skulle få in mer pengar. Orsas ungdomar skulle också kunna bli bättre och det är en upplevelse för ungdommar att vela sporta mer om det kommer kända klubbar som vill åka på isen under en viss period på sommaren Det är inte många andra kommuner som har is på sommaren och då lockar det hit de som betelar istiderna! Från NN i 7c</p>
<p>Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer</p> <p>Synpunkten vidarebefordras till Verksamhet Samhälle, funktionen för kultur- och fritidsverksamhet.</p>
<p>S. 43   NN</p> <p>Hej</p> <p>Jag har följande synpunkt på förslaget till Översiktsplan för Orsa: Jag föreslår att västra sidan, nersidan, av Turistvägen genom byarna Oljonsbyn, Viborg och Sundbäck i respektive delområdesplan får en beteckning så att bebyggelse i största möjliga utsträckning kan förhindras. Beteckningen ska vara ett stöd för byggnadsnämnden att avslå byggnation som hindrar utsikten från Turistvägen. Det finns stöd för sådan markering på flera ställen i översiktsplanen: - På sidan 113 står: "Generellt ska inte utblickar mot landskapet eller Orsasjön byggas igen". - På sidan 87 står: "..... samt utblickar över odlingslandskapet och omgivande berg är viktiga att behålla". Med ett sådant stöd i översiktsplanen kan turistinstanser långsiktigt satsa och föra fram Turistvägen som en sevärdhet till gagn för hela kommunen. Med vänliga hälsningar NN</p>

<p>Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer De skrivelser som finns i planförslaget bedöms fungera som tillräcklig vägledning i frågor om bygglov på nedsidan av Turistvägen.</p>
<p>S. 44   NN Förslag till Översiktsplan för Orsa Kommun. SYNPUNKTER Positivt: I det stora hela ett bra förslag. Negativt: Kartmaterialet i utställning kunde vara större och tydligare för att markägare lättare skulle kunna läsa vad som berör den enskilde. Inga fornlämningar finns utsatta, det borde stå antal fornlämningar per by eller område om det inte gått att lägga in i kartmaterialet! Yttrande: I två avseenden bör justeringar äga rum i Holens skifteslag: 1) Diken är diken och ej vattendrag. Stora delar av Digerbergets sluttning är fordomdags dikat för möjliggöra odling. 2) Riksintresset för Naturvård nedom Skeer bör justeras norr och väster om Kårgärdeprofilen (minskas). Orsa 14 sept 2017 Mvh NN</p>
<p>Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer Kartmaterialet har reviderats för ökad läsbarhet. Vissa diken har i planen markerats med LIS trots att de egentligen inte omfattas av strandskydd. Detta beror på att det inte alltid är klarlagt vilka vattendrag som är bäckar och vilka som är diken, och också vilka av dessa som omfattas av strandskydd och generellt biotopskydd med mera. Förvaltningen bedömer att handläggningstiderna kan kortas på detta sätt, vilket beror på hur olika ärenden hanteras av länsstyrelsen och Stadsbyggnadsförvaltningen. För ytterligare förklaring av detta så kontakta gärna förvaltningen. Riksintresset för naturvård är inte bestämt av kommunen, utan pekas ut på statlig nivå. Kartmaterialet hämtas hem direkt från länsstyrelsen.</p>
<p>S. 45   NN Förslaget på utökat strandskydd i Lindänget känns onödigt och omotiverat. Det område som omfattas av naturreservatets bildande i Lindänget är till för att skydda djur och växters bevarande. Det bildas i ett område med jordbruksmark och bebyggelse i närheten där fågellivet har stor betydelse. Förslaget på utökade strandskyddet är på jordbruksmark som ej bör bebyggas, att ha ett starkare skydd mot bebyggelse och andra åtgärder som omfattas av utökat strandskydd verkar onödigt och tillkrånglat.</p>

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Det utökade strandskyddet bedöms medföra positiva konsekvenser i området. Det utökade strandskyddet föreslås för att platsen rymmer höga naturvärden kopplade till strandmiljön.

S. 46   **NN**

Synpunkter till Översiktsplan för Orsa Kommun med utsikt mot 2035

I introduktionen till denna plan "Orsa kommuns vision" (sid 23)

nämns att: "Orsa har korta beslutsvägar och krånglar inte till saker. Det gör oss väl förberedda att möta samhällets förändringar utan att tappa hållbarhetstänkandet."

Vilket välkomnas av oss i VA-gruppen, då där ej har existerat eller givits några vare sig korta eller krångelfria beslutsvägar.

Vidare talas om: "Vi är en av landets mest kända turistorter. Detta har blivit möjligt genom ett fantasirikt och nyfiket förhållningssätt, präglat av humor och en gnutta galenskap."

Där vill jag förtydliga att denna humor och galenskap måste utgå från majoritetens dvs. medborgarnas positiva vilja!

Översiktsplanen är en gedigen lunta på 275 sidor där många goda idéer och åsikter finns i bra skrift och snygg layout. Mycket är ändå att önska sig inom ett spann av 18 år framåt.

Säkerligen kommer många viljor, tips och idéer komma in till Er från andra håll.

- Jag vill trycka på miljöns framtid och visioner därom.

På sidan 127 i Översiktsplanen står det om solenergi, 10 rader!!! Och inget mer!

"Hittills har nyttjandet av denna metod varit begränsad av bl.a. kostnaden för själva solpanelerna. I takt med tekniken utvecklas lär möjligheterna att använda solceller utvecklas."

Lär utvecklas? Ja, absolut och det har de även redan gjorts.

Ovan citerade meningar syns vara författade på 70-talet då man redan experimenterade med husuppvärmning med solvärme i ett flertal villor i landet bl.a. i Linköping.

Givetvis kommer solceller att utvecklas än mer, men de har redan idag nått den nivå att dess installation och användning är fullt ekonomiskt försvarbara. Drift och säkerhet är även utforskade och prövade till mycket goda resultat.

"Problemet med användning av solceller har också mycket att göra med det klimat vi lever i, med snötäckta tak en viss del av året."

Orsa ligger på latitud 59 och Pajala ligger på latitud 67.

I skrivande stund rustas det och byggs upp solceller i Pajala med i förväg uträknade och goda resultat.

Jag skulle vilja rekommendera Damer o Herrar inom Orsa kommun att göra ett studiebesök i Katrineholms solpark. (<https://etcel.se/katrineholm>)

De har öppet alla vardagar för besök och rundvandring, större grupper rekommenderas att ringa in en föransökan för enskild guidning.

Här utvecklas och forskas hela tiden på möjligheten att ta vara på solenergin så miljömässigt som möjligt, från enskilda hus till större objekt och sammanhang.

Ta en diskussion om det offentliga rummet, skolor, bibliotek, samlingslokaler, kulturhus, nybyggnationer av bostäder och kanske till och med kommunhuset.

En investering för Orsa kommuns framtid såväl ekonomiskt som miljömässigt.

Vidare handlar en kommuns miljö om liv och överlevnad.
Omhändertagande och framförhållning.
Skall våra barn komma fram till skolan, få den utbildning och framtid som vi vill och önskar dem.
Vi ska inte stå med linjaler och tumstock för att mäta deras väg och avgöra om de är berättigade till skolskjuts eller ej.
Här finns flera parametrar att räkna med.
Säkerheten!
Hur säker är vägen för barnen att gå på? Det planeras (vilket är gott) gång och cykelvägar till skolorna, men vi är inte där ännu!
Dessa gång och cykelvägar måste byggas nu, ej vänta på att nya leder skall beslutas och börja byggas!
Jag såg härom dagen ett par knattar gåendes på E45:an från en busshållplats på väg hem samtidigt som de blev omkörda av en timmertradare på 30 ton och alla som känner vägen vet att det inte kan ha varit mer än en meter från dem.
I det hemskaste scenariot tar ekonomen fram kalkylatorn och överväger anläggningskostnader gentemot värdet av ett liv.
En så synisk värld vill inte jag vara del av!
Ge de barn som behöver gå en endaste meter på E 45:an skolskjuts dörr till dörr NU!
Här gives inga alternativ eller väntetider!
Högaktningsfullt!
Orsa den 15 september 2017

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Texten om solceller är kortfattad. Användningen av solceller förväntas öka till kommande versioner av översiktsplan, särskilt eftersom lagstiftningen kring installation av solceller just ändrats. Översiktsplanen stödjer installation av solceller när dessa anpassas till omgivningen, se sida 137.
Trafikverket ansvarar för väg E45, och denna står inför en större ombyggnation. I samband med planeringen av nya E45 har kommunen fört fram säkerhetsproblemen med vägen. Det nya förslaget till väg innehåller gång- och cykelvägar längs hela sträckan.
Frågan om skolskjuts styrs inte i översiktsplan. Synpunkten vidarebefordras till kommunens ansvariga för skolskjuts.

S. 47

NN

Har följande synpunkter: Texten om Koppången på sidan 35, borde stå att kommunen ska arbeta vidare med förslaget från NVV om att Koppången ska bli nationalpark. Sedan borde de stå med angående naturturism, viktiga vyer som används och eller ses av besökare, som områden runt sjöar åar eller andra fina naturmiljöer. Mer hänsyn borde tas runt värdefulla och fina miljöer där turister och ortsbor besöker eller vistas. Dialog med skogsbolag som Bergvik, Orsa besparingsskog att ej hugga bort runt sjöar vattendrag, slobodar , rastplatser skapa/lämna rejäla kantzoner kring sådana platser! Även driva på Orsa besparingsskog att bedriva mycket mer naturturism än idag, just nu hugger de bort

den möjligheten på orsa finnmark. Jag anser det finnas väldig potential där på deras mark.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Frågan om Koppången ska omvandlas till nationalpark är enligt översiktsplanens styrgrupp i dagsläget inte aktuell.

Det är möjligt att viktiga vyer och miljöer som nyttjas av turister och kommuninnevånare inventeras och behandlas mer utförligt i kommande versioner av översiktsplan.

Frågan om kommunens dialog med skogsbolag och markägare kring naturturism styrs inte i översiktsplan, frågan vidarebefordras till Verksamhet Samhälle, näringslivscoordinator.

S. 48   **NN**

Vattenrelaterade frågor

I avdelningen om vatten bör det finnas text rörande reglering av kommunens sjöar och vattendrag. Förslagsvis något liknande detta som fokuserar på ett icke försämringskrav;

Befintlig reglering av kommunens sjöar och vattendrag får inte försämrats från rådande tillstånd. Dock kan den få förändras om detta är till förmån för vattenmiljön. Korttidsreglering får inte ske i någon form.

Att i en översiktsplan skriva att utplanteringsfisk är viktigt är ju rent vansinne. Detta är allt annat än uthålligt. Det sliter på resurser att odla fisk och det ger helt fel värderingar hos de som fiskar.

En mer lämplig skrivning för framtiden är;

Fisket i kommunen skall i huvudsak bedrivas på naturreproducerande bestånd. Utplanterad fisk bör begränsas i mängd och endast ske i lämpliga vattenförekomster. Utplantering i vattendrag får endast ske av återetablerande skäl.

Vidare; Förvaltningen av kommunens fiskebestånd är ett viktigt verktyg och ska ske på vetenskapliga grunder.

Restaureringen av vattenmiljöer bör få några rader typ;

Vattendrag som av olika orsaker är rensade skall successivt återställas till mer naturliga tillstånd. Fragmentering skall brytas och dämnda sjöutlopp naturaliseras. Naturliga flöden och nivåer skall eftersträvas.

Riksintresset för vattenkraft måste avlägsnas från ÖP. Bakgrund till detta är att det inte överensstämmer med verkligheten. Enlig Kammarkollegiet finns inget beslut om riksintresse för vattenkraft i de områden som nämns.

En önskvärd skrivning när det gäller vattenkraften i kommunen är möjligen;

Vattenkraften i Orsa kommun bör i framtiden fasas ut till förmån för mer ekologiskt anpassade lösningar som vind- och solenergi.

Kommunen ska titta på möjligheterna till utrivning av de tre nedersta kraftverken i Oreälven. En sådan insats kan finansieras av den fond som är föreslagen för miljöanpassningar av vattenkraften. Oreälvens biologiska och ekonomiska utvecklingspotential understryker värdena av en sådan insats och skulle ha stor betydelse för kommunens och regionens framtid på ett resursuthålligt sätt.

Lisområden

Näsudden bör definitivt undantas som lisområde. Detta grundar sig på att Näsudden förmodligen har de största möjligheterna att utveckla det unika fågellivet i kommunen. Detta i sig grundar sig på det geografiska läget med en helt unik klimatgradient.

Vidare bör det i ÖP någonstans framgå vilka värden som kommunen sitter på när det gäller;

Klimatgradienten som skapar mycket speciella förutsättningar, speciellt för fågellivet höst och vår.

Och här kan man utpeka områden där mark- och vattenanvändningen skall ta speciell hänsyn. Det handlar om områden såsom;

1. Lindänget med Böneskogen
2. Orsasjön
3. Öarna i Orsasjön
4. Södra Orsa och slänten ner mot Orsasjön
5. Lisselbäcka – Bäcka
6. Oreälvens nedre delar
7. Borngärdet

Berggrunden och då speciellt silurberggrunden som ger mycket unika förutsättningar såväl på land som i vatten.

I dessa områden bör man inte påverka mark- och vattenmiljön så att de unika förutsättningarna drabbas negativt. Detta gäller områden såsom;

1. Lindänget med Böneskogen
2. Södra Orsa och slänten ner mot Orsasjön
3. Kallholen
4. Nederberga
5. Åberga
6. Kallmora
7. Skattungbyn
8. Jäsmyrarna
9. Oreälven
10. Unnåns nedre delar
11. Enån
12. Blåvasseln
13. Åbergsvasseln

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Frågan om korttidsreglering av kommunens vattendrag ska utredas i en annan form än översiktsplan, därför förs ingen text gällande korttidsreglering in i planförslaget. Texter gällande utplantering av fisk revideras efter information från länsstyrelsens fisketillsynsman.

Vissa ändringar i riktlinjerna för vatten på sida 47 har gjorts som bedöms besvara synpunkten om återställande av flottningsrensade vattendrag.

<p>Texten gällande riksintresse för vattenkraft har ändrats och begreppet har tagits bort efter att ny information kommit från Energimyndigheten, se sida 133.</p> <p>LIS-området på Näsudden vid Bäcka har reviderats för att enbart tillåta vissa byggnationer för verksamheter på udden.</p> <p>Ett flertal riksintressen och olika skyddsformer som naturreservat med mera finns utpekade på de platser och vattendrag som listas i synpunkten. Dessa befintliga skydd bedöms fylla funktionen att värna fågelliv och natur som skapats till följd av silurberggrunden.</p>
<p>S. 49   NN och NN</p> <p>Yttrande angående översiktsplan i Fryksås</p> <p>Vi har tagit del av översiktsplanen angående Fryksås fåbod och vill yttra oss om grönområdet på vår fastighet X.</p> <p>Vi accepterar inte att det ska bli grönområde på vår fastighet. Vi anser att den är fullt byggbar för nästkommande generationer, om intresse finns i framtiden. Om delar av vår fastighet inte kan bebyggas blir marken ”värdelös” för vår del. På grund av de höga priserna på tomtmark i Fryksås anser vi att Ni inte kan göra grönområde på privat mark om fastighetsägaren inte själv vill det.</p> <p>Det tilltänkta grönområdet på vår fastighet håller vi i dagsläget öppet med hjälp av traktor med betespåsar. Hur är det tänkt i framtiden med detta område? Ska vi bekosta slätter/röjning för att undvika att det växer igen? Har kommunen för avsikt att lösa in sådan mark?</p> <p>Grönområdet är dessutom omöjligt att besöka utan att passera privat mark. Om det ska bli grönområden i Fryksås anser vi att det ska ligga intill samfällad väg och att fastighetsägaren själv vill det.</p> <p>Med vänliga hälsningar</p> <p><i>NN och NN</i>, Fastighetsägare till X</p>
<p>Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer</p> <p>Fryksås är idag klassat som övrig kulturhistorisk lämning och inägorna är klassade som fornlämning. Detta innebär att inägorna har skydd enligt 2 kap 6 och 12 §§ Kulturmiljölagen. Till fornlämningen hör också ett omgivande skyddsområde enligt 2 kap 2 § Kulturmiljölagen. Detta område benämns fornlämningsområde och dess omfattning bestäms av länsstyrelsen.</p> <p>Att äga mark gör inte att det finns garanti att marken får bebyggas, utan detta avgörs i en bygglovsprocess eller en detaljplanprocess.</p> <p>Översiktsplanens styrgrupp har beslutat att ett antal lindor ska göras möjliga för bebyggelse, se sida 226 227 i utställningsversionen av planförslaget.</p>
<p>S. 50   NN</p> <p>Fryksås 14 september 2017</p> <p>Ärende: Yttrande över förslag till ny översiktsplan för Orsa kommun</p> <p>Mitt namn är <i>NN</i> och jag vill ge mina synpunkter på översiktsplanen för Fryksås fåbod.</p> <p>Det är välkommet att en plan över området tas fram då det inte funnits på detta vis</p>

tidigare. Texten i planförslaget är fint skrivet. Fryksås som turismens vaggas i Orsa kommun känns rätt. Förstärkning av bebyggelsens karaktär är rätt liksom riktlinjer för kulturmiljö, detaljplan samt öppna obebyggda områden med ängsmark liksom skogen kring Fryksås. Som Ni skriver, hela området är klassad som övrig kulturhistorisk lämning motsvarande fornlämning inte bara för Orsa utan hela Siljansregionen. Låt det förbli på detta vis! Jag tycker dock inte att kartbilden med den blå linjen överensstämmer med textens intention. Gör inte området större - bevara den tidigare fäbodrutans och låt Fryksås förbli den pärlan den är!

Jag har fastigheter i Fryksås och min familj har från 1946 - 2016 drivit turistverksamhet på Fryksås Fäbodpensionat. Det har varit en mycket lyckosam verksamhet och det har till stor del berott på miljön. Min far var en pionjär inom turismen och såg tidigt att förutsättningar fanns. Nu känner jag en stor oro över att utökningen av vallen kommer att innebära en så stor förändring att platsens magi går förlorad då området helt kommer att ändra karaktär.

Jag är bofast i Fryksås sedan 1960 och känslorna för denna vackra plats, dess utveckling och bevarande är naturligtvis starka.

Då jag och min familj under lång tid fått mycket kunskap om platsen via egna erfarenheter, av fäbodfolket, dess ättlingar liksom besökare från när och fjärran blev boken om Fryksås till. Många, många har genom årens lopp bedårats av denna fantastiska plats och dess magi. Dagens besökare bedåras också men den första frågan man får idag av flertalet är: "Hur kan man få bygga så mycket här? Finns det ingen plan?"

Karaktären har ändrats mycket de sista åren. Många tidigare markägare har sålt sina fastigheter. Många förändringar är gjorda. Det är inte längre fäbodfolket och dess ättlingar som dominerar. De nya fastighetsägarna har kommit av en anledning där bevarandet av fäbodrutans spelar en viktig roll. Utveckling är inte enbart av ondo men låt balansen mellan utveckling och bevarande harmoniera! Låt Fryksås placering, storlek och stämning, som gjort att den fortfarande lever (även utan fäbodkullor och kor), förbli!

Jag inser att tiden inte kan stå stilla. Vid sidan av Fryksås finns redan ett modernt rekreativområde Grönklitt. Där finns olika aktiviteter, många typer av boenden som genererar turister. Där finns även många privata nybyggnationer som passar in i detta område. Vi kan på många håll i Sverige se orter där man skapar moderna fritidsanläggningar med ett inslag av kulturhistoria som tex med en nybyggd fäbod mitt i. I Orsa finns äkta kulturhistoria redan - Fryksås!

För ett antal år sedan gjordes en enkät för fastighetsägarna i Fryksås. I resultatet framkom att 37% ansåg att det kan byggas i utkanten av fäbodrutans. Frågan ställdes då ifrån andra förutsättningar än de som gäller nu. Därför bör inte den enkäten ligga som underlag för kommande beslut.

Småskalighet och miljötänkande ligger i tiden och därför anser jag att man bör stanna när det gäller bebyggelse i Fryksås. Ett utökat område som kan bebyggas skulle förstöra den unika miljön som funnits här sedan urminnes tider!

Till sist:

- Jag ser positivt på att 219:2 och delar av 220:5 blir klassat som grönområde för mitt och andras välbefinnande.

Jag emotser en bekräftelse på att detta yttrande diarieförs.

Med vänlig hälsning

NN

(telefonnummer)

(mejladress)

Ägare till Fryksås X, X, X, X

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Översiktsplanens styrgrupp har beslutat att bebyggelsen ska tillåtas växa utanför dagens utbredning i Fryksås. Ett antal lindor ska också göras möjliga för bebyggelse. Lindan som omfattar bland annat Hansjö 219:2 kommer fortsatt att vara markerad som grönområde.

Fryksås är idag klassat som övrig kulturhistorisk lämning och inägorna är klassade som fornlämning. Detta innebär att inägorna har skydd enligt 2 kap 6 och 12 §§ Kulturmiljölagen. Till fornlämningen hör också ett omgivande skyddsområde enligt 2 kap 2 § Kulturmiljölagen. Detta område benämns fornlämningsområde och dess omfattning bestäms av länsstyrelsen.

S. 51   **NN**

Fryksås 2017-08-11

Undertecknad har fastigheten X1 sedan tidigare. Under dom senaste två åren har fastigheterna X och X förvärvats, numera X2.

Fastigheten X2 hade 13 delägare och tog cirka två år att förvärva. Det tog en hel del energi och jag blev en aning trött av hela ärendet så jag har avvaktat att lämna in en bygglovsansökan.

Det har hela tiden varit i mitt intresse att bygga ett hus till min dotter.

Huset skall även anpassas till uthyrning och det finns redan idag intresse hos befintliga uthyresföretag i Fryksås som saknar bäddplats kapacitet flera gånger under året.

Jag ser nu att den nya översiktsplanen avseende gränsen för bebyggelsens utbredning går mer eller mindre rakt igenom min fastighet X2, en åtgärd som jag har synpunkter på.

Min avsikt är att lämna in en ansökan om bygglov på X2 och önskar att gränsen för bebyggelse skall följa gränsen mellan fastigheten X och X2 från min fastighet X1 till Grönklittsvägen.

Historiskt så har det funnits en gärdesgård med grind, Romosgrinden vid Grönklittsvägen med uppgång till fåboden via fastigheten X. Därför känns Grönklittsvägen som en naturlig gräns för Fryksås "fåbod".

Jag vill uppföra en eller flera byggnader som är anpassade till den bebyggelse som finns idag och som passar väl in i den historiska miljön och karaktär som Fryksås har, samt ger en vacker entre till "fåboden" från Grönklitt.

När jag byggde fastigheten på X1 så gjordes en helt ny väg upp till fastigheten av mig och den vägen fungerar även för en byggnad på X2.

Den inramning som skogen ger kommer att vara samma som idag.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Fryksås är idag klassat som övrig kulturhistorisk lämning och inägorna är klassade som fornlämning. Detta innebär att inägorna har skydd enligt 2 kap 6 och 12 §§ Kulturmiljölagen. Till fornlämningen hör också ett omgivande skyddsområde enligt

2 kap 2 § Kulturmiljölagen. Detta område benämns fornlämningsområde och dess omfattning bestäms av länsstyrelsen.

Att äga mark gör inte att det finns garanti att marken får bebyggas, utan detta avgörs i en bygglovsprocess eller en detaljplaneprocess.

Översiktsplanens styrgrupp har beslutat att bebyggelsen ska tillåtas växa till den begränsningslinje som presenteras i kartan. Ett antal lindor ska också göras möjliga för bebyggelse, se sida 226-227 i utställningsversionen av planförslaget.

Kontakta Stadsbyggnadsförvaltningens bygglovenhet för frågor kring bygglov.

S. 52 **NN och NN**

För några år sedan gjordes en byautvecklingsplan för bl.a Fryksås. Vi lade ner en del tid på försöken att uttrycka hur vi önskade att Fryksås skulle bevaras/utvecklas. Nu gläder vi oss åt den nya översiktsplanen vad gäller fäboden. Vi tolkar den som att den har samma vision angående byggnation mm. som vi försökte uttrycka i byautvecklingsplanen! Tack! Mvh *NN och NN*
PS Planen ligger på Fäbodlagets hemsida. DS

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Vid arbetet med planförslaget så har byautvecklingsplaner varit en del av källmaterialet.

Översiktsplanens styrgrupp har efter samrådet beslutat att ett antal lindor ska göras möjliga för bebyggelse, se sida 226-227 i utställningsversionen av planförslaget.

Fryksås är idag klassat som övrig kulturhistorisk lämning och inägorna är klassade som fornlämning. Detta innebär att inägorna har skydd enligt 2 kap 6 och 12 §§ Kulturmiljölagen. Till fornlämningen hör också ett omgivande skyddsområde enligt 2 kap 2 § Kulturmiljölagen. Detta område benämns fornlämningsområde och dess omfattning bestäms av länsstyrelsen.

Orsa kommun tackar för er synpunkt.

S. 53 **NN och NN**

Yttrande över förslag till översiktsplan för Orsa kommun

Det föreliggande dokumentet är ett ambitiöst och i många stycken väl genomarbetat förslag. Det lyfter fram de unika värden som finns i kommunen och pekar på vad som behöver göras och vad som behöver skyddas för att Orsa ska fortsätta vara en attraktiv kommun för både boende och näringsliv, inte minst för besöksnäringen.

I egenskap av fastighetsägare och fritidsboende i Fryksås har vi tittat närmare på skrivningarna om denna by och lämnar nedan våra specifika synpunkter.

Vi delar helt uppfattningen att fäbodsområdet är unikt och har stora historiska, miljömässiga och estetiska värden som måste bevaras. Den 10 km långa uppforsbacken genom djup skog och den unika öppningen med den täta timmerhusbebyggelsen och inramningen av fullt uppvuxen skog runt om utgör en unik helhet. På samma sätt är det en storslagen upplevelse för dem som tar sig upp på skidor från Grönklitt där en milsvid utsikt öppnar sig när man kommer ur skogen.

De öppna grönytorna, främst motsvarande Hansjö 219:2 och 254:1 är också en viktig del i helheten.

Det märks inte minst av att det är en strid ström av turister som stannar till, njuter av utsikten och dokumenterar besöket på sociala medier. Att bevara dessa ytor obebyggda ser vi som mycket angeläget.

I beskrivningen trycks också på att de smala gaturummen är en viktig komponent i fåbodens karaktär.

Vår bestämda uppfattning är att ovanstående konstateranden står i direkt motsats till kartskissen på sid 219. Om den yta som omges av den blåa linjen skulle bebyggas innebär det att betydande ytor av skogsmark och ängsmark tas i anspråk för bebyggelse. Om hela ytan bebyggs med samma täthet som dagens Fryksås kommer det innebära minst 50 % fler byggnader. Det skulle dramatiskt ändra fåbodens karaktär.

Det mycket smala gaturummet upp till övre vändplan klarar nätt och jämt dagens trafik. Det går inte att ploga vägen utan all snö måste forslas bort med skopa. Det sker redan idag många avåkningar inne i byn och vissa byggnader har återkommande körts på. Utrymmet för fotgängare är så gott som obefintligt vintertid. Det finns ingen uppenbar lösning för att lösa trafiken till norra och västra delen av byn.

Det är rimligt att tro att en ytterligare gentrifiering kommer ske i och med att allt fler av befintliga gamla gårdar rustas upp till bekväma fritidshus med vatten, avlopp och utrustas för åretruntbruk.

Vi saknar en analys av VA-nätets kapacitet.

Vi anser därför

att översiktsplanen skall justeras så att den blå linjen för byggbart område tydligt markerar att ytterligare skogs- och ängsmark inte ska bebyggas,

att planen kompletteras med behovet av att se över vägsituationen om exploatering av nya markområden ska ske,

att planen också belyser om VA-nätet klarar en stor förtätning och utvidgning av fåboden, att texten kompletteras med att möjligheten att åka skidor ända in i byn är viktig att bevara vid eventuell bebyggelse utefter skogsvägen mot Grönklitt, att förvaltningen skyndsamt utreder hur de prioriterade grönytorerna kan skyddas.

Saltsjö-Duvnäs 2017-08-30

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Översiktsplanens styrgrupp har beslutat att bebyggelsen ska tillåtas växa utanför dagens utbredning i Fryksås. Ett antal lindor ska också göras möjliga för bebyggelse, se sida 226-227 i utställningsversionen av planförslaget.

Fryksås är idag klassat som övrig kulturhistorisk lämning och inägorna är klassade som fornlämning. Detta innebär att inägorna har skydd enligt 2 kap 6 och 12 §§ Kulturmiljölagen. Till fornlämningen hör också ett omgivande skyddsområde enligt 2 kap 2 § Kulturmiljölagen. Detta område benämns fornlämningsområde och dess omfattning bestäms av länsstyrelsen.

Förvaltningen har i översiktsplanarbetet inte utrett hur snöröjning och gångtrafik kan lösas vintertid.

VA-frågan har utretts av NODAVA i samband med utredningen om VA för Grönklitt.

Planförslaget innehåller riktlinjer om att befintliga stråk och leder ska visas hänsyn när nya tomtplatser skapas, se sida 65. Texten kompletteras med skidleder.

S. 54

NN

Yttrande över planerat grönområde på fastigheten X i Fryksås

Jag motsätter mig förslaget i översiktsplanen att göra den norra delen av min fastighet X i Fryksås till grönområde, eftersom vi tidigare muntligen blivit lovade att placera en lada med halvdörrar där, och vi vill också fortsättningsvis kunna bygga på denna del av fastigheten.

Vi hade märkt ut med en pinne var denna lada skulle stå, men NN2 tog bort pinnen, inhägnade området och släppte dit sina kor. Därefter ansökte vi om bygglov för att sätta upp ladan, vilken tidigare stått på min farmors fastighet i Skattungbyn, bredvid bostadshuset och då anmärkte NN2 på att ladan var för hög. Vi blev därför tvungna att ta bort några stockvarv, bl.a. en stock med namnen på de forna ägarna av ladan NN3 och NN4, NN5, NN6 hustrus farfar och far från Skattungbyn.

Med vänlig hälsning

NN

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Översiktsplanens styrgrupp har efter samrådet beslutat att ett antal lindor ska göras möjliga för bebyggelse, bland annat lindan som berör fastigheten X.

Att äga mark gör inte att det finns garanti att marken får bebyggas, utan detta avgörs i en bygglovsprocess eller en detaljplanprocess.

Fryksås är idag klassat som övrig kulturhistorisk lämning och inägorna är klassade som fornlämning. Detta innebär att inägorna har skydd enligt 2 kap 6 och 12 §§ Kulturmiljölagen. Till fornlämningen hör också ett omgivande skyddsområde enligt 2 kap 2 § Kulturmiljölagen. Detta område benämns fornlämningsområde och dess omfattning bestäms av länsstyrelsen.

S. 55

NN

Yttrande över ny byggnadsplan för Orsa kommun, område Fryksås.

Vi har tagit del av förslaget för ny översiktsplan vad gäller Fryksås, där vi är ägare till fastigheten X.

Vi är angelägna om att den unika miljön med tidstypiska byggnader och den hänförande utsikten bevaras, och vi välkomnar därför förslaget om att speciella regler och hänsyn tas vid utfärdande av nya byggnadslov inom Fryksås.

Vad vi däremot inte förstår är att ett område av vår fastighet har markerats med grön färg och att tydligen andra bestämmelser skall gälla för just detta begränsade område. Skall miljön bevaras i byn, måste **samma hänsyn och överväganden** gälla inom hela bebyggelsen.

Vi tycker det är orimligt att en eventuell byggnad på vår fastighet bedöms med andra regler jämfört med en lika byggnad på andra sidan vår tomtgräns. Båda dessa byggnader skulle ju ha exakt samma effekt på miljön och utsikten över Orsa-sjön! Sammanfattningsvis är vi alltså positiva till att specialbestämmelser med särskilda hänsyn för den unika miljön införs i Fryksås, men att dessa måste tillämpas **med samma målsättning för hela området**. Att försöka markera vissa små markbitar i byn med särskilda regler verkar helt orimligt och kan endast medföra konstiga diskussioner och även konsekvenser för miljön. Vi motsätter oss denna indelning med olika regler för den mark vi (och andra) är ägare till.

Slutligen en fråga. Vad gäller vid plantering av höga träd, som många gånger har större påverkan på miljö och utsikt?

Fryksås 4 september 2017

NN o NN

(adress)

Ägare X

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Att äga mark gör inte att det finns garanti att marken får bebyggas, utan detta avgörs i en bygglovsprocess eller en detaljplaneprocess.

Olika delar av Fryksås har olika karaktär och värden vilket gör att den anpassning av nya byggnader till omgivande bebyggelse som krävs ser olika ut. Alltså kan inte samma överväganden ligga till grund för hänsynstagandena i alla olika bygglovsärenden.

Fryksås är idag klassat som övrig kulturhistorisk lämning och inägorna är klassade som fornlämning. Detta innebär att inägorna har skydd enligt 2 kap 6 och 12 §§ Kulturmiljölagen. Till fornlämningen hör också ett omgivande skyddsområde enligt 2 kap 2 § Kulturmiljölagen. Detta område benämns fornlämningsområde och dess omfattning bestäms av länsstyrelsen.

Översiktsplanens styrgrupp har efter samrådet beslutat att ett antal lindor ska göras möjliga för bebyggelse, se sida 226-227 i utställningsversionen av planförslaget.

Plantering av träd är i de flesta fall inte lovpliktigt.

S. 56 NN

Yttrande rörande Förslag till översiktsplan för Orsa kommun (ref.

<http://www.orsa.se/default.asp?PageID=2272>). **Fokus Fryksås.**

Grönområden.

Totalt föreslås 4 st områden, varav ett det nordvästra bildar en slags treklöver. Jag anser att det är riktigt att det finns insprängda grönområden inne i byn, som det ursprungligen måste ha varit planerat och disponerat. Jag anser att man bör ge prioritet till grönområden i sluttningar eftersom dessa visuellt kan beses bättre och ge ett större grönt intryck i landskapsbilden än en horisontellt liggande grönområdesyta. Ett område som inte angetts som grönområde är det tillhörigt Hansjö 224:3, där jag befarar att nu liggande bygglovsansökan för 2 hus, och vidare inplanerat 2 hus till medför att ett stort idag fritt grönt område får en framtida tät bebyggelse om bygglov beviljas. En stark restriktivitet i antal hus, deras storlek och placering här är viktig, om inte området helst kan bevaras intakt i dagens skick.

Övre gränser – främst österut.

I diskussioner om Fryksås utbredning norrut förekommer begreppet ”mössa” som ett uttryck för att man gärna vill ha ett från byn sett grönt område högst upp i nord och österriktning. Var denna gräns skall gå framgår inte tydligt i Förslagets karta på sid 219. En princip skulle kunna vara i analogi med ”mösstänkandet” att bebyggelse i de övre delarna skulle kunna läggas på en någorlunda likartad höjd. Bebyggelsen på Fastigheten 109:10 ligger troligen så högt att den skulle komma att ligga ovanför en sådan tänkt höjdnivå och därmed utgöra ett undantag. Huset på tomten 240:6 skulle kunna vara i närheten av en sådan gräns, men en pågående ansökan tillhörig 237:5/237:2 kan också vara en sådan gräns i detta område. I slutningen mot öster

korsande fastigheterna 109:11/3, grannfastigheten XX och s:20 skulle gränsen kunna gå ungefär på samma höjd, vilket innebär ungefär halvvägs upp i sluttningen. Slogboden i den gamla skidbacken ligger givetvis högst och inne i ”mössan” men är ju ett pittoreskt och historiskt tillskott. Bygglov för fastigheter lägre liggande än denna höjdnivå har ju getts för 240:7, 239:5. Den täta bebyggelse ytterligare österut på fastigheten 269:3 ligger också inom denna höjdlinje. De sluttningar som här berörs och skulle kunna bebyggas har bra markbeskaffenhet, och lämpade anslutningsmöjligheter till vatten & avlopp.

Tillkommande bebyggelses karaktär.

Tillkommande bebyggelse bör karakteriseras av: Timmerkonstruktion, grå naturfärg, helst en plans- och inte tvåvåningshus, i synnerhet om bakomliggande högre liggande hus annars får störd utsikt.

Stockholm den 8.9.2016

(adress, telefonnummer, mejladress)

Ägare fastigheterna: X, X, X

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Se kommentar efter efterföljande yttrande.

S. 57   NN

Grönområden.

Totalt föreslås 4 st områden, varav ett det nordvästra bildar en slags treklöver. Jag anser att det är riktigt att det finns insprängda grönområden inne i byn, som det ursprungligen måste ha varit planerat och disponerat. Jag anser att man bör ge prioritet till grönområden i sluttningar eftersom dessa visuellt kan beses bättre och ge ett större grönt intryck i landskapsbilden än en horisontellt liggande grönområdesyta. Ett område som inte angetts som grönområde är det tillhörigt Hansjö 224:3, där jag befarar att nu liggande bygglovsansökan för 2 hus, och vidare inplanerat 2 hus till medför att ett stort idag fritt grönt område får en framtida tät bebyggelse om bygglov beviljas. En stark restriktivitet i antal hus, deras storlek och placering här är viktig, om inte området helst kan bevaras intakt i dagens skick.

Övre gränser – främst österut.

I diskussioner om Fryksås utbredning norrut förekommer begreppet ”mössa” som ett uttryck för att man gärna vill ha ett från byn sett grönt område högst upp i nord och österriktning. Var denna gräns skall gå framgår inte tydligt i Förslagets karta på sid 219. En princip skulle kunna vara i analogi med ”mösstänkandet” att bebyggelse i de övre delarna skulle kunna läggas på en någorlunda likartad höjd. Bebyggelsen på Fastigheten 109:10 ligger troligen så högt att den skulle komma att ligga ovanför en sådan tänkt höjdnivå och därmed utgöra ett undantag. Huset på tomten 240:6 skulle kunna vara i närheten av en sådan gräns, men en pågående ansökan tillhörig 237:5/237:2 kan också vara en sådan gräns i detta område. I sluttningen mot öster korsande fastigheterna 109:11/3, grannfastigheten 282:1 och s:20 skulle gränsen kunna gå ungefär på samma höjd, vilket innebär ungefär halvvägs upp i sluttningen. Slogboden i den gamla skidbacken ligger givetvis högst och inne i ”mössan” men är ju ett pittoreskt och historiskt tillskott. Bygglov för fastigheter lägre liggande än denna höjdnivå har ju getts för 240:7, 239:5. Den täta bebyggelse ytterligare österut på fastigheten 269:3 ligger också inom denna höjdlinje. De sluttningar som här

berörs och skulle kunna bebyggas har bra markbeskaffenhet, och lämpade anslutningsmöjligheter till vatten & avlopp.

Tillkommande bebyggelses karaktär.

Tillkommande bebyggelse bör karakteriseras av: Timmerkonstruktion, grå naturfärg, helst en plans- och inte tvåvåningshus, i synnerhet om bakomliggande högre liggande hus annars får störd utsikt.

Stockholm den 8.9.2016

(adress, telefonnummer, mejladress)

Ägare fastigheterna: X, X, X

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Översiktsplanens styrgrupp har efter samrådet beslutat att ett antal lindor ska göras möjliga för bebyggelse, se sida 226-227 i utställningsversionen av planförslaget.

Bebyggelsen ska tillåtas växa till den markerade linjen i kartan.

Att äga mark gör inte att det finns garanti att marken får bebyggas, utan detta avgörs i en bygglovsprocess eller en detaljplanprocess.

Fryksås är idag klassat som övrig kulturhistorisk lämning och inägorna är klassade som fornlämning. Detta innebär att inägorna har skydd enligt 2 kap 6 och 12 §§ Kulturmiljölagen. Till fornlämningen hör också ett omgivande skyddsområde enligt 2 kap 2 § Kulturmiljölagen. Detta område benämns fornlämningsområde och dess omfattning bestäms av länsstyrelsen.

Planförslaget innehåller riktlinjer kring utsikt generellt vilket också gäller för Fryksås, och karaktär på bebyggelsen i Fryksås, inga ytterligare riktlinjer angående detta förs in.

S. 58 NN och NN

Ang. översiktsplan för Fryksås. Dnr OK BN 2015/00005

Vi har tagit del av förslag till översiktsplan för Fryksås och vill anmäla följande invändning mot förslaget.

Vi, *NN och NN*, är gemensamt till lika stora delar ägare till fastigheten X.

Kommunen har i sitt förslag till översiktsplan lagt ett förslag att större delen av vår privata bebyggda fastighet skall markeras som grönområde. Det av kommunen markerade grönområde ligger mitt bland andra bebyggda fastigheter och saknar direktanslutning till allmän väg vilket gör att den delen inte kan nyttjas av allmänheten utan intrång över privata gårdar.

Vår fastighet är ett förtida arv från vår mamma och avsikten är att vi ska kunna nyttja den delen av vår fastighet till mindre små stugor för våra barn, vi har två barn vardera som nu är i åldrar 11 till 18 år. Dessa små stugor skall naturligtvis byggas i enlighet med gängse byggnorm för stugor i Fryksås.

Vi motsätter oss att kommunen går in och belägger mer än halva vår fastighet till grönområden. Vi anser att vår fastighet ska ha samma rättigheter som övriga fastigheter inom Fryksås, dvs samma rättighet att nyttja egen fastighet till byggnation som övriga fastigheter utan högre granskning och krav vid bygglovsansökan än andra fastigheter inom vallen.

Vi besväras redan nu av många turister som går ner på vår gård och om en större del av vår fastighet kommer att utmärkas som grönområde kommer dessa besvär att öka

då många besökare kommer att gå dit i tron att det är allmänt område som får nyttjas av var och en.

Vid ett sådant beslut, att en större del av vår fastighet omvandlas till grönområde, kommer även värdet av vår fastighet kraftigt att reduceras, vilket i sig är helt oacceptabelt.

Vi motsätter oss därför på det bestämdaste ert förslag att göra större delen av vår privata fastighet till grönområde.

Med vänliga hälsningar

Fryksås den 4 december 2017

NN

NN

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Översiktsplanens styrgrupp har efter samrådet beslutat att ett antal lindor ska göras möjliga för bebyggelse, se sida 226-227 i utställningsversionen av planförslaget.

Bebyggelsen ska i övrigt tillåtas växa till den markerade linjen i kartan.

Att äga mark gör inte att det finns garanti att marken får bebyggas, utan detta avgörs i en bygglovsprocess eller en detaljplaneprocess.

Fryksås är idag klassat som övrig kulturhistorisk lämning och inägorna är klassade som fornlämning. Detta innebär att inägorna har skydd enligt 2 kap 6 och 12 §§ Kulturmiljölagen. Till fornlämningen hör också ett omgivande skyddsområde enligt 2 kap 2 § Kulturmiljölagen. Detta område benämns fornlämningsområde och dess omfattning bestäms av länsstyrelsen.

Allemansrätten gäller fortsatt i området oavsett om marken markerats som grönområde.

S. 59   **NN**

Hej,

Som delägare av en av de äldsta fåbod gården i Fryksås XX så är jag tacksam över den nya planen och hade önskat att detta hade skett tidigare.

Vår fåbod ligger uppe i den gamla "skid backen" och ligger intill det grönområde som har markerats på kartan.

Min morfar NN2, ingenjör i Orsa hjälpte mina föräldrar NN3 och NN4 att sätta upp fåbod gården, en av de få med riktigt trä tak och i gammal fåbod stil.

På den tiden var det sagt att Fryksås skulle bevaras i gammal stil och tak mm skulle passa i stilen. Det var då inget tal på att man måste kunna köra bil fram till dörren och det var inga problem.

Jag var lite chockad då jag besökte Fryksås för några år sedan och sådd allt ny bygge samt Byggnads material samt alla vägar kors och tvärs.

Jag var där i somras och gick runt och tittade igen var rädd att charmen och den traditionella fåbod bebyggelsen hade övertagits av sport stugor, vägar mm.

Jag tackar er för er plan och hoppas att Fryksås fåbod charm kan bevaras.

Jag har en fråga om byggnaderna på vår gård.

Vad menas med ljusare färg markeringen av vårt sov Härbre och de 3 mindre härbren? Det står " Utökad Bygglovspliktig", vad innebär det?

Vår storstuga har en mörkare färg, vad betyder det?

<p>Med vänliga Hälsningar, NN X</p>
<p>Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer Översiktsplanens styrgrupp har efter samrådet beslutat att ett antal lindor ska göras möjliga för bebyggelse, se sida 226-227 i utställningsversionen av planförslaget. Huvudbyggnader är i det kartmaterial som använts markerade med mörkare färg. Kartmaterialet är inhämtat från lantmäteriet. I utställningsversionen av planförslaget har det förtydligats vad utökad bygglovsplikt innebär. Fryksås är idag klassat som övrig kulturhistorisk lämning och inägorna är klassade som fornlämning. Detta innebär att inägorna har skydd enligt 2 kap 6 och 12 §§ Kulturmiljölagen. Till fornlämningen hör också ett omgivande skyddsområde enligt 2 kap 2 § Kulturmiljölagen. Detta område benämns fornlämningsområde och dess omfattning bestäms av länsstyrelsen.</p>
<p>S. 60   NN Hej, Efter att ha granskat förslag till översiktsplan för Fryksås vill jag framföra detta: På kartbilden över Fryksås finns i väster en bukt in vid Orsa Hansjö 108:1 för mark som skall anses byggbar. Vi anser att bukten bör göras grundare (flyttas västerut en aning) eftersom mark innanför en linje som förbinder fastigheten 108:3 (hörn i sydväst) med 108:6 (hörn nordväst) utgör lämplig gräns för bebyggelsens utbredning västerut. Mark strax öster om en sådan linje är till stora delar gammal hagmark och lämplig för bebyggelse, även om den numera är skogbevuxen i norra delen. Att mer tydligt förlägga den ovan nämnda marken innanför bebyggelsens utbredning harmonierar också med att översiktsplanens karta har gränsdragningen lagd utanför både 107:2 och 107:4 (som då båda anses kunna ha bebyggelse) vilka båda mest utgörs av gammelskog, men som säkert också kan bebyggas efter att skogen tagits ner. Dessutom tycker vi att kartbildens skala kunde ändras så att man tydligare kan urskilja bebyggelseutbredning, grönstråk med mera. Skalan skulle kunna vara den dubbla, eller åtminstone 50% större och då underlätta läsning och tydlighet. Med vänliga hälsningar NN</p>
<p>Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer Gränsen för bebyggelsens utbredning justeras inte i utställningsversionen av översiktsplanen. Kartorna i planen har i utställningsversionen reviderats för att öka läsbarheten och tydligheten. Kartans skala är vald med hänsyn till översiktsplanens översiktliga karaktär. Se även svaret till synpunkt S.58 gällande Fryksås juridiska status i Kulturmiljölagen.</p>
<p>S. 61   NN, familjen N Bilder bifogade i originalsynpunkterna Synpunkter ang den pågående översiktsplanen i Orsa kommun Översiktsplanen över Fryksås är mycket svår att tyda då inga fastighetsgränser går att</p>

utläsa. Angående fastighetsbeteckning 109:2 har här beviljats ett ändrat användningsområde med tomtplatsanvisning och övrig mark. Notera att det utritade grönområdet sträcker sig över 109:2 och bör ritas om och granskas.

Angående den yttre gränsen för Fryksås fåbod ser det ut som gränsen dragits tvärs igenom fastigheten Hansjö 238:1 (del 1) med tillhörande ekonomibyggnad. Det här borde ses över och bebyggelsens utbredningsområde bör utökas.

Vid Bonäs Våmhus omarrondering som var klar 1994 bildades en så kallad fåbodruta över fryksås fåbod. Med hänsyn till den aspekten anser vi att det finns möjligheter till byggnation i den södra delen av fryksås. Bebyggelsens utbredningsområde borde därför utökas i framförallt den södra delen till den gräns som fåbodrutan har. I den södra delen finns nyare bebyggelse och det kan kompletteras med ytterligare bebyggelse utan att det skadar eller stör.

Att minnas är Grönklitts expansionsplaner under 70-talet som Fryksåsborna starkt motsatte sig och ansåg att Grönklitt och Fryksås inte skulle byggas ihop. I den nuvarande planen öppnas det upp för den norra delen av Fryksås vilket blir närmare Grönklitt. De nya husen som byggs norrut blir även mer iögonfallande från den gamla kärnan av Fryksås. Däremot om det skulle tillåtas mer byggnation i den södra delen av fåbodrutan, efter den södra rågången, skulle dessa hus inte vara iögonfallande från den gamla delen för besökare av fåboden. Det skulle istället öppna upp utsikten för de stugor som är belägna längre söderut och även för besökare av fåboden.

Innan beslutstaganden kan göras angående översiktsplanen över Fryksås är det av yttersta vikt att en tydlig karta med fastighetsgränser är synliga och inte som nu med en otydlig karta med diffusa gränser.

Med vänlig hälsning
Familjen N

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Översiktsplanens styrgrupp har efter samrådet beslutat att ett antal lindor ska göras möjliga för bebyggelse, se sida 226-227 i utställningsversionen av planförslaget. Gränsen för bebyggelsens utbredning justeras inte i utställningsversionen av översiktsplanen.

Kartorna i planen har i utställningsversionen reviderats för att öka läsbarheten och tydligheten. Kartans skala är vald med hänsyn till översiktsplanens översiktliga karaktär. För att ta del av kartmaterial med fastighetsgränser så kontakta Stadsbyggnadsförvaltningen.

Se även svaret till synpunkt S.58 gällande Fryksås juridiska status i Kulturmiljölagen.

S. 62   **NN, NN**

Vi äger fastigheterna X och X (innebärande 75% av S:X). Vid tidigare kontakter med Lantmäteriet (Yngve Karlsson) framgick att om det blir en ägare till S:X kan en omreglering göras till en vanlig fastighet. I sådant fall skulle man efter sedvanlig prövning kunna få bygga på den. I den utsända översiktsplanen gällande Fryksås är det svårt att se vad den blåa markeringen går i förhållande till S:X. Vi anser att S:X skall ligga inom det som på kartan kallas "bebyggelsens utbredning" (inom blått område).

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Gränsen för bebyggelsens utbredning justeras inte i utställningsversionen av översiktsplanen.

Att äga mark gör inte att det finns garanti att marken får bebyggas, utan detta avgörs i en bygglovsprocess eller en detaljplaneprocess.

Fryksås är idag klassat som övrig kulturhistorisk lämning och inägorna är klassade som fornlämning. Detta innebär att inägorna har skydd enligt 2 kap 6 och 12 §§ Kulturmiljölagen. Till fornlämningen hör också ett omgivande skyddsområde enligt 2 kap 2 § Kulturmiljölagen. Detta område benämns fornlämningsområde och dess omfattning bestäms av länsstyrelsen.

S. 63   **NN**

Ärende: **Yttrande över förslag till ny översiktsplan för Orsa kommun**

Mitt namn är *NN* och vill ge mina synpunkter på översiktsplanen för Fryksås fåbodrar. Jag har ingen fastighet i Fryksås men har under mina 40 år inom turism av olika slag besökt Fryksås med många besökare från Sverige och övriga länder. Jag har sett dem beundra och njuta av denna oas som finns kvar i vår tids mer och mer intensiva samhällen. En rofylld äkta småskalig plats där framtid möter dåtid. En lisa för själen på en av de vackraste naturskatter vi har i Sverige.

Det känns bra att en plan över området tas fram. Denna kulturhistoriska lämning motsvarande fornlämning som Ni skriver får inte förstöras!

Jag tycker att

- Fryksås ska bibehålla den storlek som den har idag.
- Fryksås ska ha grönområden med Majstångsplats och ängar.
- Fryksås ska kännas som en öppning av en skogsglänta och bevara därmed den befintliga skogen.
- Fryksås inte ska exploteras med ny bebyggelse utanför fåbodrutan.
- Fryksås nybygge eller renoweringar av tidigare bebyggelse ska göras med varlig hand så att de stämmer in i byns karaktär och att utökad lovplikt ska gälla.
- Fryksås ska behålla de smala gaturummen och inga rundkörningar ska göras. Inte heller asfaltering av vägar.
- Fryksås ska ligga separerat från Grönklitt. De kan fortfarande ha kontakt och komplettera varandra via vandringsled, skidspår och slädfärdsvägar.

Låt Fryksås förbli den småskaliga vallen med äkta rogivande miljö för boende och besökare! Vi behöver detta mer och mer i vår framtida värld.

Vårt land fylls av mer eller mindre arrangerade besöksplatser (som också har sitt berättigande) men låt Fryksås förbli den pärla den är i Orsa och världen!

Våmhus 15 september 2017

NN

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Texten om att övrig kulturhistorisk lämning motsvarar fornlämning har efter länsstyrelsens yttrande tagits bort eftersom detta är två olika klassningar med olika lagstiftning. Fryksås är idag klassat som övrig kulturhistorisk lämning och inägorna är klassade som fornlämning. Detta innebär att inägorna har skydd enligt 2 kap 6 och 12 §§ Kulturmiljölagen. Till fornlämningen hör också ett omgivande skyddsområde

enligt 2 kap 2 § Kulturmiljölagen. Detta område benämns fornlämningsområde och dess omfattning bestäms av länsstyrelsen.

Översiktsplanens styrgrupp har efter samrådet beslutat att ett antal lindor ska göras möjliga för bebyggelse, se sida 226-227 i utställningsversionen av planförslaget.

Majstångsplatsen hålls fortsatt öppen.

Gränsen för bebyggelsens utbredning tillåter att Fryksås växer, och justeras inte i utställningsversionen av översiktsplanen.

Skogsbruket kring Fryksås styrs inte i översiktsplan, därför kan den befintliga skogen fortsatt huggas av markägarna.

I och med den nya översiktsplanen så kommer Fryksås att kunna exploateras med bebyggelse utanför den så kallade Fäbodrutan, Utökad lovplikt gäller, och ny bebyggelse ska anpassas till omgivande bebyggelsekaraktär. I planförslaget finns skrivelse att smala gaturum ska behållas och förstärkas inom vissa delar.

Asfaltering av vägar styrs inte i översiktsplanen.

Fryksås kommer i planförslaget att tillåtas växa, och småskaligheten kan då komma att påverkas. Översiktsplanen innehåller riktlinje om att områdesbestämmelser ska tas fram för Fryksås, men vissa av förslagen som läggs fram i synpunkten är på en sådan detaljnivå att de lämpligast regleras i detaljplan. Det finns i dagsläget inga planer på att detaljplanelägga Fryksås.

Se även svaret till synpunkt S.58 gällande Fryksås juridiska status i Kulturmiljölagen.

S. 64   **NN**

Tack för möjligheten att få lämna synpunkter på översiktsplan gällande Fryksås. Bra att ni försöker att bevara och förslagsvis utöka grönstråk i Fryksås så att man känner att det är en genuin "fäbod" Mitt förslag är att även utöka grönstråket av fastighet Hansjö 253:1 som är i anslutning till fastigheten Hansjö 254:1, då det visar sig att den kommunala avloppsledningen går snett över Hansjö 253:1 till Hansjö 111:7 och att de gamla vatten och avloppsrören ligger i överkant på fastigheten Hansjö 253:1. Ett problem som återuppstått idag igen är att det kommunala vattennätet ej räcker till under ex storhelger Trycket minskar radikalt då. Hur gör man framledes med vattenförsörjningen då det byggs en hel del nya fastigheter i Fryksås Kan man använda de gamla rören eller måste kommunen hitta en ny vattentäkt som klarar både Fryksås och Grönklitts utbyggnationer Tack

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Översiktsplanens styrgrupp har efter samrådet beslutat att ett antal lindor ska göras möjliga för bebyggelse, se sida 226-227 i utställningsversionen av planförslaget. Inga ytterligare grönområden läggs till. Se även svaret till synpunkt S.58 gällande Fryksås juridiska status i Kulturmiljölagen.

VA-frågan har utretts av NODAVA i samband med utredningen om VA för Grönklitt.

S. 65   **NN, NN**

Yttrande över förslag till översiktsplan för Orsa kommun

Vi tycker att det är positivt att kommunen påbörjat ett planarbete och anser att ambitionen bör vara att ta fram en detaljplan för att reglera den ömtåliga miljön i Fryksås.

I egenskap av fastighetsägare och fritidsboende i Fryksås har vi nedanstående synpunkter på förslaget till översiktsplan.

Vi delar helt uppfattningen att fåbodsområdet är unikt och har stora historiska, miljömässiga och estetiska värden som måste bevaras. Den 10 km långa uppforsbacken genom djup skog och den unika öppningen med den täta timmerhusbebyggelsen och inramningen av fullt uppvuxen skog runt om utgör en unik helhet. På samma sätt är det en storslagen upplevelse för dem som tar sig upp på skidor från Grönklitt där en milsvid utsikt öppnar sig när man kommer ur skogen.

De öppna grönytorna som är inlagda i förslaget tycker vi är bra.

I beskrivningen trycks också på att de smala gaturummen är en viktig komponent i fåbodens karaktär.

Vår uppfattning är att den blå begränsningslinjen givits en för vid utsträckning till möjlig framtida bebyggelse i byn. Vi anser att de hus som idag begränsar området utsträckning mot intilliggande skog bör behållas och att omgränsande skogsområden inte ska ianspråkta för ytterligare bebyggelse.

Vi saknar också en analys av VA-nätets kapacitet.

Vi anser därför

att översiktsplanen skall justeras så att den blå linjen för byggbart område tydligt markerar att ytterligare skogs- och ängsmark inte ska bebyggas,

att planen kompletteras med behovet av att se över vägsituationen om exploatering av nya markområden ska ske,

att planen också belyser av om VA-nätet klarar en stor förtätning och utvidgning av fåboden,

att texten kompletteras med att möjligheten att åka skidor ända in i byn är viktig att bevara vid eventuell bebyggelse utefter skogsvägen mot Grönklitt,

att förvaltningen skyndsamt utreder hur de prioriterade grönytorna kan skyddas.

Nacka 2017-09-12

NN & NN

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Se även svaret till synpunkt S.58 gällande Fryksås juridiska status i Kulturmiljölagen. Översiktsplanens styrgrupp har efter samrådet beslutat att ett antal lindor ska göras möjliga för bebyggelse, se sida 226-227 i utställningsversionen av planförslaget. VA-frågan har utretts av NODAVA i samband med utredningen om VA för Grönklitt. Gränsen för bebyggelsens utbredning tillåter att Fryksås växer, och justeras inte i utställningsversionen av översiktsplanen. Se även svaret till synpunkt S.58 gällande Fryksås juridiska status i Kulturmiljölagen. Planförslaget innehåller riktlinjer om att befintliga stråk och leder ska visas hänsyn när nya tomtplatser skapas, se sida 65. Texten kompletteras med skidleder.

Medverkande tjänstemän

Denna samrådsredogörelse har tagits fram av Planenheten vid Stadsbyggnadsförvaltningen Mora Orsa. Arbetsgruppen bestod av handläggande planarkitekt Emelie Drott, och planchef Håkan Persson och förvaltningschef Tommy Ek.

Stadsbyggnadsförvaltningen Mora Orsa

Håkan Persson
Planchef

Emelie Drott
Planarkitekt